

บทที่ ๔

การนำเสนอวิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ ในนวนิยายไทยร่วมสมัย

ในบทที่ ๓ ได้อภิปรายเน้นที่ประเด็นเนื้อหาหรือทัศนคติของนักเขียน ต่อแนวคิด วิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ซึ่งทำให้เห็นแง่มุมและบทบาทของความรู้ทั้งสองระบบใน สังคมไทย ในบทนี้จะได้พิจารณาเพิ่มเติมโดยเน้นสังเกต "การนำเสนอ" ประเด็นเรื่อง วิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ในนวนิยายไทยร่วมสมัย ทั้งนี้เนื่องจากนวนิยายหลายเรื่องได้ใช้ เทคนิควิธีต่าง ๆ ทางวรรณกรรม เสนอประเด็นเรื่องวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ไว้อย่าง น่าสนใจ เช่น การใช้ตำนานเก่าเป็นเค้าเรื่อง แต่เนื้อเรื่องกลับมีลักษณะสมัยใหม่ หรือการใช้ตัว ละครมนุษย์ต่างดาว สะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ไสยศาสตร์ และรวมถึงพุทธศาสนาใน สังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ เป็นต้น

ประเด็นที่จะอภิปรายในบทนี้ได้เลือก "การนำเสนอ" ที่โดดเด่นจากนวนิยายบางเรื่อง กับประเด็นร่วมที่พบในนวนิยายหลายเรื่อง โดยเน้นเลือกพิจารณาเป็นตัวอย่างจากเรื่องที่ยัง มิได้อภิปรายถึงมาก่อน และบางเรื่องที่กล่าวถึงแล้ว แต่นำมาวิเคราะห์เพิ่มเติมในส่วนที่ต่าง จากเดิม การนำเสนอแนวคิดวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ในนวนิยายไทยร่วมสมัยที่จะ อภิปรายในบทนี้ อาจแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังนี้ ๔.๑ เรื่องเก่าเล่าใหม่ ๔.๒ ตัวละครมนุษย์ต่างดาว ๔.๓ จินตนาการเวลาและสถานที่ ๔.๔ ภาษาลึกลับความคิด ๔.๕ ลักษณะทวิลักษณ์ และ ๔.๖ ความคิดสำคัญ สาระโดยสรุปของแต่ละหัวข้อมีดังนี้

หัวข้อเรื่องเก่าเล่าใหม่ หมายถึง การที่นักเขียนใช้สาระบางส่วน แนวคิด หรือวิธีการ จากวรรณกรรมโบราณ เช่น ตำนาน หรือนิทาน มาเป็นต้นเค้าของนวนิยายโดยประยุกต์เป็น เนื้อเรื่องใหม่ให้มีความร่วมสมัย วิธีการนี้พบในนวนิยายที่ศึกษาหลายเรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่อง นักเขียนมักเสนอแนวคิด มุมมองของตนเพิ่มเติมหรือต่างจากต้นเค้าเดิม ทำให้เนื้อเรื่องของนวนิยายมีความน่าสนใจ เนื่องจากผู้อ่านได้เห็นความแตกต่างของแนวคิดหรือสาระเดิม เปรียบเทียบกับแนวคิดใหม่ของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่สามารถเสนอเรื่องราวได้แปลกใหม่ น่าสนใจ ประเด็นย่อยที่ได้อภิปรายในหัวข้อนี้คือ ตำนานยุคใหม่ นิทานร่วมสมัย และหิมพานต์ ยุควิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องเก่าในแนวใหม่ที่ต่างกันไป ๓ แบบ คือ ใช้ปมเรื่อง วิธีการเล่าเรื่อง และตัวละคร จากตำนานหรือนิทาน มาเสนอในเนื้อหาสาระใหม่

หัวข้อตัวละครมนุษย์ต่างดาว เป็นสื่อที่นักเขียนนิยมใช้กันมากในกลุ่มนวนิยายที่ศึกษาเพื่อเสนอแนวคิดหรือทัศนะเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ความน่าสนใจอยู่ที่ว่านักเขียนคนใดจะเสนอตัวละครมนุษย์ต่างดาว ได้อย่างมีจินตนาการแปลกใหม่หรือมีทัศนะมุมมองที่ชวนคิดกว่ากัน นวนิยายที่นำมาพิจารณาเป็นตัวอย่าง ได้เสนอทัศนะที่ต่างกันออกไป กล่าวคือ ให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวเป็นสื่อสะท้อนถึงลักษณะของคนไทย เมื่อประสบปัญหาแปลกประหลาดพ้นจากความรู้ความเข้าใจของตน ซึ่งนักเขียนชี้ว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเราปฏิบัติตนหรือเผชิญกับปัญหาต่างกัน นักเขียนบางคนแสดงทัศนะในทางบวกต่อมนุษย์ต่างดาว ซึ่งก็หมายถึงความรู้วิทยาศาสตร์ โดยสมมติให้เป็นทายาทในอนาคตของชาวมนุษย์โลก หรือ เป็นเพื่อนร่วมจักรวาลที่อาจติดต่อคบหาจนถึงแต่งงานกันได้

หัวข้อจินตนาการเวลาและสถานที่ เป็นวิธีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ของนักเขียนผ่านฉากของเรื่อง ซึ่งนวนิยายแนวจินตนาการวิทยาศาสตร์มักนำเสนอได้อย่างโดดเด่น และหลายเรื่องได้สะท้อนไปถึงความคิดเบื้องหลังจากเหล่านั้นได้อย่างน่าคิดพิจารณาต่อไป วิธีการที่น่าสนใจซึ่งนำมาอภิปรายคือ ประเด็นที่ วิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือสร้างโลกเสมือนจริง ซึ่งแม้นักเขียนจะเพียงเสนอจินตนาการตัวอย่างจาก “ไฮเทค” ที่ความรู้วิทยาศาสตร์อาจสรรค์สร้างให้แก่มนุษย์ได้ แต่จินตนาการเหล่านั้นก็ดูใกล้จะเป็นจริงเข้าทุกที ซึ่งนำคิดต่อไปว่าหากเป็นจริงแล้วจะมีผลอย่างไรต่อไปหรือไม่ ด้านนวนิยายแนวเหนือธรรมชาติ ก็เสนอทัศนะที่ชัดเจนถึงฉากเกี่ยวกับไสยศาสตร์ว่า มักเป็นพื้นที่ของข้อห้ามและกฎเกณฑ์ ซึ่งก็สื่อถึงระเบียบสังคมของยุคสมัยที่ไสยศาสตร์เป็นความรู้หลักของสังคม

หัวข้อภาษาสื่อความคิด ลักษณะที่พบมากในนวนิยายที่ศึกษาในด้านภาษา คือการสื่อความคิดเกี่ยวกับเรื่องนามธรรมทางไสยศาสตร์ และรวมถึงพุทธศาสนา (จิต วิญญาณ หรือ ความเชื่อ) ด้วยภาษาแบบวิทยาศาสตร์ คืออธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผล และใช้คำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ เช่น สสาร พลังงาน คลื่น อะตอม โมเลกุล เป็นต้น ภาษาอีกลักษณะที่น่าสนใจซึ่งได้อภิปรายถึงคือ การใช้ภาษาแบบอำนาจ ที่ทำให้บรรยากาศของเรื่องคลุมเครือลึกลับเหนือจริงหรือเป็นนามธรรม (เกี่ยวกับเทพ เทวดา ภูพหรือมิติอื่น) ซึ่งก็ให้ผลต่อแนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ที่นักเขียนนำเสนอด้วย ลักษณะภาษาอีกแบบที่นำมาพิจารณาคือ การใช้ภาษาภาพพจน์บรรยายเรื่องหรือฉาก ซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นของนวนิยายแนวจินตนาการวิทยาศาสตร์ ที่มักเสนอเรื่องและฉากแปลกใหม่ ซึ่งภาษาเป็นส่วนสำคัญในการสื่อภาพ

หัวข้อลักษณะทวิลักษณ์ เป็นการนำเสนอที่เน้นลักษณะตรงกันข้ามของวิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ ที่นักเขียนนำมาเปรียบเทียบกันให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งคู่ตรงข้ามของไสยศาสตร์นอกจากจะเป็นวิทยาศาสตร์แล้ว พุทธศาสนาก็จัดว่าเป็นคู่ตรงข้ามที่เหนือกว่าไสยศาสตร์ ทำนองเดียวกันเมื่อนักเขียนซึ่งถึงจุดอ่อนของวิทยาศาสตร์ ก็จัดให้พุทธศาสนาเป็นคู่ตรงข้ามที่เหนือกว่าวิทยาศาสตร์ด้วยเช่นกัน ลักษณะทวิลักษณ์ที่พบมากในนวนิยายไทยร่วมสมัยคือ อธรรมกับธรรมะ เก้ากับใหม่ และวัตถุกับจิตใจ การใช้ลักษณะทวิลักษณ์หรือคู่ตรงข้ามเหล่านี้ สื่อทัศนคติของนักเขียนต่อวิทยาศาสตร์ ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนา ได้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่านักเขียนสนับสนุนหรือคัดค้านแนวคิดใด

หัวข้อสุดท้ายความคิดสายกลาง หมายถึง แก่นเรื่อง ซึ่งนักเขียนได้สื่อทัศนคติของตนสู่ผู้อ่าน จากเนื้อเรื่องของนวนิยายที่ศึกษานั้น มีทั้งที่สนับสนุนแนวคิดวิทยาศาสตร์อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันก็ “รังเกียจ” ไสยศาสตร์ และก็มีที่สนับสนุนไสยศาสตร์ พร้อมกับชี้ข้อเสียของวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีนักเขียนบางคนเสนอทางสายกลางให้ยอมรับทั้งสองศาสตร์อย่างแยกพื้นที่กัน (ต่างฝ่ายต่างอยู่) และหรืออย่างร่วมกันแสดงบทบาท ทว่าลักษณะที่น่าสนใจซึ่งได้นำมาพิจารณาคือ ส่วนใหญ่แล้วนักเขียนได้สะท้อนให้เห็นว่า ความรู้หรือแนวคิดหลักของสังคมไทยคือ พุทธศาสนา ซึ่งมีความสมบูรณ์พร้อม เป็นจุดกึ่งกลางระหว่างวิทยาศาสตร์ ที่เน้นแต่ด้านวัตถุละเอียดเรื่องจิตใจ กับไสยศาสตร์ที่คำนึงแต่ความรู้สึกขาดเหตุผล กล่าวได้ว่านักเขียนเกือบทั้งหมดยกให้พุทธศาสนา เป็นความรู้ที่ดีพร้อมและเหมาะสมสำหรับสังคมไทย

การพิจารณาการนำเสนอวิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ในนวนิยายไทยร่วมสมัยในบทนี้ ช่วยทำให้เห็นภาพของวัฒนธรรมความรู้ของสังคมไทยชัดเจนขึ้น ซึ่งจะได้อภิปรายต่อไปในบทที่ ๕ ในส่วนการนำเสนอวิธีต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ เรื่องเก้าเล่าใหม่

นวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษาจำนวนไม่น้อยนำเสนอ “เรื่องเก้า” หลายประเด็นในมุมมองใหม่ อาทิ ตำนาน ความเชื่อ เรื่องสาปแช่ง เทพเจ้าในศาสนาฮินดู เป็นต้น ความน่าสนใจของการเสนอเรื่องเก้าในแง่มุมใหม่นี้ คือ เป็นการเชื่อมโยงความคิดใหม่คือ วิทยาศาสตร์ เข้ากับรากความคิดเดิมของสังคมอันได้แก่ ตำนานความเชื่อต่าง ๆ ตามคติไสยศาสตร์ หรือพุทธศาสนา จุดนี้เป็นการสะท้อนถึงการปรับตัวของความรู้ใหม่ ให้เข้ากับบริบทสังคมที่ถูกนำไปใช้ ดังที่ทราบกันดีว่าวิทยาศาสตร์นั้นเป็นความรู้ “นำเข้า” ที่คนไทยรับ

อิทธิพลมาจากชาติตะวันตก การที่ความรู้นี้จะแพร่หลายได้ดีก็ด้วยการปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมหรือความเชื่อเดิมของสังคม พิจารณาในอีกด้าน แนวคิดความเชื่อเดิมเองก็มีการปรับสาระให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันด้วย ลักษณะการผสมผสานเรื่องเก่ากับใหม่เข้าด้วยกันเช่นนี้ จึงเป็นทั้งการรักษาสิ่งเดิมไว้และเปิดรับสิ่งใหม่ไปพร้อมกัน นับเป็นลักษณะธรรมชาติของการ “งอกงาม” ทางความรู้หรือวัฒนธรรมที่มีอยู่ในทุกสังคม ดังที่พระยาอนุমানราชธนะ (๒๕๑๕: ๒๓๓) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเจริญของวัฒนธรรมว่า ปัจจุบันเป็นพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้าหรือทำให้เสื่อมถอย การส่งเสริมวัฒนธรรมจึงต้องสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่า ให้มีความต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันก็จะเป็นรากฐานต่อไปในอนาคต

การอภิปรายในหัวข้อนี้ได้เลือกพิจารณาจากนวนิยาย ที่เสนอเรื่องเก่าในมุมมองใหม่ไว้อย่างโดดเด่น และสื่อถึงแนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ไซยศาสตร์ รวมถึงพุทธศาสนา โดยจะพิจารณานวนิยายรวม ๔ เรื่อง ได้แก่ *ครุฑ* (อ.อรุณ, ๒๕๔๕) *ใต้เงาปิรามิด* (จินตวีร์ วิวัธน์, ๒๕๓๘) *เจ้ากรรมนายเวร* (ฐา-นวดิ, ๒๕๔๓) และ *หิมพานต์นิรมิต* (สิริกัญจน์, ๒๕๔๖) แต่ละเรื่องมีลักษณะการนำเสนอที่น่าสนใจแตกต่างกันไป โดยเรื่อง *ครุฑ* เป็นการนำตำนานความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค มาเป็นต้นเค้าเสนอเนื้อเรื่องในแง่มุมสมัยใหม่ของยุควิทยาศาสตร์ปัจจุบัน ที่สนใจในเรื่องมนุษย์ต่างดาว ส่วนเรื่อง *ใต้เงาปิรามิด* ก็นำตำนานการฝังศพของกษัตริย์อียิปต์โบราณ มาเป็นเค้าเรื่องแสดงความแตกต่างของแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ของนักวิชาการชาวตะวันตกกับ ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและโลกหน้าของชาวอียิปต์ ผสมผสานกับแนวคิดแบบพุทธของคนไทย ในเรื่อง *เจ้ากรรมนายเวร* นักเขียนได้นำวิธีการเล่าเรื่องแบบนิทาน มานำเสนอเนื้อเรื่องยุคปัจจุบันของจิตแพทย์ที่ประสพกับเรื่องระลึกชาติ และความเชื่อเรื่องการอาฆาตจองเวรตามคติพุทธศาสนา ส่วนเรื่อง *หิมพานต์นิรมิต* นักเขียนได้นำความเชื่อเรื่องสัตว์หิมพานต์ มาเป็นประเด็นในเรื่องการใช้ความรู้ของนักวิทยาศาสตร์อย่างไร้ขอบเขต รายละเอียดของแต่ละประเด็นมีดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ตำนานยุคใหม่

ลักษณะการนำตำนานเก่ามาเป็นโครงเรื่องของนวนิยายร่วมสมัย ที่นักเขียนมักใช้คือ การกำหนดให้ตัวละครสำคัญของเรื่องเป็นคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษา ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมือง มีแนวคิดสมัยใหม่คือยึดหลักเหตุผลและประสบการณ์เชิงประจักษ์ ไม่เชื่อถือความเชื่อโบราณ โดยเฉพาะเรื่องไสยศาสตร์ เนื้อเรื่องมักมีตัวละครชาวต่างชาติที่มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การทำตำนานหรือเรื่องเก่าให้มีลักษณะ “สมัยใหม่” ที่พบมาก คือการ

เชื่อมโยงเรื่องกับมนุษย์ต่างดาว เป็นการรวมจินตนาการของผู้แต่งกับความเชื่อเดิมในอดีตเข้าด้วยกัน ตัวอย่างนวนิยายที่จะพิจารณาในหัวข้อนี้คือเรื่อง *ครุฑ* (อ.อรุณ, ๒๕๔๕) ซึ่งได้นำตำนานความขัดแย้งระหว่างครุฑกับนาค มาเสนอเป็นเรื่องของมนุษย์ต่างดาวที่ได้มาถึงโลก มนุษย์นับแต่ยุคอดีต และได้ให้กำเนิดลูกหลานที่มีคุณสมบัติพิเศษไว้ในโลก ซึ่งผู้แต่งอ้างว่าเป็นเหตุผลที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกันทางสติปัญญา กล่าวคือบางคนมีความเป็นอัจฉริยะต่างจากคนอื่นมาก

แม้แนวคิดของนักเขียนจะเป็นเพียงจินตนาการที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่จินตนาการสร้างสรรค์เช่นนี้ทำให้เรื่องตำนานโบราณยังคงมีการเล่าซ้ำ แม้จะในมุมมองใหม่แต่เค้าเรื่องเดิมก็มักถูกให้ความสำคัญ ซึ่งบางครั้งก็มีการเสนอการตีความใหม่ เช่นเรื่องนาคในเรื่อง *ครุฑ* นี้ ผู้แต่งได้เสนอความเห็นที่อาจหมายถึง ชนเผ่าหนึ่งซึ่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องน้ำและการประมง เป็นต้น วิธีการ "เล่าตำนานเก่าในมุมมองใหม่" นี้ จึงนับได้ว่าเป็นการยืดอายุของตำนานออกไปไม่ให้ถูกลืมเลือน พร้อมกับเป็นการเสนอทัศนะความคิดใหม่สู่สังคม ซึ่งก็มักจะสัมพันธ์กับบริบทและความรู้ของสังคมเองด้วย เช่น ในยุคที่การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังไม่สมบูรณ์ ข้อสันนิษฐานหรือความคิดเช่นเรื่องนาคว่าอาจเป็นชนเผ่าหนึ่ง (คน) คงไม่เกิดขึ้น และหากต่อไปในอนาคตมีการพัฒนาความรู้หรือเทคโนโลยีที่สามารถตรวจสอบ วิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือร่างกายมนุษย์ ได้ละเอียดมีประสิทธิภาพกว่าในปัจจุบันนี้แล้ว ความคิดเช่นเรื่อง คนอัจฉริยะเป็นทายาทหรือมีเชื้อสายจากมนุษย์ต่างดาว ก็อาจมีการพิสูจน์ยืนยันว่าเป็นความจริงได้

การใช้ตำนานเก่ามาเสนอจินตนาการหรือการตีความที่แปลกใหม่ของนักเขียนนี้ จึงอาจนับได้ว่าเป็นการจุดประกายให้แก่การค้นคว้าความรู้ใหม่ เช่นเดียวกับที่นิยายวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ได้เสนอจินตนาการแปลกใหม่ที่ดูเกินจริงสำหรับยุคหนึ่ง แต่แล้วเมื่อเวลาผ่านไปจินตนาการบางอย่างก็ถูกนำไปพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นจริงขึ้นได้ การนำตำนานมาเสนอในมุมมองใหม่ จึงนับเป็นการ "ทบทวน" ทัศนะความคิดเห็นของคนในแต่ละยุคสมัยต่อความรู้ความเชื่อเก่าที่มีอยู่ในสังคม ทำให้มีการปรับปรุงและ/หรือเสนอแนะ ช่องทางการพัฒนาความรู้ความเชื่อเก่านั้นใหม่ ตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

การเสนอความคิดเรื่องมนุษย์ต่างดาวในเรื่อง *ครุฑ* ผู้แต่งได้อ้างอิงถึงความรู้ ความเชื่อดั้งเดิมที่มีในทุกสังคม อันได้แก่ เรื่องเทพเจ้า ว่าอาจเป็นมนุษย์ต่างดาว ที่มีสติปัญญาและวิทยาการสูงกว่าชาวมนุษย์โลก และได้เคยมาสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชาวโลกไว้เมื่อครั้งอดีตกาลนานมาแล้ว ปัจจุบันคงเหลือแต่ความทรงจำในรูปตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมา

ทัศนะเรื่องมนุษย์ต่างดาวว่าอาจเป็นสิ่งเดียวกับที่ตำนานเรียกกันว่า เทวดา หรือ เทพเจ้า ซึ่งเป็นเสมือนบุคคลพิเศษที่บันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้ราวเรื่องเหนือธรรมชาตินี้ มีปรากฏในนวนิยายเรื่อง *สุดขอบจักรวาล* (จุฬารัตน์, ๒๕๔๕) ด้วยเช่นกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงประเด็นปลีกย่อย ไม่ใช่ความคิดหลักของเรื่องเช่นในเรื่อง *ครุฑ* ซึ่งผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครชาวตะวันตก ชื่อ ดร. ไรส์ ผู้มีความรู้ทั้งในเรื่องเทวดาตำนานและเรื่องวิทยาศาสตร์ เสนอความคิดผสมผสานเรื่องเทพเจ้าเข้ากับเรื่องมนุษย์ต่างดาว โดยผู้แต่งนำเสนอความคิดนี้ทั้งจากปากของ ดร. ไรส์ เองซึ่งมีทิท่า "เกรง" ว่าผู้ฟังจะไม่ยอมรับความคิดเห็นนี้อยู่ด้วย และเสนอผ่านตัวละครประกอบในเรื่อง ชื่อ ธงธรรม์ ซึ่งแสดงท่าทีอย่างคนทั่วไปที่คิดว่าความคิดนี้เป็นเรื่องแปลก ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

"แก [ดร. ไรส์] ชอบอ่านเรื่องไมโทโลจี [mythology] พวกเทววิทยา..เทพปกรณัม แกเชื่อของแกนะว่าตำนานพวกนี้มีที่มา อาจจะเกี่ยวข้องกับมนุษย์ต่างดาวที่เคยมาทำศนาจรโลกของเรา..." [ธงธรรม์, ๒๑]

"...ในตำนาน..legend ของชาติต่าง ๆ มักมีเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าที่มีปีกบินได้... ความคิดหนึ่งที่ปรากฏขึ้นเป็นรูปเป็นร่างในสมองของผมตลอดมา ที่จะใช้อธิบายเรื่องทั้งหมดคือ ผู้ที่มาจากพิภพอื่น: มนุษย์ต่างดาว..มาโดยยานบินได้ในท้องฟ้า" [ดร. ไรส์ / ดร. สวิน, ๑๖๘]

"เป็นความคิดบ้า ๆ ตั้งแต่สมัยผมยังเป็นวัยรุ่น ผมเชื่อว่าครั้งหนึ่งมนุษย์ต่างดาวได้เดินทางมาเยือนโลกมนุษย์..ไม่รู้ด้วยเหตุใด หลังจากถ่ายทออดวิทยาการต่าง ๆ แก่สิ่งมีชีวิตที่อยู่บนโลกใบนี้แล้ว พวกนั้นก็เดินทางกลับไป... เขาไม่ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่บนโลกก็จริง หากแต่พวกเขาได้ทิ้งเผ่าพันธุ์ไว้บนโลกมนุษย์ นั่นคือคำอธิบายว่า เหตุใดมนุษย์บางพวกจึงมีมันสมองเป็นเลิศ มีพลังพิเศษต่างจากคนอื่น ๆ เพราะพวกเขาเป็น ทายาทมนุษย์ต่างดาว นั่นเอง" [ดร. ไรส์, ๑๗๐]

การใช้โครงเรื่องหรือต้นเค้าจากตำนาน เพื่อเสนอความคิดหรือจินตนาการของผู้เขียนนี้ นับว่าเป็นกลวิธีที่ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือหรืออย่างน้อยคือ "น่ารับฟัง" ให้แก่ความคิดหรือจินตนาการใหม่นั้น จากข้อความที่ยกมาข้างต้น จะสังเกตได้ว่าผู้แต่งเองก็เกรงว่าจินตนาการของตนจะน่าขันจึงมีการใช้คำ "ออกตัว" เช่น เป็นความคิดบ้า ๆ ความคิดในสมัยวัยรุ่น ซึ่งคำเหล่านี้ช่วยสื่อความหมายว่า ความคิดนั้นไม่ได้เป็นการไตร่ตรองที่รอบคอบ หรือมีเหตุผลอันดีเป็นแต่เพียงจินตนาการของผู้ยังอ่อนความรู้และประสบการณ์เท่านั้น ในอีกด้านผู้แต่งก็ใช้คำที่ให้น้ำหนักน่าเชื่อถือด้วย เช่น เทววิทยา เทพปกรณัม หรือ ตำนาน (legend) เป็นต้น คำเหล่านี้

ช่วยรับรองว่าความคิดที่น่าเสนอนั้นแม้จะไม่มีเหตุผลนัก แต่ก็มีรากฐานจากความรู้ (วิทยา) หรือเรื่องเล่าบางอย่างที่มีอยู่แล้วในสังคม มิใช่เรื่องเหลวไหลไร้สาระเสียทีเดียว การเสนอดำเนินการในมุมมองใหม่จึงนับว่า เป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเสนอแนวคิดใหม่สู่สังคมโดยใช้วรรณกรรมเป็นสื่อ ดังตัวอย่างเนื้อความอีกตอนจากเรื่อง *ครุฑ* ที่ผู้แต่งให้ตัวละครเอกซึ่งเป็นทายาทของมนุษย์ต่างดาว เปิดเผยเบื้องหลังของตนให้ตัวละครเอกหญิงทราบ

“...บรรพบุรุษของผมที่มาถึงนี่เป็นชายหนึ่งหญิงหนึ่ง ในช่วงที่ฝ่ายหญิงกำลังตั้งครรรภ์ บังเอิญฝ่ายชายได้มีสัมพันธ์กับหญิงสาวบนพิภพนี้ และเธอเกิดตั้งครรรภ์ขึ้นมาเช่นกัน เป็นมนุษย์ที่มีพลังพิเศษโดยไม่ต้องได้รับการถ่ายทอด ผมคิดว่าเธอคนนั้นคงมียีนพิเศษ... ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อทางฝ่ายนั้นคิดว่า พวกเขาก็เป็นทายาทของผู้เปรียบประดุจเทพอันสูงส่ง ดังนั้นพวกเขาก็ควรจะมีสิทธิในการเป็นหัวหน้า...”

“เลยมีการต่อสู้ เหมือนประวัติศาสตร์สมัยโบราณของนานาประเทศ ที่มีการช่วงชิงอำนาจราชสมบัติ” [ตรสวิน / น้ำทิพย์, ๒๖๓]

“...ต่อมาแม้เชื้อสายของพวกผม [*ครุฑ*] รุ่นหลัง ๆ จะเข้าผสมกับเชื้อสายของมนุษย์บนพิภพนี้ แต่ยังคงมีการถ่ายทอดพลังอำนาจกันโดยตรง และมีผู้สืบทอดเพียงหนึ่งเดียว ในขณะที่อีกเชื้อสายหนึ่ง [*นาค*] ซึ่งเป็นลูกครึ่งมีการขยายเผ่าพันธุ์ออกมามากมาย เหมือนพันธุ์พืชที่ผสมกับพันธุ์พื้นเมืองจะเจริญได้ดีเพราะมีภูมิดินทานและให้ผลผลิตที่ดีกว่า” [ตรสวิน / น้ำทิพย์, ๒๖๓]

จุดที่น่าสังเกตจากเนื้อความข้างต้นคือ แนวคิดเบื้องหลังเรื่องการสืบทายาท และอำนาจปกครองนั้น อยู่บนพื้นฐานความคิดเรื่องครอบครัวระบบเมียเดียว (monogamy) กล่าวคือ ชายมีภรรยาที่ถูกต้องได้เพียงคนเดียว ภรรยาและรวมถึงบุตรในลำดับต่อมานั้น ขาดความชอบธรรมในการสืบทอดอำนาจและทรัพย์สิน ผลที่ตามมาจึงมักมีการต่อสู้แย่งชิงความเป็นใหญ่กัน ผู้แต่งได้กำหนดให้มนุษย์ต่างดาว (เผ่าพันธุ์*ครุฑ*) ภูมิใจความ “สูงศักดิ์” หรืออารยธรรมเจริญกว่าชาวมนุษย์โลก (เผ่าพันธุ์*นาค*) ทั้งในด้านพลังอำนาจพิเศษในตัวและระบบสังคม เช่น เรื่องการยึดหลักเมียเดียว ขณะที่ชาวพื้นเมืองของโลกยังถือระบบหลายเมีย (polygamy) มีการขยายเผ่าพันธุ์ได้มากมาย ซึ่งดูเป็นระบบที่ล้ำหลังกว่า นัยยะของประเด็นนี้จึงอาจหมายความว่า คนและ/หรือความรู้ของต่างชาติ ซึ่งน่าจะหมายถึงชาวตะวันตกนั้น เจริญก้าวหน้ากว่าชาวพื้นเมือง อันหมายถึงชาวตะวันออก (ไทย หรือ อินเดีย อันเป็นต้นกำเนิดของตำนานเรื่อง*ครุฑ*กับ*นาค*)

การเสนอความคิดใหม่โดยอาศัยตำนานเป็นเค้าโครงเรื่อง นอกจากช่วยให้ความคิดใหม่มีน้ำหนักน่ารับฟังแล้ว ยังมีข้อดีอีกประการคือทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้รวดเร็ว เนื่องจากเรื่องราวของตำนานมักแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป นอกจากนี้ตำนานยังช่วยสื่อความหมายโดยนัย รวมถึงวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของท้องถิ่นของเรื่องนั้นด้วย จึงนับเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่มีประสิทธิภาพในการสื่อความ เพราะให้ความหมายได้มากและลึกซึ้ง นักวิชาการด้านคติชาวบ้าน (folklore) ได้ศึกษาและให้คำจำกัดความลักษณะของตำนาน กับเหตุผลของการเล่าตำนานไว้ว่า (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, ๒๕๒๙: ๑๓๖-๗) ตำนานเป็นเรื่องในท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับนิทานปรัมปรา¹ เป็นเรื่องของคนธรรมดา มีความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็นคำสอนเปรียบเทียบ เป็นแหล่งสะสมเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ และ ผู้เล่าและสมาชิกในสังคมเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง การเล่าตำนานโดยพื้นฐานแล้วไม่ได้มุ่งที่ความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่มุ่งให้การศึกษาแก่ประชาชน คือบอกให้ทราบถึงความจริงที่สำคัญต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านได้มีเครื่องมือไว้ต่อสู้กับอันตรายภายในขอบเขตสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของตนเอง การเข้าใจตำนานจะทำได้โดยการเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป ความเชื่อและอุดมคติของชาวบ้าน

ตำนานที่ผู้แต่งใช้ในเรื่อง *ครุฑ* นี้ นอกจากนำต้นเค้าที่มาจากสังคมอินเดียในยุคที่รับอิทธิพลพุทธศาสนาแล้ว ผู้แต่งยังได้ผนวกวัฒนธรรมความเชื่อในท้องถิ่นของไทยที่เกี่ยวข้องเข้าไว้ด้วย อันได้แก่ ประเพณีบั้งไฟพญานาคในวันออกพรรษา ที่ จ.หนองคาย จุดนี้นับว่าสะท้อนถึงความ "งอกงาม" ของวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้แต่งได้เสนอจินตนาการที่นับว่าเป็นอิทธิพลจากชาวตะวันตก คือเรื่องมนุษย์ต่างดาว ผสมผสานเข้ามาด้วย โดยผู้แต่งได้ให้ตัวละคร "ฝรั่ง" เป็นผู้เสนอความคิดเรื่องมนุษย์ต่างดาวนี้ เนื้อเรื่องของ *ครุฑ* จึงนับว่าได้สะท้อนเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และความรู้ในสังคมไทยร่วมสมัยไว้ในหลายมิติ ดังตัวอย่างเนื้อความบางตอนจากเรื่อง ผู้แต่งได้ให้ตัวละครที่มีเชื้อสายฝ่ายนาค (ทิฏฐวิธ) และตัวละครเชื้อสายฝ่ายครุฑ (ตรสวิน) เล่าถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของนาคต่อมนุษย์

“แต่เดิมชาวบ้านแถบนี้เชื่อว่ามีพญานาคคอยปกป้องรักษาหมู่บ้านแห่งนี้ ให้ร่มเย็นเป็นสุขมาช้านาน ก่อนออกเรือหาปลาต้องทำพิธีบวงสรวง ถ้าออกเรือหา

¹ (marchen) แก่นของนิทานปรัมปรา มักจะเป็นการผจญภัยที่ผิดธรรมชาติ คนธรรมดาต้องต่อสู้กับอำนาจเหนือธรรมชาติ พระเอกหรือนางเอกมักจะเริ่มต้นด้วยความทุกข์ยากและลำบากในโลกของความเป็นจริง ทันใดนั้นอำนาจเหนือธรรมชาติก็จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเขา และท้าทายให้เขาออกทำภารกิจ... เพื่อให้ตนมีคุณค่ามากพอสำหรับรางวัลที่จะได้รับในตอนท้าย... ตัวอย่างเรื่องประเภทนี้ได้แก่ ปลาบู่ทอง ชินเดอเรลลา สโนไวท์ ฯลฯ

ปลามาได้มาก ก็ทำเครื่องบัตรพลีมาสังเวย... ยามใดที่เจอมรสุมกลางทะเล หากชาวเรือทำการสวดอ้อนวอนต่อ 'เจ้าแห่งท้องน้ำ' แล้วยอมพ่นภัยพิบัตินั้น" (ทฤษฎีวิศ, ๑๑)

"ทำไมไม่คิดว่า 'นาค' อาจจะหมายถึงชนเผ่าหนึ่งที่มีความชำนาญทางน้ำ ซึ่งอยู่คู่มากับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ก่อนครั้งพุทธกาลเสียด้วยซ้ำ ครั้งพุทธกาลเองพวกนาคยังได้อุปถัมภ์ภักพระพุทธานุอยู่เนื่อง ๆ ... พญานาคมุจลินท์มาขดตัวเป็นแท่นแล้วแผ่พังพานกันแดดกันฝนถวาย อาจจะหมายถึงชนกลุ่มนี้ได้ถวายการดูแลรับใช้พระองค์อย่างใกล้ชิด..." (ทฤษฎีวิศ, ๑๒)

"คนที่นี่เขานับถือนาค นาคเป็นเทพเจ้าแห่งท้องน้ำ เป็นผู้มอบความอุดมสมบูรณ์แก่แผ่นดิน แต่เพื่อแลกกับผลประโยชน์การคุ้มครอง ต้องมีการสังเวยชีวิตหญิงสาวพรหมจารี" (ตรสวิน, ๒๑๙)

เนื้อความข้างต้นได้สะท้อนถึงสังคมของคนตะวันออกในยุคอดีต ที่ดำรงชีวิตด้วยอาชีพการเกษตรหรือประมงตามแต่ภูมิภานาที่อยู่อาศัย อาชีพเหล่านี้มีความใกล้ชิดและต้องพึ่งพาธรรมชาติอยู่มาก ความเชื่อและพิธีกรรมในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เทพแห่งท้องทะเล เทพประจำฤดูกาล หรือ เทพแห่งความอุดมสมบูรณ์ จึงมีบทบาทต่อชีวิตของคนเหล่านี้ เนื้อความข้างต้นได้สะท้อนถึงความเชื่อแบบไสยศาสตร์ (การทำบัตรพลีสังเวย 'เจ้าแห่งท้องน้ำ') ของคนในอดีต พร้อมกับตำนานเรื่องเล่าในพุทธศาสนา (พญานาคมุจลินท์ถวายการอุปฐากพระพุทธเจ้า) และการเสนอความคิดใหม่เกี่ยวกับชนเผ่า 'นาค' ที่มีความชำนาญทางน้ำของผู้แต่งไปพร้อมกัน ซึ่งแนวคิดความเชื่อเหล่านี้ (ไสยศาสตร์ พุทธศาสนา ความรู้จากการศึกษา) ยังคงมีอิทธิพลและแสดงบทบาทสอดคล้อง และบ้างก็ขัดแย้งกันอยู่ในสังคมไทยร่วมสมัย

ในแง่มุมหนึ่งการที่นักเขียนร่วมสมัยนำตำนานเก่ามาเล่าในมุมมองใหม่ โดยผสมผสานจินตนาการของตนเข้าไปด้วย อาจนับได้ว่าเป็นการสร้างตำนานของยุคปัจจุบันโดยสืบสานต่อจากตำนานเดิม ซึ่งวิธีการนี้อาจเป็นกระบวนการสร้างตำนานมานับแต่อดีต เมื่อหลายร้อยหรือนับพันปีมาแล้ว จินตนาการที่นักเขียนแต่งเติมให้แก่ตำนานนั้น จึงเป็นเสมือนหมุดหมายที่สะท้อนความสนใจหรืออิทธิพลความคิดในแต่ละยุค ดังตัวอย่างเรื่อง *ครุฑ* นี้ ได้สะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงการอธิบายความในลักษณะเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์ ในบริบทที่ความเชื่อตามพุทธศาสนา และไสยศาสตร์มีอิทธิพลอยู่เป็นพื้นฐาน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องได้แสดงถึง

ทัศนคติที่แตกต่างกันของตัวละครหลายตัว เช่น นายแพทย์ที่ศึกษามาแบบวิทยาศาสตร์ ญาติผู้ป่วยที่เชื่อในการรักษาโรคแบบไสยศาสตร์ และ แม่ชี (บัวแก้ว) ที่ยึดมั่นในพุทธศาสนา

“กรรม หมายถึงการกระทำ เมื่อแรกที่เป็นตัวรับมาหา [หมอ] ยังพอช่วยได้ แต่กลับไปหาหมอผี หมอน้ำมนต์ กินยาหม้อ แก้ไขไม่ตรงจุดปล่อยไว้นานเกิน ทำให้มีบ้านปลายแบบนี้ [เสียชีวิต]” [ตรสวิน, ๙๕]

“เราไม่มีพลังอำนาจที่จะไปต่อสู้กับเขา [ทิวรัฐวิส] อย่างที่บอกนั่นละ ให้หลบเลี่ยงพยายามยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง... จิตที่เป็นสมาธิย่อมมีพลังแล้วมันจะช่วยหนูได้ในยามคับขัน” [บัวแก้ว, ๔๘-๔๙]

“...ผู้คิดเครื่องดนตรีนี้ [พิณ] ขึ้นมา แต่เดิมใช้มันเพื่อจุดมุ่งหมายในการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับอาตมมัน ถ้าจะพูดให้เป็นวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ต้องพูดว่าเป็นการปรับคลื่นความถี่ในสมองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับคลื่นที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติ... ถ้าเราดีดสายพิณที่มีการปรับความถี่ไว้อย่างดีแล้ว ให้ผู้ป่วยที่มีคลื่นสมองผิดปกติฟังอยู่เป็นประจำ คลื่นสมองของเขาจะค่อย ๆ ปรับตัวเป็นคลื่นเดียวกับสายพิณ ช่วยให้เขาหายจากอาการป่วยได้” [ตรสวิน, ๖๑-๓]

ข้อความข้างต้นที่กล่าวถึงเรื่อง กรรม และการทำสมาธิ ความเชื่อเรื่องหมอผี น้ำมนต์ และยาหม้อ เรื่องอาตมมัน หรือเรื่องคลื่นความถี่ คลื่นสมอง เหล่านี้ได้ร่วมกันสะท้อนถึงแนวคิด ความเชื่อในเรื่อง พุทธศาสนา ไสยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ที่เป็นความรู้สำคัญอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน แต่ทั้งนี้หากสังเกตเนื้อความโดยรวมของเรื่อง *ครุฑ* แล้ว จะเห็นว่าผู้แต่งมีทัศนคติเน้นไปในทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ยึดถือหลักเหตุผลนิยมเป็นสำคัญ โดยเห็นได้จากการบรรยายความของเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ ในส่วนเรื่องพุทธศาสนาผู้แต่งได้วิจารณ์การนับถือศาสนาอย่างไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่แท้ของคนไทย มักสนใจกันเพียง “เปลือก” หรือด้านวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเท่านั้น และยังไม่มึนเฉียงสนใจเรื่องความเชื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เป็นไสยศาสตร์ ซึ่งจากน้ำเสียงของผู้แต่งนั้น แสดงความไม่ยอมรับอย่างชัดเจน แม้เนื้อเรื่องหลายตอนของนวนิยายจะมีเหตุการณ์ที่ดูเหนือธรรมชาติ แต่ผู้แต่งก็อธิบายความเป็นไปได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“เรื่องความเชื่อเป็นเรื่องที่พูดยาก บางทีมันเกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ ทำให้คนหลงผิด ผลของมันอาจนำมาซึ่งความเสียหาย ตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงขนาดเสียหายนะได้ อย่างพวกชาวพื้นเมืองเม็กซิโก เขามีตำนานเรื่องเทพเจ้าตัวชาวตาสีฟ้า ซึ่ง

ให้สัญญาว่าจะกลับมาเยือนพวกเขาวันหนึ่งในอนาคต พอพวกเขาเดินทางมาถึง เขาก็นึกว่าฝรั่งพวกนั้นคือเทพเจ้าของเขา จึงเปิดประตูต้อนรับ และถูกทำลายล้าง เผ่าพันธุ์ไปอย่างง่ายดายในที่สุด" [ธงธรรม์, ๒๑-๒]

"ทั้งที่ความจริงแล้วองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ทรงเปิดโอกาสให้ทุกคนใช้สติปัญญาไตร่ตรองก่อนทุกเรื่อง ไม่เว้นแม้แต่คำสอนของพระองค์ คิดก่อน ทดลองก่อนแล้วเชื่อคือมีศรัทธา เชื่ออย่างไม่ลืมหูลืมตาเรียกว่าว่างมาย แต่จะมีผู้ประกาศตนเป็นพุทธมามกะสักกี่คนที่จะกล้ามีวิจิกิจฉาในเรื่องราวศาสนาของตนเอง" ผู้แต่ง, ๑๑๖]

"...นี่ถามจริง ๆ นะ เหมือนกับของชิ้นนั้นมันไหลขึ้นมาเฉย ๆ เข้าใจไหม จากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งโดยไม่ต้องใช้คนถือไป... น้ำกำลังหมายถึงเครื่องขนถ่ายมวลสารหรือเปล่า มันก็เป็นแนวคิดที่น่าจะเป็นไปได้อยู่นะ... ..ใช้เครื่องที่ว่ามันมีหลักการทำงานอย่างไร ก็แยกสารออกเป็นโมเลกุล..อนุภาคเล็ก ๆ ส่งผ่านไปตามทางแล้วไปรวมที่ปลายทางกลายเป็นตัวตนกลับมาอีกที... [นำทิพย์ / ธงธรรม์, ๘๓-๔]

โดยภาพรวมเรื่อง *ครุฑ* นับว่ามีความเด่นในด้านโครงเรื่อง ซึ่งผู้แต่งได้นำตำนานมาผสมผสานกับจินตนาการของตน นำเสนอประเด็นเรื่องการอาฆาตจองเวรกัน ตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ด้วยการบรรยายเรื่องอย่างเป็นเหตุเป็นผลแบบวิทยาศาสตร์ ทำให้เนื้อเรื่องดูมีความทันสมัย การใช้ตำนานเป็นปมขัดแย้งของเรื่องได้ช่วยสะท้อนให้เห็นการ "ทบทวน" ความรู้ความเชื่อของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามกาลเวลา จากยุคเก่าสังคมแบบปฐมนิยมที่เชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์มีบทบาทมาก มาเป็นยุคปัจจุบันที่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าขึ้น จึงมีการเสนอแนวคิดใหม่เพิ่มขึ้น หรือเปลี่ยนการตีความใหม่ ซึ่งลักษณะนี้ยังสะท้อนถึงการพยายามเชื่อมโยงแนวคิดใหม่เข้ากับความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ในสังคมอีกด้วย การพยายามอธิบายเรื่องด้วยความรู้และภาษาแบบวิทยาศาสตร์ในเรื่อง *ครุฑ* นี้ยังสื่อให้เห็นว่ายุคสมัยปัจจุบันความรู้วิทยาศาสตร์มีบทบาทนำ และได้แทรกไปในพื้นที่ความรู้อื่น ๆ ด้วย บทบาทของตำนานมีส่วนช่วยรับรองหรือทำให้แนวคิดใหม่ มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และช่วยสื่อความหมายโดยนัยได้มากขึ้นด้วย

นวนิยายไทยร่วมสมัยที่มีการนำตำนาน มาเสนอสาระและความคิดเกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ที่น่าสนใจพิจารณาอีกเรื่อง คือ *ใต้เงาปิรามิด* (จินตวีร์ วิวัธน์, ๒๕๓๘) โดยลักษณะการเสนอตำนานในเรื่องนี้มีความแตกต่างจากเรื่อง *ครุฑ* แต่ก็แสดงให้เห็นการใช้ประโยชน์จากตำนานเก่าเพื่อสื่อความคิดใหม่เช่นกัน สาระสำคัญของเรื่อง *ใต้เงาปิรามิด* ที่ผู้แต่งเน้นนำเสนอคือ แนวคิดความเชื่อที่แตกต่างกันของคนตะวันตกกับคนตะวันออก ซึ่งในเรื่องแทนด้วยตัวละครชาวอเมริกันและชาวพื้นเมืองฮิปปี้ ผู้แต่งได้นำตำนานความเชื่อ เรื่องชีวิตหลังความตายและการฝังศพของอียิปต์โบราณ มาเป็นประเด็นความขัดแย้งในเรื่อง เพื่อเสนอความคิดสำคัญว่า เรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์เป็นความเชื่อของคนตะวันออก ซึ่งแม้พิสูจน์แบบวิทยาศาสตร์ไม่ได้ แต่ก็มีความเป็นไปได้

การนำตำนานมาใช้ในเรื่อง *ใต้เงาปิรามิด* นี้ ผู้แต่งได้นำชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ของฮิปปี้ เช่น อนุบิส (เทพแห่งความตาย) โอลิวิส (ยมบาล) ธอธ (เทพแห่งวิทยาการ) ไอลิส (เทพีแห่งเวทย์มนตร์และชีวิต) เป็นต้น มาอ้างอิงตามความเชื่อเดิม และกำหนดให้มีตัวละครและเรื่องราวสมมติขึ้นใหม่ กล่าวคือ อียิปต์โบราณ เนเฟอไรสิส มีสิริโฉมงดงามจนเป็นที่ปรารถนาของ เมเนสรา พระผู้ทำพิธีในราชสำนักของฟาโรห์ เขาแอบรักนาง แต่เนเฟอไรสิสไม่สนใจ ได้หนีไปบวชเป็นภิกษุณีของเทพีไอลิส เมื่อนางตาย เมเนสราได้ปรุ้งยาขึ้นเพื่อพยายามรักษาศพนางให้คงสภาพเดิม แต่ก็ไม่สำเร็จ ผู้แต่งได้แบ่งเหตุการณ์และเรื่องราวเป็นสองยุค โดยเหตุการณ์ในอดีตเกิดในยุคฮิปปี้โบราณ เป็นมูลเหตุของเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน คือ คณะสำรวจขุดค้นสุสานโบราณของฮิปปี้ นำโดยศาสตราจารย์ชาวอเมริกันและผู้ร่วมคณะวิจัย คนที่มีบทบาทสำคัญเป็นชายหนุ่มลูกครึ่งอเมริกัน-ฮิปปี้ ซึ่งคิดว่าตนเป็นเมเนสราผู้พยายามตามหาศพของเนเฟอไรสิส เพื่อต้องการปลุกนางให้ฟื้นขึ้นมาครองคู่กัน

ประเด็นสำคัญที่ผู้แต่งเน้นเปรียบเทียบให้เห็นในเนื้อเรื่องคือ แนวคิดของกลุ่ม นักวิชาการชาวตะวันตกซึ่งไม่เชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ กับความเชื่อของชาวพื้นเมืองฮิปปี้ที่ เกรงกลัวอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยมีคนกลางเป็นตัวละครเอกหญิงชาวไทย แต่จบการศึกษา จากอเมริกาทำให้มีแนวคิดแบบตะวันตกในตอนต้นเรื่อง แต่ในตอนจบหลังจากได้ประสบ เหตุการณ์เหนือธรรมชาติด้วยตนเอง ก็เปลี่ยนความคิดความเชื่อไปเป็นแบบคนตะวันออก คือ เชื่อว่าเหตุการณ์เหนือธรรมชาติอาจเกิดขึ้นได้ จุดที่น่าสังเกตคือ จินตวีร์ วิวัธน์ ผู้แต่ง *ใต้เงาปิรามิด* นี้ ดูจะมีความมั่นใจในความคิดสำคัญว่า เรื่องเหนือธรรมชาติแม้จะพิสูจน์หรืออธิบายให้ เหตุผลไม่ได้ แต่ก็มิได้อยู่หรือเกิดขึ้นได้ ในนวนิยายหลายเรื่องของเธอ เช่น *อมฤตาลัย* (๒๕๓๕) ก็

พบความคิดนี้เช่นกัน การให้ความสำคัญแก่ความคิดนี้และเน้นนำเสนออยู่เสมอของนักเขียนผู้
นี้ จึงน่าสนใจพิจารณาว่า ความคิดนี้สะท้อนถึงวัฒนธรรมความรู้ของสังคมไทยหรือไม่อย่างไร

ผู้แต่งได้กำหนดให้ตัวละครแต่ละฝ่าย แสดงทัศนะอย่างมีอคติต่อความรู้ที่ตรงข้ามกับ
ของตน ตัวอย่างเช่น ฝ่ายความคิดแบบตะวันตกมีความเห็นว่าการกลัวเรื่องเหนือธรรมชาตินั้น
เป็นความวิตกกังวลของจิตใต้สำนึกที่อธิบายได้ด้วยหลักจิตวิทยา “ง่าย ๆ” หรือ ผู้แต่ง ซึ่งจาก
ความคิดเห็นที่แสดงในเนื้อเรื่อง จัดอยู่ฝ่ายที่เชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ เมื่อกล่าวถึงความรู้
แบบตะวันตก ก็แทรกข้อความที่สื่อความหมายในเชิงตำหนิไว้ด้วย เช่น คนตะวันตกมีความรู้
เฉพาะจาก “ห้องเรียน” เท่านั้น ซึ่งสื่อนัยยะว่า “คับแคบ” ไม่สนใจความรู้อื่น ๆ ในโลกกว้างนอก
ห้องเรียน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“คุณคร่ำเคร่งกับอียิปต์ศาสตร์มากเกินไปนะเอง...มากจนจิตใต้สำนึก
ของคุณแอบซอร์บเอาภาพไอศคุปต์โบราณเข้าไปทีละน้อยโดยไม่รู้สึกตัว แล้ว
มันก็แสดงออกในยามที่จิตของคุณจวนจะเข้าภวังค์ คือทำให้รู้สึกว่าคุณเป็นเสมือนคน
หนึ่งในดินแดนไอศคุปต์โบราณไป... มันเป็นเรื่องที่อธิบายด้วยจิตวิทยาง่าย ๆ ค่ะ
โอม” [กตัญชลี, ๒๒]

“หล่อน [กตัญชลี] เป็นหญิงสาวทันสมัย ไม่เคยคิดถึงอาถรรพณ์ต่าง ๆ
ที่ไม่มีศึกษาในห้องเรียน ถ้าจะคิดถึงหรือพูดถึงบ้างก็เป็นไปในทำนองล้อเลียน ไม่
เชื่อถือเสียมากกว่า” [ผู้แต่ง, ๗๖]

นัยยะจากตัวอย่างข้อความข้างต้นนั้น ผู้แต่งคงต้องการชี้ว่า ความรู้สมัยใหม่
(จิตวิทยา) แบบวิทยาศาสตร์นั้น ประเมินเรื่องของจิตใจอย่างผิวเผิน แบบ “กลไก” ตามทฤษฎี
ที่ตั้งไว้ ไม่ได้คำนึงในด้านนามธรรมหรือตามหลัก “จิตนิยม” อย่างที่คนตะวันออกให้
ความสำคัญ นอกจากนี้ผู้แต่งยังชี้ว่า ความรู้หรือแนวคิดแบบตะวันตกนั้น จำกัดอยู่เฉพาะ
การศึกษาในระบบ ในห้องเรียน ซึ่งไม่อาจครอบคลุมความรู้ต่าง ๆ ของโลกได้ โดยเฉพาะ
ความรู้โบราณที่เก่าแก่ลึกลับ และขาดหลักฐานยืนยันในปัจจุบันเช่นเรื่องไสยศาสตร์ ยิ่งหากอยู่
นอกความสนใจของคนตะวันตกและการศึกษาสมัยใหม่ด้วยแล้ว ก็จะถูกหลงลืมหรือปฏิเสธ
เลยทีเดียว

การเน้นเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ การมีอยู่หรือความสำคัญของเรื่องเหนือธรรมชาติ หรือ ไสยศาสตร์ของ จินตวีร์ วิวัธน์ จึงดูเป็นการพยายามเน้นย้ำการมีอยู่และสาระของความรู้แบบ ตะวันออก ซึ่งสนใจและให้ความสำคัญแก่ด้านจิตวิญญาณ เป็นความรู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมการ ดำเนินชีวิตของคนตะวันออก ต่างจากความรู้สมัยใหม่แบบวิทยาศาสตร์ของคนตะวันตกที่มี ลักษณะเป็นวัตถุนิยม จุดยืนของผู้แต่ง *ใต้เงาปิรามิด* มิได้เสนอแต่เรื่องไสยศาสตร์ใน สังคมไทย แต่ได้ขยายวงครอบคลุมถึงความรู้ไสยศาสตร์ทั่วทุกมุมโลก เช่น ของอียิปต์ ใน *ใต้ เงาปิรามิด* และของขอมหรือเขมร ใน *อมฤตาลัย* ทักษะของผู้แต่งต่อเรื่องไสยศาสตร์ ตามที่ ปรากฏในเรื่องตัวอย่างทั้งสอง ได้พยายามชี้ถึงการเป็น “ความรู้” ของไสยศาสตร์ ว่าเป็นที่ ยอมรับโดยทั่วไปในยุคอดีต การมุ่งเสนอความคิดนี้ต่อสังคมร่วมสมัยปัจจุบันนั้น ผู้แต่งอาจ ต้องการย้ำเตือนคนยุคปัจจุบันให้ตระหนักว่า ความรู้ยุคใหม่แบบวิทยาศาสตร์ไม่ได้พิเศษหรือ เป็นความรู้ระบบเดียวที่มีในโลก ยังมีความรู้ที่อาจพิเศษกว่าเช่นไสยศาสตร์อยู่ด้วย แต่ทั้งนี้ผู้ แต่งก็ยอมรับกฎธรรมชาติเรื่องการเสื่อมสูญไปตามกาลเวลาของความรู้ด้วย ซึ่งข้อนี้ น่าจะช่วย เตือนใจสำหรับความรู้ในยุคปัจจุบัน ที่ก็ย่อมเสื่อมไปเช่นกันในกาลภายหน้า ตัวอย่าง เนื้อความจากเรื่องที่สะท้อนเรื่องความเสื่อมไปของความรู้ตามกาลเวลา เช่น

“คำสาปแห่งฟาโรห์ที่กัดกินข้าไว้มิให้พานพบแหล่งบรรทมสุดท้ายของนาง... แต่ทุกอย่างไม่โหดร้ายจนเกินไป *อาถรรพณ์แห่งคำสาปเสื่อมโทรมไปตาม กาลเวลา* ในที่สุดข้าก็ได้พบแหล่งบรรทมของนาง...” [โอมาร์ – เมเนสรา, ๒๕๔]

“ข้านี้กว่าน้ำยาศักดิ์สิทธิ์จะเอาชนะได้ทุกอย่าง เพิ่งมารู้คืบนี้เองว่า มัน เอาชนะอย่างหนึ่งไม่ได้ นั่นคือ *กาลเวลา*... น่าเสียดายนัก! เนเฟอไรสิสเคยเจ็ด โฉมเป็นเอกในดินแดน แต่เมื่อนางเหลือเพียงพระศพอายุสามพันปีเศษ นางไม่มีอะไร คงเหลืออยู่อีกเลย นอกจากซากเหี่ยวแห้งผุพัง...” [โอมาร์ – เมเนสรา, ๒๖๔]

เป็นที่ทราบกันว่า จินตวีร์ วิวัธน์ เป็นนักเขียนที่สนใจและมีแนวการเขียนนวนิยาย เกี่ยวกับเรื่องอาถรรพณ์ ไสยศาสตร์ มากเป็นพิเศษ เมื่อพิจารณาผลงานของเธอในด้าน เกี่ยวกับความรู้ดั้งเดิมก็พอประมาณ ก็อาจเห็นทักษะที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและสังคมที่น่าสนใจ หลายประเด็น กล่าวคือ นักเขียนได้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของคนตะวันตกและตะวันออคนั้น ให้ ความสำคัญต่อด้านวัตถุและจิตใจต่างกัน แต่ละฝ่ายมีอคติไม่ยอมรับความคิดของอีกฝ่าย จาก เนื้อเรื่องของ *ใต้เงาปิรามิด* แม้คนตะวันตกจะสนใจศึกษาความรู้ของโลกตะวันออก แต่ก็เป็นการ ศึกษาตามหลักการและทักษะของตน ไม่ได้มุ่งทำความเข้าใจความคิดดั้งเดิมที่เป็นพื้นฐาน ของความรู้นั้นอย่างเจ้าของศาสตร์ อย่างไรก็ตาม แม้จินตวีร์ วิวัธน์ จะมั่นใจและยืนยันการมี

อยู่ของความรู้ไสยศาสตร์มากเพียงไรก็ตาม แต่เธอก็ยอมรับว่าความรู้นั้นมีการเสื่อมไปตามกาลเวลา ไม่ว่าจะมีความพิเศษมากเพียงใด

วิธีการนำเสนอเรื่องความรู้เก่าแก่เช่นไสยศาสตร์ ที่จินตวีร์ วิวัธน์ได้นำมาใช้เสนอในนวนิยายของตนคือ การอ้างอิงตำนาน ใน ใต้เงาปิรามิด บทบาทของตำนานนอกจากจะบอกถึงแนวคิดความเชื่อโบราณของชาวอียิปต์แล้ว ยังเป็นข้อมูลเนื้อเรื่องซึ่งผู้แต่งใช้เทียบเคียงกับเนื้อความตามจินตนาการของตน ในด้านหนึ่งการให้ข้อมูลตามประวัติศาสตร์เช่นนี้ ดูคล้ายกับว่าผู้แต่งกำลังให้ข้อมูลนำเที่ยวแก่ผู้อ่าน ซึ่งก็สะท้อนว่าวัตถุประสงค์ในการเขียนนวนิยายไทยร่วมสมัยนั้น กว้างขวางขยายวงไปตามประสบการณ์และความสนใจของนักเขียน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง เช่น

“...สุสานนี้เล็กมาก สุสานของคุณตั้นคาเมนว่าเล็กแล้ว นี่ยังเล็กกว่ากันสักครึ่ง ...” ... “ห้องแบเรียลแชมเบอร์น่าจะพอจะรู้ค้ะว่าเป็นห้องเก็บพระศพ แต่ห้องแอนตี้แชมเบอร์น่าจะหมายถึงอะไรค้ะ?” “คือห้องมุขก่อนถึงห้องไว้พระศพไงละครับ เป็นที่เก็บสมบัติบางส่วนของผู้ตาย...” [อับเดล / กตัญญูลี, ๑๒๔]

“เชอร์คัม?..เป็นรูปสลักภาพเหมือนเจ้าของสุสานนะครับ” ... “แทบทุกสุสานจะมีเชอร์คัมพิทักษ์อยู่... บางรายอาจมีคำสาปแข่งกำกับไว้ด้วย และบางรายก็ทำเป็นหุ่นยนต์คอยทำร้ายคนที่แอบเข้าไปในสุสาน...” [โอมาร์, ๑๕๗]

ข้อความข้างต้นนั้น แสดงถึงความเชื่อและการปฏิบัติเกี่ยวกับการตายของชนชั้นสูงของอียิปต์ ซึ่งก็สะท้อนถึงความรู้ของยุคอดีตทั้งในด้านวัตถุ (หุ่นยนต์คอยพิทักษ์สุสาน) และด้านจิตใจ (คำสาปแข่ง) ข้อที่น่าสังเกตคืออียิปต์นั้นมีความเจริญทางวิทยาการสูงมานับแต่อดีตในหลายด้าน ที่เห็นได้ชัดเจนคือด้านวิศวกรรม ดังที่ปิรามิดเป็นสิ่งก่อสร้างที่น่าอัศจรรย์มาจนถึงปัจจุบัน พร้อมกับวิทยาการความรู้ทางวัตถุ ความเชื่อที่เกี่ยวกับด้านจิตใจก็เข้มข้น ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นพิธีกรรม และตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ จุดนี้อาจเทียบเคียงเป็นข้อพิจารณาสำหรับยุคปัจจุบันได้ว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุนั้นอาจมีควบคู่ไปพร้อมกับแนวคิดความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติได้ ซึ่งข้อสรุปนี้น่าจะเป็นแนวคิดของ จินตวีร์ วิวัธน์ ด้วย จึงได้สร้างผลงานเสนอแนวคิดยืนยันการมีอยู่ของไสยศาสตร์ อันเป็นความรู้ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติ และโดยการอ้างอิงถึงตำนานอยู่เสมอ

² ตึกตารักหาสุสาน

การใช้ตำนานเก่าเพื่อเสนอแนวคิดใหม่ใน *ใต้เงาปิรามิด* จึงเป็นการหยิบยืมความเชื่อเก่าเกี่ยวกับเทพเจ้าที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย มาคานแนวคิดวิทยาศาสตร์นิยม เพื่อเป็นการเตือนใจคนในปัจจุบันว่า ระบบความรู้ไม่ได้มีแต่เพียงทางด้านวัตถุ แต่ยังมีด้านจิตใจซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เป็นระบบที่ช่วยรักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมโบราณให้เข้มแข็งเคียงคู่ไปกับความเจริญด้านวัตถุ ประเด็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับไสยศาสตร์ คือ มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อห้ามให้เกรงกลัว หรืออำนาจคุ้มครองให้หายกลัวเสมอ สำหรับในโลกยุคโบราณ ยุคที่ธรรมชาติยังมีอิทธิพลเหนือมนุษย์อยู่มาก ความรู้ที่มนุษย์จะใช้เอาชนะความกลัวอันเกิดจากความไม่เข้าใจหรือหยิ่งความเป็นไปของธรรมชาติไม่ได้ นั่น ก็มีเพียงการสร้างระบบความเชื่อและพิธีกรรมไสยศาสตร์ต่าง ๆ ขึ้น เป็นข้อปฏิบัติเพื่อเป็นเครื่องปลอบใจ หรือข่มขู่คนยุคอดีตนั้น ดังตัวอย่างเนื้อความบางตอนจากเรื่อง

“ความตายย่อมโอบรับมาสู่ผู้หาญกล้า... มันผู้ใดหากบังอาจล่วงล้ำมัน ย่อมสูญซากมีมีเหลือ วิญญาณมันจักถูกพรากไปจากร่าง อนูบิส³ แล เซ็คเกอร์⁴ จักนำไปสู่ยมโลก... คำสาปนี้จักเป็นไปทุกประการแก่ผู้หาญล่วงล้ำสุสานศักดิ์สิทธิ์แห่ง...ธิดาแห่งไอสิส...” [ไอมาร์, ๑๓]

“เรา [ชาวอียิปต์] เรียกกันว่าสร้อยเครื่องรางแห่งชีวิตของเทวีไอสิส... พวกเราเชื่อว่าใครที่สวมสัญลักษณ์นี้ติดตัวจะรอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง” [อับเดล, ๑๐๕]

สำหรับยุคปัจจุบันที่มนุษย์มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น จนสามารถสร้างประดิษฐกรรมหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ขึ้นเอาชนะธรรมชาติได้มากมายแล้วนั้น แต่มนุษย์ก็ยังคงมีความเกรงกลัวในอำนาจเหนือธรรมชาติ และยังคงพึ่งพาพิธีกรรมและความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์อยู่ ชื่อนี้สะท้อนว่า ความรู้ในด้านวัตถุนั้นมีต่อทางร่างกาย ไม่ส่งผลต่อด้านจิตใจกระนั้นหรือ หากเป็นเช่นนั้นมนุษย์ก็คงต้องการระบบความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจะตอบสนองทั้งด้านร่างกายและจิตใจทั้งสองส่วน ดังนั้นระบบความรู้แบบเดียวอาจไม่เพียงพอหรือทำหน้าที่ได้ไม่ครบถ้วน ชื่อนี้จึงคงเป็นเหตุผลที่ ไสยศาสตร์ ยังเป็นเครื่องมือหรือระบบความรู้ที่มนุษย์ยังใช้จัดการกับปัญหาด้านจิตใจอยู่โดยตลอด เพราะไสยศาสตร์นั้นเป็นดัง “ระบบยาแอสไพริน” (พุทธทาสภิกขุ ในอรุณ เวชสุวรรณ, ๒๕๑๘: ๑๓) ที่ใช้แก้ไขหรือระงับความกลัวของมนุษย์ได้รวดเร็วทันที ไม่ต้องรอเวลาพิสูจน์ดังเช่นความรู้แบบวิทยาศาสตร์ หรือพุทธศาสนา

³ Anubis เทพแห่งความตาย (มีเศียรเป็นสุนัขใน)

⁴ Seker เทพผู้รักษานหลุมศพ

จากประเด็นการใช้ตำนานเก่ามานำเสนอความคิดใหม่ใน *ใต้เงาปิรามิด* นี้ ทำให้เห็น วัฒนธรรมความรู้เกี่ยวกับไสยศาสตร์ ซึ่งผู้แต่งเสนอในระดับกว้างมิใช่แต่เฉพาะของสังคมไทย ว่า ไสยศาสตร์เป็นความรู้ความเชื่อที่มีในสังคมมนุษย์มาช้านาน มักเป็นข้อห้ามเกี่ยวข้องกับ สัมพันธ์กับความกลัว การลงโทษ รวมทั้งการคุ้มครองป้องกันภัย ไสยศาสตร์ให้ผลต่อด้าน จิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งการเชื่อหรือปฏิบัติไสยศาสตร์นั้นเป็นอิสระจากความรู้ด้านวัตถุ เพราะแม้ ด้านวัตถุจะเจริญก้าวหน้า แต่คนในสังคมก็ยังคงการไสยศาสตร์ ดังที่สังคมไทยปัจจุบันมี ตัวอย่างเช่นนี้ให้เห็นอยู่ชัดเจน

จินตวีร์ วิวัธน์ ได้ใช้ตำนานเป็นสื่อเสนอความคิดสำคัญใน *ใต้เงาปิรามิด* นี้เกี่ยวกับ ความแตกต่างของระบบความรู้ของคนตะวันออกกับคนตะวันตก โดยคนตะวันออกให้ความสำคัญต่อด้านจิตใจ มีความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ การจัดการหรือรับมือกับเรื่อง นามธรรมต่าง ๆ ในชีวิต เช่น ความกลัว ความตาย ความอยาก (กิเลส) ของคนตะวันออกมักใช้ ไสยศาสตร์เป็นเครื่อง "ปลอบใจ" เพื่อช่วยในการดำเนินชีวิต ขณะที่คนตะวันตกผู้แต่งเสนอ ภาพว่า เชื่อถือในความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ให้ความสำคัญแก่ด้านวัตถุและมองข้ามด้านจิตใจ แม้คนตะวันตกจะสนใจศึกษาความรู้ของคนตะวันออก เช่น สุสานโบราณของชาวอียิปต์ แต่ก็ เป็นการศึกษาในแบบของตน คือสนใจที่วัตถุ มิได้พยายามเข้าใจความเชื่อเบื้องหลังของชาวพื้นเมือง

จากนวนิยายไทยร่วมสมัยที่นำมาพิจารณา ในประเด็นการนำตำนานเก่ามาเสนอใน มุมมองหรือความคิดใหม่ ทั้งเรื่อง *ครุฑ* และ *ใต้เงาปิรามิด* นี้ ได้สะท้อนถึงทัศนะความคิดยุค ใหม่แบบวิทยาศาสตร์ที่ยึดหลักเหตุผลนิยมเป็นสำคัญ โดยนักเขียนพยายามนำเสนอให้ เชื่อมโยงกับความรู้ที่มีอยู่เดิมในสังคมไทย คือ ไสยศาสตร์หรือตำนานความเชื่อโบราณ ความคิดใหม่ที่นำเสนอขึ้นอาจเป็นการเสนอการตีความใหม่ การขยายมุมมองต่อความรู้ระบบ เก่า (ไสยศาสตร์) หรือชี้ข้อจำกัดของความรู้ระบบใหม่ (วิทยาศาสตร์) การนำตำนานเก่ามาใช้ ในนวนิยายร่วมสมัยจึงนับเป็นกลวิธีการประพันธ์ ที่ช่วยสะท้อนแนวคิดในสังคมต่อเรื่องวัตถุ และจิตใจ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทความรู้ของสังคม อย่างไรก็ตาม จากเนื้อเรื่องและกลวิธี ของนักเขียนก็เห็นถึงการพยายาม ประสานข้อเสนอมุมมองหรือความคิดใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิม ซึ่ง นอกจากการใช้ตำนานแล้วยังมีการใช้องค์ประกอบอื่นของวรรณกรรมอีก เช่น วิธีการเล่าเรื่อง และ ตัวละคร เป็นสื่อในการเสนอความคิดใหม่อีกด้วย ดังจะได้อภิปรายในหัวข้อต่อ ๆ ไป

๔.๑.๒ นิทานร่วมสมัย

วิธีการนำเสนอเรื่องเก่าในมุมมองใหม่ นอกจากการใช้ตำนานเป็นโครงเรื่องดังในเรื่อง *ครุฑ* หรือเป็นปมขัดแย้งของเรื่องดังใน *ใต้เงาปิรามิด* แล้ว อีกวิธีการหนึ่งที่พบคือ การเล่าเรื่องแบบนิทาน นวนิยายที่ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนิทานที่จะนำมาพิจารณาในที่นี้ คือเรื่อง *เจ้ากรรมนายเวร* (ฐา-นวดิ, ๒๕๔๓) ซึ่งเป็นเรื่องเดียวที่ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบ "นิทานเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีก" หรือนิทานเล่าเพิ่มจำนวน (cumulative tale) ลักษณะของนิทานประเภทนี้ (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, ๒๕๒๙: ๑๓๓) คือ มีแกนของเรื่องตายตัวแล้วเล่าซ้ำอีก โดยเพิ่มของใหม่หรือตัวละครใหม่เข้าไปในเรื่องเรื่อย ๆ ตัวอย่างเช่นเรื่อง ยายกะตาดปลุกกล้วยปลุกงาให้หลานเฝ้า เป็นต้น

นวนิยายเรื่อง *เจ้ากรรมนายเวร* มีเนื้อเรื่องมุ่งเสนอความคิดสำคัญคือ การอาฆาตจองเวรกัน โดยใช้ความเชื่อโบราณเรื่องการสร้างกำแพงเมือง ที่มีการนำคนที่มีชื่อเป็นสิริมงคลคือ อิน จัน มั่น คง อยู่ ดี มาฝังพร้อมกับเสาเอกของกำแพงเพื่อให้วิญญาณของคนเหล่านี้ช่วยรักษาเมือง ผู้แต่งได้ใช้ตัวละคร ๖ ตัว (อิน จัน มั่น คง อยู่ ดี) นี้เป็นปมเริ่มเรื่องความอาฆาตจองเวร โดยผูกเรื่องให้ความเป็นมาของชีวิตตัวละครมีความแตกต่างกัน ซึ่งผู้แต่งทำให้ซับซ้อนขึ้นด้วยการย้อนอดีตไป ๒ ชาติ ซึ่งรวมทั้งเหตุการณ์ในปัจจุบันจึงเป็น ๓ ชาติ เนื้อเรื่องของ *เจ้ากรรมนายเวร* จึงนับว่ามีความหลากหลายมาก และมีลักษณะบังคับให้ต้องใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบนิทานเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีกโดยปริยาย ซึ่งนับว่าผู้แต่งมีความสามารถในการเล่าเรื่อง และมีจินตนาการที่หลากหลาย จึงทำให้เนื้อเรื่องไม่ล้าสนหรือซ้ำซากจนน่าเบื่อ

ความซับซ้อนของเนื้อเรื่อง *เจ้ากรรมนายเวร* นี้ ทำให้ผู้แต่งสามารถนำเสนอหรือบันทึกประเด็นเรื่องต่าง ๆ ของสังคมไทยร่วมสมัยไว้ได้มาก ซึ่งสาระสำคัญของเรื่องนอกเหนือจากการเสนอกรณีตัวอย่างเป็นข้อเตือนใจเรื่องการอาฆาตจองเวรตามหลักพุทธศาสนาแล้ว ผู้แต่งยังได้วิพากษ์เรื่อง ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่ดูใกล้ชิดเกาะติดอยู่กับพุทธศาสนาอีกด้วย รวมถึงทัศนคติแบบวิทยาศาสตร์ของผู้มีการศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื้อเรื่องหลักของ *เจ้ากรรมนายเวร* จึงสะท้อนถึงศาสตร์ทั้งสาม (ไสยศาสตร์ พุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์) ที่แสดงบทบาทได้แย่งและบ้างก็สอดคล้องกันอยู่ในสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งศาสตร์ใดจะมีบทบาทนำนั้นดูจะแบ่งแยกกันด้วยระดับการศึกษา กล่าวคือผู้มีการศึกษาสูง เช่น จากเนื้อเรื่องคือตัวละครเอกและเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นแพทย์ด้วยกันจะยึดถือหลักเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์ แต่ตัวละครอื่นที่เป็นชาวบ้านมักสนใจเรื่องไสยศาสตร์ และ/หรือพุทธศาสนา ข้อนี้จึงสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าวิทยาศาสตร์ยังเป็นแต่ความรู้ที่อยู่ในระบบการศึกษา ไม่ได้แทรกซึมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป ดังเช่นพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์เป็น จึงทำให้ผู้มีการศึกษาน้อยไม่รับรู้หรือมีแนวคิด

เหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างการโต้แย้งระหว่างแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์และ
ไสยศาสตร์ที่ปรากฏในเรื่อง เช่น

“มันอาจจะเป็นเวรกรรมอะไรบางอย่างที่ติดตัวเขา [ชาตบดินทร์] มาตั้งแต่ชาติ
ปางก่อนกระมัง แต่คงไม่ใช่หรอก เพราะจิตแพทย์อย่างเขาไม่เชื่อในเรื่องของชาติ
ก่อนหรือชาติหน้า เขาเชื่อว่าคนเรามีแต่ชาตินี้ และเมื่อตายไปก็เพราะระบบต่าง ๆ
ในร่างกายมันหยุดทำงาน ร่างกายก็จะกลายเป็นเพียงซากเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับเรื่องของ
เวรกรรมใด ๆ อย่างที่พ่อของเขาเคยพร่ำบอกพร่ำว่า” [ผู้แต่ง, ๘]

“หมออนุชิตบิดาของเขา [ชาตบดินทร์] เองก็เคยเป็นจิตแพทย์ที่มีอนาคตไกล
คนหนึ่ง แต่แล้วด้วยเหตุผลกลใดเขาก็ไม่ทราบแน่ชัด ที่ทำให้พ่อของเขาละทิ้งวิชาจิต
เวชที่ร่ำเรียนและฝึกฝนมาเนิ่นนานหลายปี แล้วออกจากบ้านไปพำนักอาศัยอยู่ที่
วัด บำเพ็ญภาวนาเหมือนคนงมภายในสายตาของเขา และจุดนี้ที่ทำให้เขากับ
พ่อถึงจุดแตกหัก เมื่อคนหนึ่งเชื่อในหลักการทางวิทยาศาสตร์อย่างเต็มร้อย
เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่อีกคนกลับหันไปเชื่อในเรื่องของจิตวิญญาณและกรรมเก่าอย่าง
ปักจิตปักใจ...” [ผู้แต่ง, ๑๐]

“บิดาของเขาศรัทธาในพระศาสนาและรวมไปถึงศาสตร์ลึกลับและความ
เชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมในสังคม จนในที่สุดบิดาของเขาก็มีสถานะไม่ต่างอะไรไปจาก
หมอมผี” [ชาตบดินทร์, ๑๐๗]

จากเนื้อความข้างต้นผู้แต่งกำหนดให้ ตัวละครเอกซึ่งเป็นจิตแพทย์มีแนวคิดไม่เชื่อใน
เรื่องชาติภพ หรือเวรกรรม ไม่ยอมรับหรือเชื่อถือเรื่องการ “บำเพ็ญภาวนา” ปฏิเสธเรื่อง “ความ
เชื่อดั้งเดิม” ในสังคม โดยรวมคือมีความคิดว่าเรื่องทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นเรื่อง “งมงาย” ภาพ
ของจิตแพทย์ ซึ่งก็หมายถึง (นัก) วิทยาศาสตร์ ในนวนิยายเรื่องนี้จึงดูว่าเป็นแนวคิดที่คับแคบ
ยอมรับแต่เรื่องรูปธรรมหรือวัตถุเท่านั้น เรื่องที่เป็นนามธรรม ความเชื่อต่าง ๆ ถูกปฏิเสธโดย
สิ้นเชิง ความสัมพันธ์กับคนที่มีความคิดเห็นต่างจากตนก็ต้อง “แตกหัก” กัน (แม้จะเป็นบิดาก็
ตาม) ไม่สามารถยอมรับแนวคิดความเชื่อที่แตกต่างไปจากแนวคิดวิทยาศาสตร์ได้ กล่าวอีก
อย่างหนึ่งคือ ผู้แต่งมีความคิดว่านักวิทยาศาสตร์ (จิตแพทย์) ต้องมีความคิดที่ชัดเจนเป็นเหตุ
เป็นผลเท่านั้น ไม่ควรเชื่อเรื่องที่ดูเหนือธรรมชาติหรือเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การบำเพ็ญภาวนา
จนสามารถไล่ผีที่สิงร่างคนได้ เป็นต้น ทักษะที่ว่า (นัก) วิทยาศาสตร์มีความเป็นเหตุเป็นผล
ถูกต้องกว่าหลักหรือระบบความรู้อื่น ๆ เช่นนี้เองที่นักปรัชญาวิทยาศาสตร์ เช่น ฟายเออรา

เบนดี มุ่งชี้ว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น และวิพากษ์การพยายาม “ตั้งตนเป็นใหญ่” ของความรู้วิทยาศาสตร์ที่มีกำลังสนับสนุนสำคัญคือ ผู้มีการศึกษาซึ่งมักมีสถานะสูงในสังคมและเข้าถึง “อำนาจ” ในการกำหนดหรือวางนโยบายที่จะเอื้อต่อความไม่เท่าเทียมกัน ในการพัฒนาความรู้ต่าง ๆ

การใช้วิธีเล่าเรื่องแบบนิทานเล่าเพิ่มจำนวนของผู้แต่ง *เจ้ากรรมนายเวร* นี้ นอกจากจะเหมาะสมกับเนื้อเรื่องโดยรวมที่มีเค้าโครงเนื้อหาทำนองเดียวกัน (การทำบาปในชาติอดีต จึงต้องทนทุกข์ทรมานชดใช้กรรมในชาติปัจจุบันของตัวละคร ๗ คน) แล้ว ยังช่วยย้ำประเด็นขัดแย้งของแนวคิดในเรื่องที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ (วิทยาศาสตร์มีเหตุผล - ไสยศาสตร์มงาย) ได้ชัดเจนไปพร้อมกับการย้ำแก่นเรื่อง (ชาติภพและการอาฆาตจองเวร) วิธีการเล่าเรื่องของผู้แต่งใช้นี้ เป็นเหมือนการให้ตัวอย่างประกอบ “ประเด็น” ที่ต้องการนำเสนอทั้ง ๓ ด้าน คือ เนื้อเรื่องแนวคิดในเรื่อง และความคิดสำคัญของเรื่อง เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากกรณีของตัวละครตัวอย่างที่ ๑ เรื่อยไปจนถึงคนที่ ๗ ทำให้ “ประเด็น” ชัดเจนมากที่สุดในตอนท้าย

พิจารณาโดยเฉพาะในส่วนแนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ซึ่งผู้แต่งเน้นนำเสนอด้านที่ขัดแย้งไม่ลงรอยกันนั้น ประเด็นนี้ดูจะเป็นเรื่อง “คาใจ” ของสังคมไทยร่วมสมัยไม่น้อย นักเขียนทุกคนของนวนิยายที่ศึกษาจึงได้อภิปรายและแสดงความคิดเห็น ซึ่งส่วนใหญ่แม้จะสนับสนุนแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ แต่ก็เชื่อหรือยืนยันว่าเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์นั้นมีอยู่ โดยแหล่งอ้างอิงสำคัญที่รับรองการมีอยู่ของเรื่องเหนือธรรมชาติมักเป็นพุทธศาสนา นักเขียนหลายคน อาทิ ทมยันตี (ในเรื่อง *มายา*) ภูเตศวร (ในเรื่อง *ร่าง*) แก้วแก้ว (ในเรื่อง *มนตรา*) กล่าวอย่างชัดเจนว่าความรู้วิทยาศาสตร์นั้น ตามพิสูจน์หรืออธิบายเรื่องที่พุทธศาสนาได้ค้นพบหรือสั่งสอนมานานแล้ว การอ้างอิงคำสอนหรือหนังสือทางพุทธศาสนาหรือตัวละครพระสงฆ์เมื่อผู้แต่งต้องการเสนอเรื่องเหนือธรรมชาติ จึงเป็นวิธีเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่เรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์ที่นักเขียนนิยมใช้ และก็เป็นวิธีที่ผู้อ่านยอมรับ ตัวอย่างการอ้างอิงเช่นนี้จากเรื่อง *เจ้ากรรมนายเวร* เช่น

“นรกขุมที่นางเกิดตกลงไปนั่นคือ กาลสูตนรก” ที่ตามไตรภูมิพระร่วงอธิบายไว้ว่า กาลสูตนรคนั้นแล ผุยมบาลอัครรักษานรคนั้น บ้างถือหอกดาบ บ้างถือค้อนเหล็กแดงลูกเป็นเปลวไฟ แลไล่จับต้อนบ้าง แหวบ้าง ฟันบ้าง ตีบ้าง ไล่ผลักใส่ให้ตกในหลุมด่านไฟอันแดง แลด่านไฟอันแดงนั้นไหม้दनเขา เขาร้อนทนเวทนานักหนา ...” [ผู้แต่ง; ๓๗๑]

“ทุกคนต่างมุ่งหน้ามารวมกันที่วัด เพื่อร่วมพิธี ‘ตัดกรรม’ กับหลวงพ่อกองค์หนึ่ง ซึ่งอ้างว่าหากผ่านพิธีตัดกรรมนี้ไปได้แล้ว กรรมเก่าจากชาติก่อนจะไม่สามารถติดตามมาได้อีก ทุกคนจะหลุดพ้นจากกรรมกบฏเวียนไปเกิดใหม่ในภพภูมิที่ดีกว่าเก่า เพียงคำโฆษณาเท่านั้นเอง ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศจึงแห่กันมายังวัดนี้ เพราะความหวังใหม่ ๆ ในชีวิตที่ดีกว่าแก่นั่นเอง” [ผู้แต่ง, ๓๔๒-๓]

การที่พุทธศาสนาเป็นแหล่งอ้างอิง ที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่เรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์ เช่นเรื่อง นรก ยมบาล การทรมานผู้ที่ตายไปแล้ว การเห็นอดีตหรือระลึกชาติ การตัดกรรม หรือเรื่องชาติภพ เป็นต้น น่าจะเป็นเพราะพุทธศาสนามีเรื่องราวด้านที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติอยู่ด้วย และพุทธศาสนาก็เป็นศรัทธาความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเองที่มีปรากฏในสังคมไทยนั้นก็มิได้มีลักษณะผิดเพี้ยน บิดเบือน หรือผสมผสานกับวัฒนธรรมความเชื่อของท้องถิ่นอยู่มาก จุดนี้เองที่คนมีการศึกษายังกังขาไม่ปลงใจยอมรับได้เต็มที่ กับเพราะเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์เป็นเรื่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงในเชิงประจักษ์ได้ ความคิดแบบวิทยาศาสตร์และความเชื่อตามคติศาสนาหรือไสยศาสตร์ จึงยังได้แย้งถกเถียงกันอยู่ตลอดไป ดังที่ผู้แต่งได้สะท้อนไว้ในเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร โดยให้ตัวละครเอกเป็นจิตแพทย์ชื่อ ชาตบดีนทร์ ปฏิเสธเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่นเรื่องชาติภพเพราะเห็นว่าพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ไม่ได้ แต่ผู้แต่งก็ให้นางเอกของเรื่องชื่อ จุติพร มีญาณพิเศษรับรู้เรื่องเหนือธรรมชาติได้

“...มันไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้ที่เชื่อว่าวิทยาศาสตร์มีเหตุผลให้กับทุกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ จะปักใจเชื่อในสิ่งที่ยังไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยตนเอง...[ผู้แต่ง, ๘๑]

“...จุติพรอยากจะบอกกับเขาเหลือเกินว่า..ในโลกนี้วิทยาศาสตร์ไม่ได้สามารถอธิบายทุกสิ่งทุกอย่างได้เสมอไปหรอก แต่มันมีอะไรที่มากกว่านั้นซับซ้อนกว่านั้น และมีพลังอำนาจมากกว่านั้น จุติพรรู้ว่าเหรียญโบราณอันนี้มีวิญญาณของเด็กลูกครึ่งสิงสู่อยู่...” [ผู้แต่ง, ๕๒]

“ผมเริ่มวิตกต่อสิ่งที่เกิดขึ้น หลาย ๆ สิ่งอยู่นอกเหนือการอธิบายได้ด้วยวิทยาศาสตร์ ถ้าหากสมมุติฐานของผมเป็นจริง อดีตชาติมีจริง คนเราไม่ได้เกิดและ

ตายคนเดียว มีการตายแล้วเกิดใหม่ตามความเชื่อทางศาสนา อะไรจะเกิดขึ้นจากการค้นพบนี้..." [ชาตบดินทร์, ๑๓๘]

คำถามที่ผู้แต่ง *เจ้ากรรมนายเวร* ตั้งไว้ว่า "หากคนเราไม่ได้เกิดและตายคนเดียว แต่มีวิญญาณที่เกิดใหม่หลายชาติภพ" หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า "หากความเชื่อเรื่องวิญญาณ หรือชาติภพตามหลักพุทธศาสนามีจริง ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร?" "ความรู้หรือความจริงนี้จะนำไปสู่อะไร?" คำถามของผู้แต่งนี้นับว่าน่าสนใจพิจารณามาก หากความรู้หรือความเชื่อตามหลักพุทธศาสนานั้นเป็นความจริง ซึ่งเป็นความรู้หรือความจริงที่มีมาเนิ่นนานกว่า ๒๕๐๐ ปี จนปัจจุบันถูกความรู้ใหม่อย่างวิทยาศาสตร์ ทำทลายการพิสูจน์และพยายามหักล้างด้วยหลักการเหตุผลนิยมหรือประจักษ์นิยมของตน หากความรู้ตามหลักพุทธศาสนายังคงเป็นจริงอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงในเชิงประจักษ์ ก็เท่ากับว่าระบบความรู้หรือความจริงนั้น ไม่ได้มีเพียงระบบเหตุผลนิยมเพียงอย่างเดียว ยังคงมีความรู้หรือความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ซึ่งประกาศให้คนรู้โดยทั่วไปมาช้านานแล้วเช่นพุทธศาสนา ภาวะการณ์เช่นนี้คงทำให้ "อำนาจ" ของวิทยาศาสตร์ในฐานะที่เป็นระบบความรู้ ลดน้อยลง

ลักษณะข้างต้นดูจะเป็น "วัฏจักร" ของการแย่งชิงอำนาจหรือความเป็นใหญ่ในทุกเรื่อง ดังที่ก่อนที่ความรู้วิทยาศาสตร์แบบเหตุผลนิยม จะรุ่งเรืองและผูกขาดการเป็นระบบความรู้ที่น่าเชื่อถือที่สุดเช่นในปัจจุบันได้ ก็ต้องต่อสู้หักล้างระบบความรู้ของคริสตจักรมาแล้วนับแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ปราบกฏการณ์ของการโต้แย้งถกเถียง เพื่อชิงความเชื่อถือจากคนไทย ระหว่างความรู้วิทยาศาสตร์กับความเชื่อทางพุทธศาสนา และรวมถึงไสยศาสตร์นั้น จึงมิใช่เรื่องแปลกใหม่ การขับเคี่ยวแย่งชิง "อำนาจ" เพื่อผูกขาดการเป็น "ความรู้" ที่ถูกต้องแต่เพียงระบบเดียวของวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยนี้ คงใช้เวลายืดเยื้อไปอีกยาวนาน ซึ่งจะสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมไทย และบทบาทของพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมไทยเป็นสำคัญ

จากเนื้อเรื่องของ *เจ้ากรรมนายเวร* แม้ผู้แต่งจะสนับสนุนความรู้แบบวิทยาศาสตร์อยู่มาก แต่แนวคิดความเชื่อตามหลักพุทธศาสนาก็เป็นจุดยืนที่ชัดเจนของผู้แต่ง ซึ่งได้เสนอความคิดเรื่อง "ความเท่าเทียม" ของความรู้หรือความจริงแบบอื่น นอกเหนือจากวิทยาศาสตร์ ผ่านตัวละครบางตัวในเรื่อง และกำหนดให้มีเหตุการณ์เหนือธรรมชาติ "เชิงประจักษ์" เกิดขึ้นกับตัวละครที่ยึดมั่นอยู่ในความรู้แบบวิทยาศาสตร์ จนต้องยอมรับว่าเรื่องเหนือธรรมชาตินั้นก็อาจมีจริงได้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ผู้แต่งได้ให้เพื่อนที่เป็นจิตแพทย์บางคนของตัวละครเอก มีความเชื่อว่าผีหรือเรื่องไสยศาสตร์ก็มีได้เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้แต่งก็สะท้อน

ไว้ด้วยว่าคนที่มีการศึกษาหรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยทั่วไปไม่ยอมรับความคิดเช่นนี้ [การเน้นข้อความนี้เป็นของผู้วิจัย]

“ผีหรือครีปป่า’ กิจจากามโพล่งขึ้นมา เขามีความเชื่อว่าเมื่อมีวิทยาศาสตร์ได้ มันก็ต้องมีผีได้เช่นกัน... ‘ไอ้บ้าเอ๊ย! เรียนจบมาได้ยังไงวะ เอะอะอะไรก็มี ไม่ก็มนุษย์ต่างดาวไปโน่น ไม่ได้เรียนหรือไงวะ ผีไม่มีในโลกโว้ยไอ้จ๋า’ กิจจา / ดำเกิง, ๒๓๗]

“หากว่าเขา [ชาตบดินทร์] ทำให้ลึ้มเลือนศาสตร์จากตำราที่เคยจำเรียนมาเสียบ้าง แล้วลองคิดและเชื่อตามหลักความเชื่อทางพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมและเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวร บางทีเขาอาจจะหาคำตอบต่อคำถามของตนเองได้มากกว่าที่เป็นอยู่” [ผู้แต่ง, ๒๒๘]

“ภาพที่ชาตบดินทร์ได้เห็นตรงหน้าทำให้เขาปลงใจเชื่ออย่างไม่มีเงื่อนไขแล้วว่า ศาสตร์ที่เขาพากเพียรปฏิบัติเรื่อยมานั้นมีอยู่จริง ชาตบดินทร์ได้เห็นสหัชชาติกำลังถูกวิญญาณของทองมี ลำดวนและเพื่อนร่วมค่ายบางระจันอื่น ๆ กลุ่มรุมพันอย่างไม่ยั้งมือ...” [ผู้แต่ง, ๒๙๕]

ตัวอย่างเนื้อความข้างต้น ผู้แต่งได้พยายามโน้มน้าวความคิดและเสนอข้อสรุปว่า เรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น วิญญาณ การระลึกชาติ การเวียนว่ายตายเกิด และกฎแห่งกรรม เป็นเรื่องที่มีอยู่นอกเหนือจากความรู้แบบวิทยาศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งในหลักความเชื่อตามพุทธศาสนา ซึ่งคนมีการศึกษาหรือมีแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ ควร “เปิดใจ” ยอมรับความเชื่อ หรือระบบความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาตินี้ได้ด้วย ข้อที่น่าถามต่อไปคือ เหตุใดผู้แต่งจึงต้องพยายามโน้มน้าวชักชวนให้คนไทย (ผู้อ่าน) คิดหรือเชื่อเช่นนี้ คำตอบที่อาจอนุมานได้จากการพิจารณาแง่มุมต่าง ๆ ที่ผู้แต่งเสนอไว้ในนวนิยายนี้คือ ผู้แต่งคงต้องการให้ผู้อ่านเชื่อในตำนานหรือความเชื่อเรื่องพิธีสร้างกำแพงเมืองโบราณ ที่ผู้แต่งอ้างว่ามีอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา อันเป็นประเด็นที่มาของนวนิยายเรื่องนี้ และเหตุผลของความต้องการให้ผู้อ่านเชื่อในอำนาจ และการมีอยู่ของเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์ ก็เพราะบทบาทหน้าที่ของเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์นับแต่อดีต เป็นเสมือน “ระเบียบสังคม” ที่คอยควบคุมการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติตัวต่อกันของคนในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์ที่เป็นนามธรรมเช่นนี้ ได้ช่วยให้สังคมแต่โบราณสงบสุขมาได้ในระดับหนึ่ง การมีหลักคิดหรือความเชื่อในเรื่องกรรมและชาติภพ เช่น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว หรือ กรรมตามสนอง ย่อมช่วย “ยับยั้งชั่งใจ” ผู้ที่คิดประพฤติดิไม่ให้ทำผิดลงได้บ้าง

เพราะเกรงกลัวผลกระทบตามสนอง ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์ จึงเป็นกฎหมายดั้งเดิมของชุมชนหรือสังคมโดยทั่วไป ซึ่งใช้ระบบ “ความกลัว” เป็นเครื่องควบคุมระเบียบสังคมนั่นเอง บทบาทของนวนิยายไทยร่วมสมัยที่เสนอแนวคิดเช่นนี้ จึงเป็นเสมือนสื่อประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมให้สังคมสงบสุข

การนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ในเนื้อเรื่องของ *เจ้ากรรมนายเวร* นอกจากวิธีการหลักคือ การเล่าเรื่องแบบนิทานเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีก ผู้แต่งยังได้ใช้เรื่องตำนานความเชื่อ ความรู้ตามหลักทฤษฎี และแหล่งอ้างอิงข้อมูลจริง มาช่วยให้เนื้อเรื่องน่าเชื่อถือ จนทำให้เห็นว่านวนิยายไทยร่วมสมัย ในยุคที่คนไทยเริ่มมีความรู้ตามหลักเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์นี้ มีความเป็นบันเทิงคดีน้อยลง แต่กลับมีความน่าเชื่อถือและให้ข้อเท็จจริงที่อ้างอิงได้มากขึ้น ลักษณะนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ได้กลายเป็น “กระแสหลัก” และแผ่อิทธิพลไปทั่วในสังคมไทย ตัวอย่างการอ้างตำนานความเชื่อ และแหล่งข้อมูลที่ชัดเจนในเนื้อเรื่อง เช่น ผู้แต่งเล่าถึงตำนานการก่อสร้างกำแพงเมืองที่มีพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ใช้ชีวิตคนเป็นเครื่องบูชาญวน โดยเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายจะคงอยู่รักษากำแพงเมืองต่อไป ส่วนความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ ผู้แต่งได้อธิบายถึงวิธีการรักษาของจิตแพทย์ในทำนองการสะกดจิต นอกจากนี้ผู้แต่งยังอ้างอิงชื่อหนังสือและผู้เขียน เพื่อเป็นการยืนยันเนื้อเรื่องของนวนิยายให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

“...ก่อนจะทำพิธีตอกเสาเข็มจึงมีการใช้คนเป็น ๆ ถึง ๖ คน ลงไปเช่นสังเวทชีวิตในหลุมเพื่อให้วิญญาณกลายเป็นผีเฝ้าประตูชัย โดยคนทั้งหกนั้นจะเลือกหาเอาจากคนที่มีชื่อเป็นสิริมงคล นั่นคือ อิน จัน มัน คง อยู่ ดี” [ผู้แต่ง, ๒๒๘]

“วิธีการบำบัดแบบ ‘ระลึกอดีต’ หรือ ‘ถอยจิต’ หรือที่ทางการแพทย์เรียกกันว่า ‘Regression Therapy’ เพื่อแสวงหาความทรงจำที่เป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดผลกระทบในแง่ลบ จนทำให้เกิดอาการผิดปกติต่อชีวิตปัจจุบันของคนไข้ เมื่อคนไข้เข้าสู่ภวังค์แห่งการสะกดจิตแล้ว เขาจะอยู่ในภาวะที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการหลับและตื่น ซึ่งอาจจะเรียกว่าภาวะ ‘ครึ่งหลับครึ่งตื่น’ (Hypnogoging)...” [ผู้แต่ง, เชียงธรรมหน้า ๓๒]

“...คำเก็งถึงกับลงทุนไปขอยืมหนังสือประวัติศาสตร์จากหอสมุดแห่งชาติที่ชื่อ *แผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง* ที่เขียนโดยประยูทธ สิทธิพันธ์ุ ของสำนักพิมพ์ธรรมเสวี ซึ่งจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ไว้ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เสียด้วยซ้ำ” [ผู้แต่ง, ๘๐]

ข้อความตัวอย่างข้างต้นนอกจากจะแสดงถึงความน่าเชื่อถือของเนื้อเรื่องแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นระดับความรู้ความสนใจของทั้งนักเขียนและนักอ่านในสังคมไทยว่า กว้างขวาง และเป็นในเชิงวิชาการอยู่ไม่น้อย หากเปรียบเทียบเรื่อง *เจ้ากรรมนายเวร* นี้ เป็นกระจกเงาที่สะท้อนสังคมไทยแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระจกเงาบานใหญ่ ที่สะท้อนเรื่องราวของสังคมได้ในมุมกว้างและไกล ทั้งนี้ด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องแบบนิทานที่คุ้นชินกันในวงวรรณกรรม และประเด็นเรื่อง "กรรม" ที่เป็นคำสอนหลักของพุทธศาสนา กับวิธีการอภิปรายปมขัดแย้งของเรื่องด้วยหลักเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์ จึงทำให้ได้ภาพที่ชัดเจนของสังคมไทยร่วมสมัย ที่ความรู้วิทยาศาสตร์กำลังรุกไล่ความรู้ตามหลักความเชื่ออื่น ซึ่งในที่นี้คือพุทธศาสนาและไสยศาสตร์ อยู่อย่างเข้มข้น

๔.๑.๓ หิมพานต์ยุควิทยาศาสตร์

ประเด็นเรื่องเก่าเล่าใหม่อีกลักษณะหนึ่งที่พบในนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษา คือ การนำความคิดเก่าเกี่ยวกับ "สัตว์หิมพานต์" มาเป็นตัวละครในนวนิยายแนวเรื่องจินตนาการวิทยาศาสตร์ ซึ่งการทำเช่นนี้ก็แสดงถึงการเชื่อมโยงแนวคิดของยุคปัจจุบัน คือวิทยาศาสตร์ เข้ากับแนวคิดหรือจินตนาการที่มีมานับจากอดีต เข้าด้วยกัน นวนิยายเรื่องตัวอย่างที่จะพิจารณาในที่นี้ คือเรื่อง *หิมพานต์นิรมิต* (สิริกาญจน์, ๒๕๔๖) ซึ่งเนื้อเรื่องของนวนิยายผู้แต่งได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทของ (นัก) วิทยาศาสตร์ที่มีต่อมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติ ว่าควรมีขอบเขตหรือไม่เพียงใด ลักษณะเด่นของนวนิยายเรื่องนี้คือ การเสนอจินตนาการเกี่ยวกับสัตว์หิมพานต์เชื่อมโยงกับ วิทยาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ได้อย่างผสมกลมกลืนกัน และสะท้อนมุมมองความคิดสองด้านในหลายประเด็นไว้อย่างน่าสนใจ

ผู้แต่งเสนอความคิดที่มาจากป้าหิมพานต์ยุคใหม่ ว่าเป็นฝีมือของนักวิทยาศาสตร์ที่ต้องการแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารของชาวโลก จึงใช้ความรู้วิทยาศาสตร์เรื่องการตัดแต่งพันธุกรรม มาสร้างสัตว์พันธุ์ผสมแปลก ๆ หลายอย่าง ตามที่เคยมีกล่าวไว้ในตำนานหรือวรรณคดีโบราณ ประโยชน์เบื้องต้นของตำนานหรือวรรณคดีเหล่านี้จึงเป็นการให้แรงบันดาลใจแก่นักวิทยาศาสตร์ในการสร้างสรรค์ประดิษฐกรรมใหม่ และก็เป็นแรงบันดาลใจให้แก่นักเขียนให้สร้างสรรค์จินตนาการเรื่องราวเป็นนวนิยายไทยร่วมสมัย ที่เสนอความคิดเห็นไว้อย่างน่าพิจารณา ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่ผู้แต่งบอกไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“...ความเชื่อในตำนานของปาหิมพานต์คงเป็นหนึ่งในแรงบันดาลใจที่ทำให้เขา ฏูเรีย อาซัค - นักวิทยาศาสตร์ สร้างแผนที่พันธุกรรมสัตว์สายพันธุ์ใหม่ขึ้น ด้วยการนำเศษเสี้ยวหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์กลับมาสร้างให้เป็นจริง ก่อกำเนิดสิ่งมีชีวิตในจินตนาการทั้งกิเลน สินธูปักสี (นกผสมกับปลา) กระรินทปากษา (ช้างมีปีก) โดยหวังว่าผลงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นตัวตอบคำถามของการพัฒนาเทคโนโลยีให้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด...” [ไอบี, ๑๖๓-๔]

“...ดินแดนแห่งนี้ ปาหิมพานต์ เมื่อพันปีก่อน พวกเขา (นักวิทยาศาสตร์) ได้เพาะพันธุ์สัตว์ปาหิมพานต์ขึ้นมาบนโลกมนุษย์แห่งนี้ ณ เวลานั้นเองที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของห้วงมิติ แบ่งแยกมิติของโลกออกเป็นสองแห่ง คือโลกที่มนุษย์เป็นใหญ่ และโลกที่ถูกปกคลุมไปด้วยผืนป่า...” [ไอบี, ๑๖๔]

“...หิมพานต์แห่งนี้คือโลกคู่ขนานที่แยกตัวออกมาจากโลกเดิมเมื่อพันปีที่แล้ว เรื่องราวของมันก็คงเริ่มต้นขึ้นจากการเดินทางย้อนเวลา ของบรรพบุรุษชาที่ข้ามกลับมายังโลกยุคโบราณ...” [ไอบี, ๑๕๙]

นัยยะที่น่าพิจารณาที่ผู้แต่งสื่อไว้ในข้อความตัวอย่างข้างต้นคือ ปาหิมพานต์ซึ่งมีสัตว์ที่เกิดจากการตัดแต่งพันธุกรรมโดยนักวิทยาศาสตร์นั้น เป็นเสมือนพื้นที่ทดลองในการพัฒนาเทคโนโลยีได้อย่าง “ไม่มีขอบเขตจำกัด” ผู้แต่งได้ผูกเรื่องว่า ด้วยความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษย์สามารถเดินทางย้อนเวลากลับไปยังโลกต่างมิติ และทำให้โลกนั้นเกิดมีสัตว์สายพันธุ์ผสมแปลก ๆ ที่มีอายุยืนยาวได้กว่าสัตว์ทั่วไปในโลกมนุษย์ แต่คำถามที่ผู้แต่งปูจลาไว้ในเรื่องคือ ชีวิตที่ยืนยาวโดยปราศจากครอบครัวหรือญาติมิตรเพราะการเป็นหมันนั้น จะมีประโยชน์อะไร ผู้แต่งได้กำหนดให้โลกหิมพานต์ที่คู่ขนานกับโลกมนุษย์นั้น ปกคลุมไปด้วยผืนป่าที่ยังมีความเป็นธรรมชาติอยู่ แต่ธรรมชาติเหล่านั้นก็เป็นล้วนอยู่ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ ที่เรียกว่านักวิทยาศาสตร์เป็นผู้กำหนดความเป็นไปทุกอย่างราวกับตนเป็น “เทพเจ้า”

การตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทของมนุษย์ ผู้มีวิทยาการความรู้เป็นเครื่องมือ ที่เล่นบทเป็นเทพเจ้านี้ มีอยู่เสมอในวรรณกรรมทุกยุคสมัย ดังที่นักเขียนหญิงชาวอังกฤษ แมรี เชลลีย์ ได้เคยถามมานับแต่ปี ๒๓๖๑ (เป็นเวลา ๑๙๐ ปีมาแล้ว) ในนวนิยายเรื่อง แฟรงเกนสไตน์ ของเธอ การตั้งคำถามว่า มนุษย์จะเล่นบทเป็นพระเจ้าคอยกำหนดและควบคุมทุกอย่างในโลกให้เป็นไปตามใจปรารถนาของมนุษย์นั้น เป็นการตักเตือนมิให้มนุษย์หลงตัวลืมนั่น หยิ่งผยองในความรู้ความสามารถที่เข้าใจและควบคุมธรรมชาติได้มากขึ้นเรื่อย ๆ วรรณกรรมหลายเรื่องได้

เสนอตัวอย่างมหันตภัยที่อาจเกิดขึ้น จากการใช้ความรู้ของมนุษย์อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด และจากแนวโน้มของการพัฒนาความรู้โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ของมนุษย์ ก็ดูว่าคงต้องมีการเตือนกันอยู่ตลอดไป ทั้งนี้เพราะจิตใจหรือความทะยานอยากของมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ต้องคอยดูแลบังคับให้ได้อยู่เสมอ มิฉะนั้นก็อาจก่อให้เกิดเรื่องที่ไม่ดีไม่ได้

การเตือนเกี่ยวกับการเล่นบทพระเจ้าของมนุษย์ใน *หิมพานต์นิรมิต* นี้ ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์โดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติต่อชีวิตอื่น อย่างเห็นแก่ประโยชน์ของมนุษย์เองเป็นสำคัญ ดังเช่น เพื่อวิทยาการความรู้ใหม่ มนุษย์ไม่ลังเลที่จะทำลายชีวิตของสิ่งที่ต้องการศึกษาทดลอง หรือ มนุษย์ควบคุมสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตน โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของชีวิตอื่น ผู้แต่งยังสะท้อนว่า “การควบคุม” ทุกสิ่งดูจะเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ คำถามที่ผู้แต่งสื่อไว้ในเนื้อเรื่องที่กำหนดไว้เช่นนี้คือ มนุษย์มีสิทธิ์อะไรในการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ตามใจตน มีสิทธิ์อะไรในการฉกฉวยเสรีภาพไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น วัฒนธรรมความรู้ที่อาจเห็นได้จากประเด็นนี้คือ มนุษย์ให้คุณค่าแก่ความรู้มากจนไม่คำนึงถึงสิ่งมีชีวิตอื่นเพื่อการแสวงหาความรู้หรือทดลองใช้ความรู้ของตนแล้ว มนุษย์อาจทำทุกอย่างได้เพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ ผู้แต่งได้สะท้อนประเด็นนี้ไว้ในเนื้อความของเรื่อง ดังนี้

“ครินทร์ [กินนร] จะเป็นยังไงต่อไปรู้ไหม ครั้งคนครั้งนกที่เคยมีอยู่แต่ในวรรณคดีแบบนี้ ทั้งนักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์จะแห่กันมาหา...” ... “...พวกเขาเป็นเจ้าของที่จะทำอะไรก็ได้ทั้งนั้นและเมื่อเขาเอาครินทร์กับสิงขรไป... ไม่น่าคนพวกนั้นอาจเอาครินทร์ไปผ่าตัดทำวิจัยอะไรก็ได้” [แก้ว, ๒๘]

“...พวกกินนรที่มีชีวิตอยู่ในป่านั้นล้วนเกิดมาจากไข่ที่ลอยมาตามลำน้ำ พวกเขาคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นฝีมือของเทพเจ้า ฉันทอดทิ้งกับคำบอกเล่าของไวยาไม่ได้ นี่ก็แสดงว่ากว่าพันปีนับแต่ป่าหิมพานต์ถือกำเนิดขึ้น ทุกสิ่งมีชีวิตในผืนป่าแห่งนี้ล้วนกำเนิดและถูกควบคุมโดยน้ำมือมนุษย์ทั้งสิ้น” [ไวยา / แก้ว, ๑๘๐]

“ในอนาคต... เป็นโลกที่อัดแน่นด้วยเทคโนโลยีและความเจริญก้าวหน้า... มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิดล้วนถือกำเนิดเติบโตขึ้นภายใต้การควบคุมของสภาโลก... มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาจะถูกกำหนดขอบเขตของการเรียนรู้ ให้มุ่งเน้นไปยังสิ่งที่ตนถนัด...” [ไอบี, ๑๖๐]

ประเด็นเรื่อง เพื่อการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่แล้ว มนุษย์หรือนักวิทยาศาสตร์ก็ใช้สิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เป็นเครื่องทดลองได้อย่างไม่เคารพในชีวิตของผู้อื่นนี้ พบในนวนิยายเรื่อง *ครุฑ* (อ.อรุณ, ๒๕๔๕) ด้วยเช่นกัน (ผู้แต่งเสนอเป็นประเด็นย่อยในเรื่อง) สำหรับในเรื่อง *หิมพานต์นิรมิต* นี้ นักวิทยาศาสตร์ได้ตกเป็นจำเลยของข้อหา การใช้ความรู้จำกัดเสรีภาพของสรรพชีวิตอื่น และผู้แต่งก็ได้กำหนดบทบาทให้นักวิทยาศาสตร์ในเรื่อง กลายเป็นผู้ร้ายไปอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อตอนจบของเรื่อง เขาเสียสติไล่ฆ่าทุกคนที่ขัดขวางการเป็นพระเจ้าในโลกหิมพานต์ของเขา

การใช้ตำนานสัตว์หิมพานต์เป็นจุดเริ่มต้นของเรื่อง *หิมพานต์นิรมิต* โดยใช้ความรู้และวิธีการทางวิทยาศาสตร์อธิบายความเป็นไปได้ ของจินตนาการสัตว์แปลกประหลาดทั้งหลายนี้ นอกจากจะเป็นการเชื่อมโยงความคิดใหม่ (วิทยาศาสตร์) เข้ากับจินตนาการเก่าที่มีอยู่ในสังคมไทย (ตำนานสัตว์หิมพานต์) แล้ว จากเนื้อเรื่องที่น่าเสนอประเด็นเรื่องร่วมสมัยหลายอย่างของผู้แต่ง ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงมุมมองสองด้านของเรื่องราวหลายประเด็นที่มีความขัดแย้งกันอยู่ในสังคม ซึ่งก็ทำให้ต้องคิดต่อไปว่ามุมมองที่ต่างกันในเรื่องเหล่านั้น จะผสมผสานหรือร่วมกันอยู่ได้อย่างไรในสังคมโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

ผู้แต่งได้กำหนดให้ตัวละครเอกหญิง มีแนวคิดคัดค้านการแสดงบทบาทเป็นเทพเจ้าของนักวิทยาศาสตร์ในป่าหิมพานต์ โดยได้กล่าวถึงองค์กรกรีนพีซ (ซึ่งมีอยู่จริงในสังคมปัจจุบัน) ว่าเป็นฝ่ายปกป้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และต่อต้านการกระทำใด ๆ ที่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันผู้แต่งก็ได้สะท้อนมุมมองของนักวิทยาศาสตร์ ที่เห็นว่าร่องค์กรดังกล่าวเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการความรู้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“...กลุ่มกรีนพีซ.. องค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอรดับโลกกลุ่มแรกที่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม... กิจกรรมสำคัญที่กลุ่มกรีนพีซร่วมกันรณรงค์ ได้แก่ต่อต้านการฆ่าแมวน้ำ การล่าปลาวาฬ... รวมไปถึงการต่อต้านพืชตัดต่อพันธุกรรมหรือพืชจีเอ็มโอที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน...” [แก้ว, ๑๖๐]

“สมาพันธ์ [กรีนพีซ] แห่งนี้แหละคือตัวแปรสำคัญที่หยุดยั้งการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านพันธุวิศวกรรมให้หยุดชะงักลง ทั้ง ๆ ที่วิทยาศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ ต่างพัฒนาตัวเองไปได้อย่างกว้างไกล แต่ในด้านของการตัดต่อพันธุกรรม กลับถดถอยลง...” [โนเบ, ๑๖๑]

ผู้แต่งกำหนดหน้าที่สำคัญของนักวิทยาศาสตร์ในเรื่อง *หิมพานต์นิรมิต* นี้ให้เป็นผู้แก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารให้แก่โลก ซึ่งป่าหิมพานต์ก็ถูกค้นพบและใช้เป็นห้องทดลองเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ข้อคัดค้านของตัวละครเอกในเรื่อง กลับประณามว่านักวิทยาศาสตร์ก้าวท้าวละเมิดเสรีภาพในการดำรงชีวิตของสัตว์อื่น นักวิทยาศาสตร์เป็นผู้ร้ายตัวฉกาจ ขณะที่นักวิทยาศาสตร์เอง อาจคิดว่าตนได้ทำภารกิจสำคัญเพื่อช่วยเหลือโลก ในทัศนะของผู้รักธรรมชาติ อาจเห็นว่าป่าควรงดงามและเป็นดินแดนเสรีสำหรับสรรพสัตว์ มากกว่าใช้เป็นห้องทดลองธรรมชาติ เพื่อค้นคว้าความรู้ที่สามารถใช้ควบคุมโลกได้ทั้งหมด ความขัดแย้งของแนวคิดที่ต่างกันในเมื่อพิจารณาให้ชัดเจนแล้วก็คือ ความต่างกันของระบบคิดที่ให้คุณค่าแก่ด้านวัตถุ หรือจิตใจมากกว่ากันนั่นเอง

สำหรับสังคมไทยที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ยังไม่ก้าวหน้านัก และยังคงให้คุณค่าความสำคัญแก่ด้านจิตใจอยู่มากนั้น การเห็นวิทยาศาสตร์เป็นผู้ร้าย เป็นภัยที่น่าเกรงกลัว นับเป็นปัญหาใหญ่ ที่ผู้บริหารประเทศซึ่งต้องการส่งเสริมความรู้วิทยาศาสตร์ ต้องคิดหาทางแก้ไข จุดกึ่งกลางระหว่างการพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้า กับการคงเคารพสิทธิเสรีภาพของสิ่งมีชีวิตอื่นและรักษาสิ่งแวดล้อมที่สวยงามไว้ เป็นโจทย์ที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่าย (ฝ่ายส่งเสริมวิทยาศาสตร์ และฝ่ายอนุรักษ์ธรรมชาติ) ต้องปรึกษาหารือกัน เพื่อร่วมกันสร้างวัฒนธรรมความรู้ที่เป็นมิตรทั้งกับธรรมชาติและวิทยาการ และคำนึงถึงคุณค่าด้านจิตใจและวัตถุไปพร้อมกัน เพื่อมิให้ต้องมีการประณามและต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังที่ผู้แต่งเสนอไว้ในนวนิยาย

“...ดินแดนหิมพานต์ที่ครั้งหนึ่งเคยคิดว่ามันควรจะสวยงาม สงดงาม กลับกลายเป็นเพียงดินแดนของนักวิทยาศาสตร์บ้า ๆ คนหนึ่งให้เห็นชีวิตเป็นผักปลาคิดจะสร้างจะทำลายอย่างไรก็ได้ สุดแต่ใจตนจะปรารถนา” (แก้ว, ๒๔๖)

หิมพานต์ยุควิทยาศาสตร์ดังที่ผู้แต่งเสนอใน *หิมพานต์นิรมิต* นี้ ได้สะท้อนให้เห็นจินตนาการของนักเขียนไทยร่วมสมัย ที่มีความรู้เรื่องวิทยาศาสตร์กับความรู้เก่าจากตำนานหรือวรรณคดีไทยโบราณรวมอยู่ด้วย ผู้แต่งสามารถผสมผสานความรู้ทั้งสองส่วนเข้ากันได้อย่างกลมกลืน เป็นเนื้อเรื่องของนวนิยายไทยร่วมสมัยที่น่าสนใจ แต่ความขัดแย้งของแนวคิดที่ต่างกันระหว่างการให้ความสำคัญด้านวัตถุ (ฝ่ายวิทยาศาสตร์) กับการเห็นคุณค่าของธรรมชาติ (ฝ่ายอนุรักษ์นิยม) นับเป็นความคิดสำคัญของเรื่องสะท้อนวัฒนธรรมความรู้ของสังคมไทยปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อมีแนวคิดต่างกันก็ต้องอยู่ตรงข้ามกัน แข่งขันกันที่จะมีบทบาทนำโดยดำเนินอีกฝ่าย ลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่บรรยากาศที่สร้างสรรค์ ซึ่งในสภาพการณ์ปัจจุบันก็ไม่

มีแนวโน้มที่จะสร้างความเข้าใจ หรือหาจุดประสานให้สมดุลระหว่างแนวคิดที่ต่างกันได้แต่อย่างใด

ประเด็น "เรื่องเก่าเล่าใหม่" ในนวนิยายที่ศึกษาดังได้อภิปรายมา อาจสรุปได้ว่า นักเขียนได้นำคลังความรู้เก่า เช่น ตำนาน ทั้งในด้านเค้าเรื่อง วิธีการเล่าเรื่อง และ/หรือ ตัวละคร มาใช้ประโยชน์โดยปรับเปลี่ยนความรู้เก่านั้น ให้เข้ากับยุคปัจจุบันที่มีวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดนำ อย่างไรก็ตาม จากเนื้อเรื่องของนวนิยายก็อาจเห็นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานสำคัญในสังคมไทย คือพุทธศาสนาซึ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ด้านจิตใจอยู่มาก

๔.๒ ตัวละครมนุษย์ต่างดาว

ตัวละครนับเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักเขียนใช้สื่อทัศนคติหรือความคิดเห็นของตนสู่ผู้อ่าน นอกจากนี้ตัวละครยังอาจเป็นข้อสังเกตต่อคนหรือสังคม ที่นักเขียนต้องการชี้ให้ผู้อ่านตระหนักอีกด้วย จากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาประเภทตัวละครโดดเด่นที่พบ คือตัวละครมนุษย์ต่างดาว ซึ่งนักเขียนหลายคนได้เสนอทัศนคติและจินตนาการผ่านตัวละครนี้แตกต่างกันไป แต่ลักษณะร่วมที่ตรงกันส่วนใหญ่คือ การให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวแทนแนวคิดหรือความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งนักเขียนต้องการแสดงความคิดเห็นว่ามีผลอย่างไรต่อสังคมไทย นวนิยายที่จะพิจารณาต่อไปนี้ได้เลือกเรื่องที่นักเขียนใช้ตัวละครมนุษย์ต่างดาว สื่อความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้วิทยาศาสตร์ และ/หรือไสยศาสตร์ไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมความรู้บางลักษณะในสังคมไทยด้วย

โดยทั่วไปนักเขียนมักกำหนดให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาว มีความสามารถพิเศษหรือวิทยาการสูงกว่าชาวมนุษย์โลก ภาพของมนุษย์ต่างดาวมักเป็นศัตรูและมีวัตถุประสงค์ต้องการรุกรานชาวโลก ซึ่งในลักษณะนี้นักเขียนคงต้องการเตือนภัยที่อาจมาจากความรู้วิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม นวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษาหลายเรื่องได้เสนอภาพของมนุษย์ต่างดาวในลักษณะที่เป็นมิตร และ/หรืออาจเป็นมนุษย์โลกเองในยุคอนาคต เรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ต่างดาวเหล่านี้ล้วนได้สะท้อนให้เห็นทัศนคติของนักเขียนต่อความรู้วิทยาศาสตร์ และรวมถึงไสยศาสตร์ ซึ่งก็ช่วยให้เห็นภาพของสังคมไทยร่วมสมัยในมุมมองที่หลากหลายขึ้น ประเด็นเกี่ยวกับตัวละครมนุษย์ต่างดาวที่จะพิจารณาต่อไป ได้แก่ ๔.๒.๑ ตัวปัญหาที่สะท้อนลักษณะคนไทย ๔.๒.๒ ทายาทในอนาคตของมนุษย์โลก และ ๔.๒.๓ เพื่อนร่วมจักรวาล รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ตัวปัญหาที่สะท้อนลักษณะคนไทย

นวนิยายที่ได้เลือกมาพิจารณาเป็นตัวอย่างในประเด็นนี้ ได้แก่เรื่อง *กาเหว่าที่บางเพลง* (ศีกฤทธิ ปราโมช, ๒๕๓๒) ซึ่งเนื้อเรื่องได้เน้นให้ความสำคัญต่อคนหรือตัวละครเป็นพิเศษ ความคิดสำคัญที่อาจประมวลได้จากเนื้อเรื่องคือ “การศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้คนคิดและเผชิญปัญหาแตกต่างกัน” โดยผู้แต่งได้อภิปรายหรือแสดงตัวอย่างที่สะท้อนแนวคิดนี้ ด้วยการแบ่งกลุ่มตัวละครในเรื่องเป็น ๓ กลุ่ม ที่มีแนวคิดและการปฏิบัติต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของตนแตกต่างกันไป ซึ่งแนวคิดที่แตกต่างกันนี้อาจเปรียบได้กับความรู้สำคัญ ๓ ศาสตร์ในสังคมไทยคือ วิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา และไสยศาสตร์ ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่น่าสนใจจะดังกล่าวนี้นี้ ผู้แต่งได้เล่าถึงภาพโดยรวมของชาวบ้านบางเพลงภายหลังเกิดเหตุการณ์ประหลาดคือผู้หญิงในบางเพลงส่วนใหญ่ไม่ว่าสาว หรือแก่ คนโสด หรือแม่แต่แม่ชีเกิดตั้งท้องขึ้นพร้อม ๆ กัน [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“...คนที่บางเพลงเมื่อต้นเดือนสิงหาคม จึงพอจะแบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท ประเภทแรกนั่นคือ ผู้หญิง ๒๑๐ คนที่กำลังมีท้อง ผู้หญิงเหล่านี้อาจตกใจหรือสงสัย หรือไม่เข้าใจเมื่อแกตั้งท้อง แต่นานเข้าก็ยอมรับว่าตนมีท้องแบบธรรมดา มนุษย์... ประเภทที่ ๒ นั้นได้แก่ พวกครูจ้อย คือหญิงบางเพลงซึ่งบังเอิญไม่ได้มีท้องเป็นจำนวน ๒๔ คน คนประเภทนี้มีความสงสัยแต่แรก และถึงเวลาจะล่วงไปหลายเดือน ความสงสัยนั้นก็ยังไม่หมดไป... คนประเภทที่ ๓ นั้นได้แก่ อาจารย์สมศักดิ์ กับอาจารย์ศิริ เป็นนักวิชาการที่สนใจต่อทุกอย่างที่กำลังเกิดขึ้นที่บางเพลง ต้องการจะหาเหตุผล ต้องการจะหาความจริงทางวิชาการต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น...”
[ผู้แต่ง, ๖๐]

คนทั้งสามประเภทที่ผู้แต่งกล่าวข้างต้นอาจเทียบเคียงได้ว่า ประเภทแรกเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีการศึกษาน้อย มีความคิดความเชื่อโน้มเอียงไปในทางไสยศาสตร์ ประเภทที่ ๒ เป็นผู้มีความรู้หรือการศึกษาบ้าง จึงมีความคิดไม่เชื่อสิ่งใดอย่างง่ายดาย แต่ก็ไม่เข้มแข็งพอที่จะจัดการกับปัญหาได้ เพราะขาดเครื่องมือสำคัญคือ “ความรู้” ที่มากพอ กลุ่มนี้น่าจะเทียบได้กับชาวพุทธทั่วไป ส่วนประเภทที่ ๓ เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงซึ่งมั่นใจว่าการศึกษาหรือความรู้ที่ตนมีจะสามารถจัดการหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จึงอาจเทียบได้กับความรู้วิทยาศาสตร์ จากเนื้อเรื่องปัญหาของชาวบ้านบางเพลงคือ การที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ในชุมชนตั้งท้องขึ้นพร้อมกันอย่างไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ ผู้แต่งได้ผูกเรื่องให้ตัวละครหรือคนแต่ละประเภทข้างต้นมีความคิดและปฏิบัติตัวต่อปัญหาแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง แก้ว

หญิงสาวรุ่นที่ยังเป็นโสดเพิ่งจะมีแฟน เมื่อเกิดปัญหา ก็โทษว่าเป็นเวรกรรม ส่วนแม่ชีพรซึ่งถือ ศิลประพุดิพรหมจรรย์ เมื่อประสบปัญหา ก็ได้แต่หลีกหนีหน้าจากสังคม และหญิงชาวบ้าน ชื่อ จำรูญ ซึ่งเผชิญไม่ได้ตั้งท้อง เพราะวันที่เกิดเหตุการณ์ไม่ได้อยู่ที่บางเพลง กลับเห็นว่าการ ไม่ได้ตั้งท้องเหมือนคนส่วนใหญ่เป็นปัญหายิ่งกว่าการตั้งท้อง

“...มันเป็นกรรมเป็นเวรอย่างไรฉันก็ไม่รู้ที่เกิดเรื่องอย่างนี้ขึ้นมาได้... ฉันตั้งท้องขึ้นมาโดยที่ฉันไม่เคยไปช้องแวะกับผู้ชายคนไหนเลย...” [แก้ว, ๒๒]

“...พวกดิฉันก็จะออกจากวัดแล้วกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง... แล้วปล่อยให้เรื่องมันเป็นไปตามยถากรรม... จะไม่สืบสาวเอาเรื่องกับใครต่อไปอีก” [แม่ชีพร, ๓๒-๓]

“...การที่เราไม่เหมือนกับคนอื่นเขาทั้งบางนั้น [ไม่ได้ท้อง] ก็ทำตัวยากเหลือเกิน ฉันเห็นว่ามันเป็นกรรมอยู่แล้ว” “...ฉันก็ไม่มีสติปัญญาที่จะคิดอะไร แต่รู้ตัวว่าไม่เหมือนคนอื่นเขาทั้งบาง ก็ไม่สบายใจอยู่แล้ว เมื่อมาคิดว่าต่อไปเขาจะต้องจับได้ว่าไม่เหมือนกับเขา ฉันก็หวาดหวั่นเต็มที ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร” [แม่จำรูญ, ๔๗]

ผู้แต่งได้สะท้อนว่ากลุ่มชาวบ้านทั่วไปนั้น เมื่อประสบปัญหาที่อยู่นอกเหนือความรู้ ความเข้าใจของตน ก็ได้แต่ “ก้มหน้ารับกรรม” กล่าวคือยอมรับสภาพ และปรับตัวให้อยู่กับปัญหานั้นให้ได้ ปฏิบัติที่ดีที่สุดที่คนกลุ่มนี้จะทำได้ คือการขอพึ่งอำนาจดลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งผู้แต่งก็ได้เสนอเนื้อเรื่องสะท้อนประเด็นนี้ไว้ด้วย จุดที่น่าสังเกตในที่นี้คือ ลักษณะของคนกลุ่มนี้ ซึ่งคงเปรียบได้กับคนไทยส่วนใหญ่นั้น เป็นกลุ่มคนที่นับว่ามีความอดทนสูงและมีความสามารถในการปรับตัวรับปัญหา แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ต้องเป็นผู้ตาม คอยให้มีผู้แก้ปัญหาให้ ลักษณะการปรับตัวได้ดีของคนประเภทนี้ หากมองในอีกด้านหนึ่งอาจนับว่าเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ยากหรือซ้ำ หมายความว่า คนกลุ่มนี้มักไม่เรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ หรือวิธีการจัดการกับสิ่งรอบตัวด้วยตนเอง แต่จะอดทนรับปัญหาที่เกิดขึ้น จนกว่าปัญหานั้นจะหมดไป ไม่ว่าจะโดยการแก้ไขของผู้อื่นหรือผู้เผชิญปัญหาหมดอายุขัยไปเอง จึงคงด้วยลักษณะเช่นนี้ที่ (ความรู้) ไสยศาสตร์สามารถดำรงอยู่ เพราะตอบสนองกับบุคลิกลักษณะของคนประเภทนี้ได้ดี

สำหรับคนประเภทที่ ๒ ซึ่งหมายถึง คนที่มีแนวคิดพุทธศาสนานั้น บุคลิกของคนกลุ่มนี้ จะมีความสุขุม และคิดไตร่ตรองปัญหารอบตัวอยู่บ้าง ซึ่งเป็นท่าทีหรือหลักการของพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ทางสายกลาง” กล่าวคือ ไม่ตื่นตกใจกับเรื่องหรือปัญหาใด ๆ อย่างง่ายตาย แต่ก็ไม่นิ่งเฉยไม่จัดการกับปัญหาแต่อย่างใดดังคนประเภทแรก ตัวละครที่นักเขียนมักใช้สื่อบุคลิกหรือแนวคิดแบบพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์ หรือผู้สูงอายุ ซึ่งมีความหมายแฝงว่าเป็นผู้ที่ได้เรียนรู้ธรรมะหรือคำสอนตามหลักพุทธศาสนามาบ้าง ลักษณะของตัวละครหรือคนกลุ่มนี้ แม้ในทางปฏิบัติอาจไม่เห็นการกระทำที่ชัดเจน แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ท่าทีหรือแนวคิดต่อปัญหานั้น มีความแตกต่างจากคนประเภทแรก ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ที่สะท้อนแนวคิดของคนประเภทที่ ๒ นี้ เช่น ตัวละครหลวงพ่อดิมซึ่งเป็นพี่เคาของชาวบางเพลงได้ตั้งข้อสงสัยและประเมินถึงสาเหตุของปัญหา แต่ก็ยังไม่สามารถสรุปอย่างไรได้ชัดเจน

“อาดมาคิดเอาเองว่าอะไรก็ตามที่มันมาทำให้เด็กสองร้อยกว่าคนนี้อุบัติขึ้นได้ในบางเพลง ไม่ใช่มนุษย์ธรรมดาสามัญ และไม่ใช่ผู้ชายในบางเพลงเป็นแน่นอน แต่จะต้องมีสิ่งอื่นซึ่งมีความสามารถและวิธีการบางอย่างที่เหนือมนุษย์ และที่มาทำดั่งนี้ก็คงจะมีความประสงค์บางอย่าง ซึ่งอาดมาคิดว่าคงจะไม่เป็นคุณแก่บางเพลงนัก หรืออาจเป็นโทษแพร่หลายออกไปทั่วทั้งประเทศก็ได้” [หลวงพ่อดิม, ๓๙๗]

“...พวกกระผมก็เห็นจะต้องมารบกวนหลวงพ่อกับเพื่อขอปรึกษาอีก เพราะหลวงพ่อก... เป็นผู้ที่ทรงคุณมีศีลมีปัญญามากพอจะเป็นที่พึ่งแก่พวกกระผมได้” [นายอำเภอประจักษ์, ๔๐]

“ความรู้สึกทั่วไป [ของชาวบ้าน] ในระยะเข้าเดือนที่ ๓ นี้ เห็นจะพอเรียกได้ว่าเป็นความรู้สึกที่มาจากกรอบธรรมในศาสนาพุทธ คือ เมตตา เมตตาต่อหญิงมีครรภ์... และที่สำคัญที่สุดก็คือ เกิดความเมตตาต่อสัตว์ที่มาจากเกิดในครรภ์ของหญิงที่เป็นชาวบ้านบางเพลง...” [ผู้แต่ง, ๓๙๗]

ส่วนคนประเภทที่ ๓ นั้น ผู้แต่งกำหนดให้เป็นผู้มีการศึกษาสูง ที่ถือหลักเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์ ภาพของคนประเภทนี้แม้จะเป็นคนที่มีความมั่นใจในความรู้ของตน ว่าสามารถพิสูจน์หรือแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้ แต่ในสายตาของคนทั่วไปผู้มีความรู้สูงเหล่านี้ มักดู “แปลก” นัยยะของความแปลกนั้นมักสื่อถึงอคติหรือข้อรังเกียจที่คนทั่วไปรู้สึก ว่า คนเหล่านี้มีความสามารถมากกว่า หรือเป็นคนพิเศษกว่า ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ตัวละครอาจารย์ยุพา และอาจารย์สมศักดิ์ซึ่งเป็นสามีภรรยา กัน คิดสืบหาสาเหตุและแก้ปัญหที่เกิดขึ้นด้วยกัน

กับได้ชักชวนเพื่อนคืออาจารย์ศิริซึ่งเป็นคนมีความรู้มากมาร่วมช่วยแก้ปัญหา แต่อาจารย์ศิรินี้ผู้แต่งก็ให้ภาพว่าเป็นคนมีความคิดและท่าทางแปลกประหลาด

“...อะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นแก่เรานี่ เราก็ค่อยหาเหตุผลมันไปในฐานะที่เรา เป็นปัญญาชนด้วยกันทั้งสองคน...” [อ.ยุพา, ๒๘]

“...นอกจากอาจารย์ศิริจะมีความรู้เรื่องชีววิทยาในโลกนี้แล้ว แยกยังสนใจ ศึกษาชีววิทยาในโลกอื่น ๆ ในจักรวาลนี้ ซึ่งไม่เกี่ยวกับโลกมนุษย์ของเรานี้ด้วย” [อ.สมศักดิ์, ๔๔]

“ก็ตรงนั้นนะสิคะ ที่ฉันและคนอื่นเห็นว่าแกบ๊อง” [อ.ยุพา, ๔๔]

“...ผมถือว่าอะไรก็ตามที่ผมยังไม่สามารถจะอธิบายด้วยเหตุผลทาง วิทยาศาสตร์ได้ สิ่งนั้นเป็นอภินิหาร และจะเป็นอภินิหารไปจนกว่าผมจะอธิบาย ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้ เรื่องที่เกิดขึ้นที่บางเพลงนี้ ในขั้นแรกผมเห็นว่าเป็น อภินิหารทั้งเรื่อง แล้วต่อมาก็ได้รับข้อมูลที่เชื่อถือได้เพิ่มขึ้นมา ทำให้อธิบาย อะไรต่ออะไรหลายอย่างด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้มากขึ้น อภินิหารก็ลด น้อยลง...” [อ.ศิริ, ๑๖๓]

ทัศนะของตัวละคร อาจารย์ศิริ ซึ่งอยู่ในกลุ่มคนประเภทที่ ๓ ตามที่ผู้แต่งแบ่งไว้ ซึ่ง เชื่อถือในหลักเหตุผลหรือความรู้วิทยาศาสตร์นี้ ดูจะมุ่งเป้าไปใช้ความรู้เพื่อพิสูจน์หรือไขปริศนา เรื่องเหนือธรรมชาติ ซึ่งผู้แต่งใช้คำว่าอภินิหาร การตามค้นหาความจริงหรืออธิบายเรื่องเหนือ ธรรมชาติโดยเฉพาะในสังคมไทยนั้น น่าจะเป็นภารกิจหนักของความรู้วิทยาศาสตร์ทีเดียว เพราะในสังคมไทยมีความรู้หรือความเชื่อหลายอย่างที่ยอมรับกัน ทั้งนี้เฉพาะตามหลักคำสอน ของพุทธศาสนา ไม่รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ตามลัทธิไสยศาสตร์แล้ว ก็มีอยู่มากมายทีเดียว ซึ่ง หากความรู้หรือหลักคำสอนที่เหนือธรรมชาติเหล่านั้นเป็นจริง หรือพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ได้ ด้วยหลักวิทยาศาสตร์แล้ว ก็อาจสรุปได้ว่าความรู้วิทยาศาสตร์นั้นล้ำหลัง หรือถูกความรู้พุทธ ศาสนาทิ้งห่างอยู่มาก

ปัจจุบันที่ความรู้วิทยาศาสตร์โดยเฉพาะในทางกายภาพ ได้พัฒนาก้าวหน้าไปมากนี้ ท่าทีของวิทยาศาสตร์ต่อความรู้อื่นโดยเฉพาะที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ เช่นเรื่อง จิต หรือ วิญญาณนั้น วิทยาศาสตร์ได้ปฏิเสธเรื่องเหล่านี้ว่า “ไร้สาระ” ไม่ใช่เรื่องหรือความรู้จริงแท้ การ ปฏิเสธความรู้ในระบบอื่นเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นความคับแคบของความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งก็ เป็นจุดอ่อนของวิทยาศาสตร์เอง หากต้องการพัฒนาบทบาทของตนในสังคมหรือบริบทที่ความ

รู้อื่นมีอิทธิพลอยู่ สังคมไทยนับได้ว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความรู้วิทยาศาสตร์น่าจะพัฒนาได้ยาก เนื่องจากอิทธิพลความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา และรวมถึงไสยศาสตร์มีบทบาทอยู่มากทั้งในระดับที่เป็นความรู้ และเป็นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต

จากเนื้อเรื่องของ กาเหว่าที่บางเพลง ผู้แต่งได้ให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวเป็นเสมือนความรู้วิทยาศาสตร์ ที่เข้ามาสู่สังคมไทย ซึ่งผู้แต่งได้จินตนาการให้เห็นว่าคนไทยในระดับการศึกษาที่แตกต่างกันนั้น มีทัศนะหรือปฏิกิริยาอย่างไรต่อความรู้ใหม่ที่แปลกประหลาดไป จากความรู้เดิมของตน “คำถาม” ที่ผู้แต่งได้ตั้งไว้ เพื่อให้คนไทยระวังหรือเตรียมการ “รับมือ” ให้ดี นั่นคือ เมื่อความรู้วิทยาศาสตร์นี้แพร่หลายไปทั่วแล้ว คนไทยจะ “จัดการ” อย่งไรกับความรู้นี้ ดั่งเนื้อความจากเรื่อง

“ความผิดธรรมดาเหล่านี้ ฉันคิดว่าเป็นเหตุที่จะทำให้เราต้องคิดกันให้มากกว่า เด็กที่เกิดมานี้เป็นอะไรแน่ มันเป็นคนอย่างไรหรือว่ามันเป็นอื่น ถึงจะเป็นคนอย่างไร หรือไม่เป็น มันก็เกิดมาในบ้านของเราและจากท้องมนุษย์ และทำท่าว่าจะเติบโตขึ้นต่อไป ตรงนี้สำคัญขอให้ฟังกันให้ดี เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตกันขึ้นแล้ว เราจะทำอย่างไรกันต่อไปกับเด็กเหล่านี้...” (ครูจ้อย, ๖๖)

ลักษณะของ “ความรู้วิทยาศาสตร์” ที่ผู้แต่งสมมติให้เป็นมนุษย์ต่างดาวนี้ มีลักษณะดูเหนือธรรมชาติ อาทิ ใช้การติดต่อสื่อสารด้วยกระแสจิต มีความรู้โดยไม่ต้องเรียนรู้ มีแหล่งความรู้จากนอกโลก เป็นต้น ผู้แต่งยังเสนอเนื้อเรื่องว่ามนุษย์ต่างดาวหรือความรู้วิทยาศาสตร์นี้ ต้องการจะครองโลก โดยวิธีที่ทำให้คนส่วนใหญ่หรือชาวบ้านยอมรับ คือการแสดง “อภินิหาร” ให้คนกลัวและสร้างความดีให้คนยอมรับ ดั่งเนื้อความจากเรื่อง ผู้แต่งได้กล่าวถึงความสามารถพิเศษเหนือธรรมชาติหลายอย่างของเด็กมนุษย์ต่างดาว ๒๑๔ คน และให้ตัวละครอาจารย์ยุพา วิเคราะห์การกระทำนั้นว่าเป็นการจะยึดครองโลก

“...เราสามารถจะติดต่อกันเองได้ด้วยกระแสจิต เราสามารถจะพูดจาให้ ชาว หรือบอกเรื่องราวกันได้โดยที่ไม่ต้องนั่งอยู่ด้วยกัน... และถ้าหากเขาต้องการจะพบกันเมื่อไร เขาก็สามารถส่งจิตใจไปเรียกกันมาได้...” (อ.ยุพา, ๑๒๒)

“...เด็กเข้าใจว่ามีปัญหาอย่างไรอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ใน ที่เดิม ของเด็กคอยติดต่อ บอกให้รู้อยู่เสมอ ความรู้เหล่านั้นเกิดขึ้นในสมองของเด็กเองโดยอัตโนมัติ และเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่มีลืมเลือน เด็กทั้งหมดจึงรู้อย่างแน่ชัด ว่าตนเป็นอะไรมาจากไหน และจะต้องทำอะไรต่อไป...” (ผู้แต่ง, ๑๕๒)

“...คนพวกที่เกิดพร้อมกัน ๒๑๔ คน... เริ่มต้นด้วยการทำให้คนในบางเพลงนั้นกลัวเสียก่อน กลัวจนหวาดขวัญหนีตีมือ ไม่กล้าจะทำอะไรต่อพวกเขา และต่อมามีอีกขั้นหนึ่งก็ทำความดีต่าง ๆ หรือแสดงอำนาจในทางความดีให้เห็น จนกระทั่งคนทั้งบางเพลงพากันนับถือเขา เกรงและบูชาเขา พร้อมทั้งจะเสียสละอะไรหลายอย่างให้เขา หรือถ้าเขาบอกให้ทำอะไรก็คงจะทำ” [ผู้แต่ง, ๑๘๑]

“ก็มีแหละ คือวิธีที่จะครองโลกได้อย่างแท้จริง” [อ.ยุพา, ๑๘๒]

คำถามที่ผู้แต่ง กาเหว่าที่บางเพลง ตั้งไว้ว่า “หากเด็กต่างดาว (ความรู้วิทยาศาสตร์) เติบโตขึ้น เรา (คนไทย) จะทำอย่างไร?” นั้น เป็นคำถามน่าคิดไม่น้อย หากความรู้วิทยาศาสตร์แพร่หลายจนเป็นระบบความรู้หลักของสังคมไทยแล้ว คนไทยหรือสังคมไทยจะทำหรือเป็นอย่างไร? เนื้อเรื่องของ กาเหว่าที่บางเพลง นั้น ไม่ได้ดำเนินไปถึงขั้นที่มนุษย์ต่างดาว ๒๑๔ คน ยึดครองโลกได้ ผู้แต่งได้แก้ปมปัญหาของเรื่องด้วยการให้มนุษย์ต่างดาวเหล่านั้น “แพภัยตนเอง” คือ เกิดโรคระบาดในหมู่มนุษย์ต่างดาวทำให้ล้มตายไปจำนวนหนึ่ง ส่วนที่เหลือจึงหนีภัยไปจากโลก แม้ผู้แต่งจะสรุปจบเรื่องเช่นนี้ แต่ทำที่หรือทัศนะของผู้แต่งก่อนจบก็ได้แสดงนัยยะว่า พุทธศาสนา หรือปัญญา ซึ่งไม่ได้ด้อยกว่าความรู้วิทยาศาสตร์นั้น จะรับมือหรือเป็นที่ยอมรับของระบบความรู้อื่นเช่นวิทยาศาสตร์ได้

ผู้แต่งได้ผูกเรื่องให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาว มีความเคารพต่อตัวละคร “หลวงพ่อ” และอาจารย์ยุพา ซึ่งทั้งสองเป็นชาวพุทธและนับว่ามีความรู้ จุดยืนที่ชัดเจนของผู้แต่งจึงคงอยู่ที่พุทธศาสนา ทั้งนี้แม้จะได้เสนอเรื่องอย่างสูงให้วิทยาศาสตร์เป็นพระเอกก็ตาม แต่พระเอกตัวจริงในสังคมไทยคือ พุทธศาสนา ดังที่เนื้อเรื่องตอนที่ดำเนินไปสู่การคลี่คลายปมปัญหาของเรื่อง ผู้แต่งได้ให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวยอมเล่าแผนการยึดครองโลกของพวกตน ให้อาจารย์ยุพาซึ่งอยู่ในฐานะแม่ของมนุษย์ต่างดาวที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม (ชื่อ สมพร) รับรู้ เช่นเดียวกับที่เมื่อมนุษย์ต่างดาวได้ใกล้ชิดกับ “หลวงพ่อ” ก็ให้ความเคารพเชื่อฟังเป็นพิเศษและยอมบอกเรื่องราวเกี่ยวกับโลกต่างดาวทุกอย่าง ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“เราได้วัดคุณค่ากันมาแล้วว่า เมตตา [จากหลวงพ่อ] นั้นมีน้ำหนักรกว่าความรักของแม่ และวันนี้ฉันได้รู้จากคุณ [อ.ยุพา] อีกว่า ปัญญาก็มีคุณค่าที่มีน้ำหนักรยิ่งกว่าความรักของแม่เช่นเดียวกัน มิฉะนั้นเด็กจะไม่เชื่อคุณและไม่บอกอะไรคุณมากนัก” [อ.สมศักดิ์, ๑๕๓]

การยกย่องพุทธศาสนาซึ่งแทนโดยตัวละครพระสงฆ์ ให้มีสถานะสูงในเนื้อเรื่องของ *กาเหว่าที่บางเพลง* นี้ เป็นการสะท้อนภาพที่เป็นอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย กล่าวคือ ผู้แต่งไม่ได้ให้ “หลวงพ่อ” แสดงบทบาทความสามารถหรือภูมิรู้แต่อย่างใดเป็นพิเศษ แต่ตัวละครต่าง ๆ เช่น นายอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ อาจารย์มหาวิทยาลัย และแม้แต่ตัวละครมนุษย์ต่างดาว ก็ให้ความเคารพและเชื่อถือในความคิดเห็น ลักษณะเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานความคิดความเชื่อ และเป็นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้ให้ข้อสังเกตไว้ด้วยว่า คนไทยมักชอบที่จะคล้อยตามหรือเป็นเหมือนหมู่พวกจำนวนมาก เพราะให้ความรู้สึกปลอดภัยกว่าการแตกต่าง ทั้งนี้โดยไม่สนใจเรื่องความถูกต้อง เพราะ “ระบบพวกมาก” ดูจะเป็นเครื่องประกันความถูกต้องอยู่ในตัว ดังเนื้อความจากเรื่อง

“มนุษย์เรานี้ก็แปลก ถ้าคนส่วนใหญ่ทำอะไรแล้ว ก็มักจะถือว่าสิ่งที่คนส่วนใหญ่ทำนั้นถูก แต่ก่อนคนตัวเปล่าอย่างเราหากต้องขึ้นมาก็จะต้องเป็นขี้ปากคนเสียชื่อเสียง จนในที่สุดอาจถึงอยู่บางเพลงไม่ได้... แต่พอถึงคราวนี้ ผู้หญิงบางเพลงส่วนใหญ่เกิดท้องกันทั้งหมด ใ้เราเกิดไม่ท้องอยู่คนเดียวกลับต้องคอยปิดบังความจริงข้อนี้... เพราะถ้าพูดไปเขารู้ว่าเราไม่ท้อง เขาก็คงหาเรื่องไม่ดีใส่เราจนได้...”
[ครูจ้อย, ๔๘]

ระบบพวกมากหรือตามพวก โดยไม่สนใจความจริงหรือความถูกต้องนักของคนไทยนั้น นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๔๑: ๔๑ และ ๔๓) ได้วิเคราะห์ไว้ว่าเป็นเพราะคนไทยคุ้นชินกับ “ความจริงที่ถูกสั่ง” มากกว่าความจริงที่เป็นจริง โดยคนไทยเคยชินกับการมองความจริงเป็นสองระดับ คือ ความจริงที่มีอยู่จริงกับความจริงที่ถูกสั่ง ในสองอย่างนี้ นิธิคิดว่า คนไทยให้ความสำคัญกับความจริงที่ถูกสั่งมากกว่าความจริงที่มีอยู่จริง เพราะคนไทยให้ความสำคัญแก่กฎหมาย ประเพณี ธรรมเนียม มารยาท หน้าจาก หรือความเห็นของคนอื่น ฯลฯ มากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งในทางปฏิบัติความจริงที่มีอยู่จริงนั้น ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และสังคมเท่าไรนัก ในทางตรงกันข้าม ความจริงตามสั่งกลับมีอิทธิพลกำหนดพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของคนและสังคมอย่างมาก

การให้ความสำคัญแก่ “ความจริงที่ถูกสั่ง” อันได้แก่ กฎหมาย ประเพณี ธรรมเนียม มารยาท หน้าจาก และความคิดเห็นของคนอื่น มากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของคนไทย ดังที่ นิธิวิเคราะห์ไว้นี้ ช่วยขยายความเข้าใจข้อสังเกตที่ผู้แต่ง *กาเหว่าที่บางเพลง* ได้ตั้งไว้เกี่ยวกับ “การ

เหมือนพวกมาก แม้จะไม่ถูกต้องก็ตาม” ได้เป็นอย่างดี และยังได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมความรู้ในลักษณะหนึ่งของคนไทยคือ การให้ความสำคัญต่อความรู้ (จริง ๆ) น้อยกว่าเรื่องหน้าตา หรือ “สถานะ” ของผู้บอกความรู้หรือความจริงนั้น เช่น คำพูดหรือสิ่งที่ผู้ใหญ่บอก มีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าคำพูดของเด็ก หรือคำพูดของนักวิชาการน่าเชื่อถือกว่าคำพูดของเกษตรกรธรรมดาคนหนึ่ง ลักษณะเช่นนี้แม้นักวิชาการชาวต่างชาติ เช่น นีลส์ มุลเดอร์ (Niels Mulder, 1996) ก็สังเกตเห็นและให้ข้อสรุปไว้ดังนี้เช่นกัน

การคุ้นชินกับความจริงที่ถูกสั่ง และการมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานความคิดความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่ สองปัจจัยนี้นับเป็น “โจทย์” สำคัญที่ความรู้วิทยาศาสตร์ต้องพยายามเปลี่ยนหรือปรับให้สอดคล้องให้ได้ จึงจะสามารถ “งอกงาม” ในสังคมไทยได้ การใช้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวเป็นประเด็นสะท้อนถึงลักษณะคนไทย ๓ ประเภทของผู้แต่งใน *กาเหว่าที่บางเพลง* นี้ เป็นเสมือนการฉายภาพคนไทยที่มีอยู่จริงในสังคมไทยร่วมสมัย พร้อมกับได้สะท้อนให้เห็นสถานะของความรู้สำคัญทั้งสาม คือ วิทยาศาสตร์ ที่มีสถานะสูงได้รับการยกย่องแต่ก็แฝงความหวาดระแวงอยู่ด้วย พุทธศาสนา เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแม้จะไม่ได้แก้ไขปัญหาได้อย่างทันตาเห็น และไสยศาสตร์ ที่พึ่งเบื้องตันซึ่งช่วยคลายความหวาดวิตกได้ในทันที นอกจากนี้เนื้อเรื่องของนวนิยายยังช่วยให้เห็นถึง วัฒนธรรมความรู้ที่ให้ความสำคัญต่อความจริงน้อยกว่าความเป็นพวกพ้อง ลักษณะนี้ดูจะเป็นข้อเสียประการหนึ่งของคนไทย

๔.๒.๒ ทายาทในอนาคตของมนุษยโลก

ตัวละครมนุษย์ต่างดาวที่ปรากฏในนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษานั้น โดยทั่วไปอาจจำแนกบทบาทได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ เป็นผู้ร้ายที่นำภัยมาสู่โลก กับอีกลักษณะคือเป็นมิตรต่อชาวโลก ลักษณะทั้งสองสะท้อนถึงทัศนะที่เป็นลบหรือบวกต่อวิทยาศาสตร์ของนักเขียน ดังในเรื่อง *กาเหว่าที่บางเพลง* (ศึกฤทธิ์ ปราโมช, ๒๕๓๒) ที่ได้อภิปรายมาแล้ว ผู้แต่งได้แสดงทัศนะว่าวิทยาศาสตร์ซึ่งแทนด้วยมนุษย์ต่างดาวนั้น เป็นสิ่งอันตรายที่อาจให้คุณหรือโทษก็ได้ มีอำนาจเหนือมนุษยโลก และต้องการยึดครองเป็นใหญ่ในโลก ในส่วนหัวข้อนี้จะพิจารณานวนิยายที่สะท้อนทัศนะที่เป็นบวกต่อวิทยาศาสตร์ ได้แก่เรื่อง *โครงทิพย์ร่างทอง* (วิวัฒน์ กนกนุเคราะห์, ๒๕๓๗) เพื่อเป็นการเปรียบเทียบแนวคิดที่หลากหลายของนักเขียนไทยร่วมสมัยต่อวิทยาศาสตร์ รวมถึงไสยศาสตร์ และพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความรู้สำคัญในสังคมไทย

นวนิยายเรื่อง *โครงทิพย์ร่างทอง* ผู้แต่งได้ใช้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวสะท้อนให้เห็นลักษณะของคนไทยในรูปแบบที่ต่างไปจากเรื่อง *กาเหว่าที่บางเพลง* โดยจากหลักของเรื่องเป็นสังคมเมืองในครอบครัวของผู้มีการศึกษา ขณะที่เรื่อง *กาเหว่าที่บางเพลง* เป็นชนานเมืองแห่งหนึ่งและตัวละครส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน และที่ต่างกันอย่างชัดเจนคือ ทศนะของผู้แต่ง *โครงทิพย์ร่างทอง* ต่อมนุษย์ต่างดาว หรือวิทยาศาสตร์นั้น เป็นไปในเชิงบวก ซึ่งนับเป็นจุดน่าสนใจในการพิจารณาวิเคราะห์ต่อไป

ประเด็นหลักที่ผู้แต่งสื่อผ่านตัวละครมนุษย์ต่างดาว คือ มนุษย์ต่างดาวนั้นมีวิทยาการสูงกว่ามนุษย์โลกในปัจจุบันมาก โดยเฉพาะความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจทำให้เปลี่ยนร่างเป็นคลื่น ทำให้คนทั่วไปมองไม่เห็น นัยยะของประเด็นนี้ผู้แต่งจินตนาการว่า ความรู้วิทยาศาสตร์ขั้นสูงนั้น มีลักษณะคล้ายกับเรื่องเหนือธรรมชาติมาก คือไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ วิทยาศาสตร์ในอนาคตสามารถก้าวข้ามเส้นแบ่งความเป็นรูปธรรมกับนามธรรมได้ เช่น ร่างกายมนุษย์ที่เป็นสสารอาจแปรเปลี่ยนเป็นคลื่นที่มองไม่เห็นได้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ผู้แต่งบรรยายว่ามนุษย์ต่างดาวมีร่างกายที่อาจเปลี่ยนรูปได้อย่างง่ายดาย จนอาจมองไม่เห็นได้ [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“...ร่างของมนุษย์ต่างดาวอาจโปร่งใส ไม่เป็นสสาร ไม่มีตัวตน ไม่มีน้ำหนักและสัมผัสไม่ได้ หรืออาจเป็นเพียงอนุภาคขนาดเล็ก ประกอบด้วยอะตอมในหนึ่งโมเลกุลเท่านั้น ส่งงานบินมายังโลกด้วยกระแสน้ำใจ เป็นอำนาจจิตที่แรงมาก มีพลังงานมหาศาล ควบคุมได้ในระยะทางที่ไกลออกมา จึงทำให้ไม่มีใครจับมนุษย์ต่างดาวได้สักคน...” [ผู้แต่ง, ๕๔]

“เวลานี้ทั้งวัสดุและแห่งตั้ง [มนุษย์ต่างดาว] แปรเปลี่ยนเป็นสิ่งไม่มีรูปร่าง... หมายถึงการเปลี่ยนแปลงให้เป็นอะตอม... ซึ่งไม่ได้กลมเหมือนลูกบิลเลียด แต่เป็นกลุ่มก้อนพลังงานที่เรียงตัวเป็นระเบียบอย่าง ‘คลื่น’ ” [ผู้แต่ง, ๑๕๒]

“...พวกเรามีอำนาจเหนือธรรมชาติ มนุษย์ทำอะไรเราไม่ได้หรอก ชายคนนั้นอยู่ห่างจากเราไปตั้งเยอะ ถ้าจะทำอะไรเราจริง ๆ เราก็ต้องรู้ตัวก่อน...” [วัสดุ, ๑๐๒]

จินตนาการความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ที่สามารถเปลี่ยนสสารเป็นพลังงานนั้น คงไม่ใช่เรื่องไกลเกินฝัน เพราะปัจจุบันก็มีการค้นคว้าและมีความคืบหน้าใกล้ที่จะเป็นจริงขึ้นทุกทีในเรื่องการเคลื่อนย้ายวัตถุ (teleportation) สาระสำคัญของจินตนาการข้างต้นคงไม่ได้อยู่

เพียงการเป็นไปได้หรือไม่ แต่ที่น่าพิจารณาคือ เมื่อมนุษย์มีความรู้ในขั้นนั้นแล้วจะเกิดผลอะไรตามมา มนุษย์จะเป็นอย่างไรต่อไป

ผู้แต่ง *โครงทิพย์ร่างทอง* ได้ให้ข้อสรุปในตอนท้ายเรื่องอย่างชัดเจนว่า มนุษย์ต่างดาวซึ่งมีวิทยาการความรู้สูงกว่ามนุษย์โลกมากนั้น ไม่ได้มีความสุขยิ่งกว่าชาวโลก ตรงกันข้ามกลับขาดความรัก ซึ่งจากเนื้อความที่ผู้แต่งบรรยายไว้ให้ความรู้สึกว่า เป็นความสูญเสียที่สำคัญทีเดียว ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“...ดวงดาวที่หล่นจากมามีแต่ความโดดเดี่ยว และความเหงา หล่นไม่เคยรู้จักคำว่า ‘รัก’ ต่างเพศ หมายถึง ความแตกต่างในเรื่องของความต้องการและสรีรวิทยา..เพียงเท่านั้น ชายและหญิงทำงานของตนไป ไม่มีความรัก อยู่ร่วมกันเหมือนพี่น้องท้องเดียวกัน...” [ผู้แต่ง, ๑๑๗]

ประเด็นเรื่องวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญแต่ด้านวัตถุ และละเลยไม่สนใจด้านจิตใจนี้มีพบในนวนิยายที่ศึกษาหลายเรื่อง เช่นเรื่อง *อุบัติจากดวงดาว* (นันทนา วีระชน, ๒๕๓๐) และ *ครุฑ* (อ.อรุณ, ๒๕๔๕) เป็นต้น ความหมายที่นักเขียนต้องการสื่อไว้ในประเด็นนี้ คงต้องการชี้ถึงจุดอ่อนของความรู้วิทยาศาสตร์ และเตือนไปพร้อมกันว่าความต้องการของมนุษย์นั้น มีทั้งด้านวัตถุและด้านอารมณ์จิตใจซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

สำหรับทัศนะของผู้แต่งต่อมนุษย์ต่างดาวและวิทยาการที่ก้าวหน้าใน *โครงทิพย์ร่างทอง* นี้มีลักษณะที่เป็นมิตรอยู่มาก เห็นได้จากที่ผู้แต่งโดยผ่านทางตัวละครอาวูโลชื่อ ปุสนิท มีความคิดว่า มนุษย์ต่างดาวนั้นอาจเป็นทายาทในอนาคตของชาวมนุษย์โลกเอง และการมายังโลกก็ได้ต้องการบูรณาน เพียงแต่ต้องการสำรวจข้อมูลเพื่อการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กันต่อไปในอนาคตเท่านั้น ดังเนื้อความที่บอกไว้ชัดเจนในเรื่อง ผู้แต่งให้ตัวละครหลายตัวทั้ง ปุสนิท ราชตระกูลซึ่งเป็นตัวละครเอก และตัวละครมนุษย์ต่างดาวเองชื่อ แท้งเต้ง พุดถึงเหตุผลการมาเยือนโลกของมนุษย์ต่างดาว

“...พ่อว่านะ มนุษย์ต่างดาวนี้ น่าจะเป็นลูกหลานของพวกเราในอนาคตนี้แหละ เขาเดินทางมาโลกเพื่อสำรวจอะไรหลาย ๆ อย่าง หรืออาจจะมาเก็บข้อมูลไปทำวิจัยอะไรก็ได้” [ปุสนิท, ๖๗]

“...มนุษย์ต่างดาวคงจะมาสำรวจพัฒนาการทางเทคโนโลยีในบ้านเราบนโลกเรามากกว่า ว่าเจริญไปถึงไหนแล้ว อาจต้องการติดต่อเพื่อทำการค้า หรือเชื่อม

สัมพันธไมตรี อาจจะต้องการวิจัยในเรื่องของสรีรวิทยาของมนุษย์โลก อาจจะมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติกันก็เป็นได้" [ราชตระกูล, ๘๘]

"ตอนนี้ภารกิจของเราเสร็จลงแล้ว ถึงเวลานำยานกลับดวงดาว การสำรวจทรัพยากรบนโลกมนุษย์ได้ข้อมูลทุกอย่างเพียงพอแล้ว ไม่มีอะไรที่ต้องทำอีกแล้ว เหลือเพียงกลับไปวางแผนและส่งนักสำรวจชุดใหม่มาแทนเราเท่านั้น" [แห่งเต็ง, ๑๙๘]

หากพิจารณาในด้านการประพันธ์แล้ว ตัวละครมนุษย์ต่างดาวของผู้แต่งนับว่ายังขาดบุคลิกและบทบาทที่ชัดเจน ผู้แต่งเพียงแต่ใช้มนุษย์ต่างดาว ๒ คน (วัลลิกา หรือปารมิตา และแห่งเต็ง) เป็นสื่อเพื่อแสดงทัศนะความคิดเห็นต่อวิทยาศาสตร์ และวิพากษ์ความคิดความเชื่อที่มีลักษณะเป็นไสยศาสตร์ (การดูดวง) วัฒนธรรมความรู้ที่อาจสังเกตเห็นได้ในเรื่องนี้จึงคล้ายคลึงกับนวนิยายอีกหลายเรื่องที่ได้พิจารณาผ่านมาแล้ว คือลักษณะการเป็นปฏิปักษ์ หรืออยู่ตรงข้ามกันของแนวคิดที่ต่างกัน แม้ในเรื่อง โครงทิพย์ร่างทอง นี้จะไม่มีฉากการต่อสู้ที่รุนแรง ให้เห็นฝ่ายแพ้และฝ่ายชนะที่ชัดเจนเช่นในนวนิยายบางเรื่อง แต่ก็มีการดำเนินแนวคิดอื่นอันได้แก่ ไสยศาสตร์ ซึ่งในเรื่องแทนด้วยตัวละครอาชีพครูชื่อ ขอพร ซึ่งชอบการไปหาหมอดูตรวจดวงชะตา การยอมรับความคิดที่ต่างกันจึงดูจะไม่ใช่วัฒนธรรมความรู้ของสังคมไทย กระนั้น ข้อที่น่าแปลกคือไม่ว่าไสยศาสตร์จะถูกโจมตีมากเพียงใด ก็ยังคงดำรงอยู่เป็นความเชื่อ ความศรัทธาของคนไทยจำนวนมาก และปัจจุบันมิใช่เฉพาะแต่คนที่มีการศึกษาน้อยจึงเชื่อในไสยศาสตร์ แม้คนมีการศึกษาสูงก็หันมาปฏิบัติเชื่อถือในเรื่องไสยศาสตร์ด้วยเช่นกัน ซึ่งเหตุผลนั้นสืบเนื่องจากหลายปัจจัย ดังที่นวนิยายที่ศึกษาได้สะท้อนไว้บ้าง (ได้อภิปรายไว้ในหัวข้อ ๓.๕)

แม้ผู้แต่งจะมีทัศนะที่เป็นบวกต่อความรู้วิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในขั้นสูงซึ่งผู้แต่งคาดหวังว่าทายาทในอนาคตของมนุษย์โลกจะก้าวไปถึงขั้นนั้น แต่ผู้แต่งก็ได้จินตนาการว่าความรู้วิทยาศาสตร์ขั้นสูงนั้นจะให้ความสุขแก่มนุษย์ได้มากขึ้นแต่อย่างใด จากเนื้อเรื่องบางตอนผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาว ใช้วิทยาการของตนช่วยรักษาโรคแพ้ภูมิตนเองของตัวละครปฐนิตให้หายได้ด้วยวิธีที่ดูเหนือธรรมชาติ แต่ผู้แต่งได้ให้เหตุผลว่าขึ้นอยู่กับ "บุญกรรม" ดังเนื้อความจากเรื่อง มนุษย์ต่างดาวชื่อ ปารมิตาพูดกับราชตระกูลซึ่งเป็นลูกของปฐนิตก่อนที่จะมีการรักษา

“ต้องบอกก่อนนะคะว่า วิธีรักษาของฉันนี่ไม่ใช่การทำคุณไสย ไม่ใช่วิธีทางไสยศาสตร์ ไม่มีการเล่นกล หรือหลอกหลวงอะไรทั้งนั้น เป็นวิทยาศาสตร์ล้วน ๆ เป็นวิธีการของแพทย์ ที่แพทย์ปัจจุบันยังก้าวไปไม่ถึง...” [ปารมิตา, ๑๘๒]

“...ทุกอย่างขึ้นอยู่กับกรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม กรรมเป็นสิ่งกำหนด ถ้าฉันช่วยให้อาการท่าน [ปุณนิท] ดีขึ้นได้ในคราวนี้ ก็ไม่ใช่ว่าฉันเก่งแต่อย่างไร แสดงว่าท่านมีบุญอยู่ก่อนหน้านั้นเองแล้ว ฉันเพียงแต่กระตุ้นให้บุญนั้นแสดงอานุภาพมากขึ้นเท่านั้น” [ปารมิตา, ๑๘๑]

การที่ผู้แต่งให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวที่มีวิทยาการสูงกว่ามนุษย์หลายพันเท่า (ตามผู้แต่งเขียนไว้หน้า ๑๕๒) แต่กลับอ้างถึงเรื่อง “บุญกรรม” ซึ่งเป็นคำสอนตามหลักของพุทธศาสนานั้น หากมิใช่ความหลงลืมว่าตัวละครเป็นมนุษย์ต่างดาวแล้ว ก็คงเป็นความตั้งใจยกย่องพุทธศาสนาว่า เป็นคำสอนหรือความรู้ที่จริงแท้ และคงอยู่ยั่งยืนจนแม้ทลายในยุคอนาคตของมนุษย์ก็ยังเชื่อถือคำสอนนี้อยู่ จากเนื้อเรื่องหลายตอนผู้แต่งได้เน้นว่า มนุษย์ต่างดาวมี “พลังจิต” สูง สามารถควบคุมและใช้พลังจิตได้ตามต้องการ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ตัวละครมนุษย์ต่างดาวชื่อ ปารมิตา พูดถึงความพิเศษของพลังจิต และตัวละครเอกของเรื่องก็ยอมรับ

“...ดีอกเตอร์ปารมิตาแกมีพลังจิต จิตนี้แหละเดินทางได้เร็วที่สุด เป็นเครื่องมือพิเศษที่นักวิทยาศาสตร์เองยังเข้าไม่ถึงด้วยซ้ำ” [ระลึกชาติ, ๑๕๘]

“ฉันควบคุมจิตได้ อะไรที่บังคับไว้ไม่ว่าจะหนาแค่ไหน จิตก็ทะลุได้หมด อะตอมที่ว่าเล็กและมีช่องว่างมากมายนั้น ยังสู้ช่องว่างของจิตไม่ได้เลยคะ จิตเป็นได้ทั้งคลื่น เป็นได้ทั้งอนุภาค ซอกซอนไปได้ทุกแห่งหน.. วิเศษเกินกว่าความคิดของมนุษย์” [ปารมิตา, ๑๖๓]

เบื้องหลังหรือความลับที่ทำให้มนุษย์ต่างดาวเหนือกว่ามนุษย์โลก ตามเนื้อความจากเรื่องนั้นเป็นเพราะ “พลังจิต” ซึ่งผู้แต่งบอกไว้ชัดเจนว่าพลังจิตที่ควบคุมได้นี้ เป็นเพราะการฝึกฝนทำสมาธิแบบชาวพุทธ ประเด็นนี้จึงพ้องกับแนวคิดของผู้แต่งเรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง ที่แม้เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะยกให้วิทยาศาสตร์มีบทบาทเด่น แต่ในขั้นสุดท้ายเมื่อมีการเปรียบเทียบความสูงส่งหรือลึกซึ้งแล้ว นักเขียนทั้งสองก็ยกให้พุทธศาสนาอยู่ในสถานะที่เหนือกว่า จุดนี้จึงคงสรุปได้ว่าพุทธศาสนานั้นมีอิทธิพลมากอยู่ในกระแสสำนึกของคนไทยส่วนใหญ่ และวัฒนธรรมความรู้ของไทยก็เป็นไปในลักษณะเดียวกับวัฒนธรรมพุทธศาสนา กล่าวคือ เน้น

ความประสานสอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่เน้นความขัดแย้งหรือเอาชนะกฎธรรมชาติ แต่มีลักษณะของการปรับเปลี่ยน ประนีประนอมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย

๔.๒.๓ เพื่อนร่วมจักรวาล

ตัวละครมนุษย์ต่างดาวอีกลักษณะหนึ่งที่จะได้พิจารณาถึง เป็นทัศนะของนักเขียนหญิงที่เสนอความคิดเห็นต่อวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ในลักษณะที่เน้นความเป็นอิสระเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นทางสายกลาง ไม่ใช่เป็นบวกหรือลบ เช่นในเรื่อง *กาเหว่าที่บางเพลง* และ *โครงทิพย์ร่างทอง* นวนิยายที่จะพิจารณาในที่นี้ คือเรื่อง *สุดขอบจักรวาล* (จุฑารัตน์, ๒๕๔๕) มนุษย์ต่างดาวที่ผู้แต่งนำเสนอในนวนิยาย โดยรูปร่างลักษณะทางกายภาพไม่แตกต่างจากมนุษย์โลก แต่ลักษณะที่พิเศษกว่าคือการมีพลัง (จิต) พิเศษ ที่ทำให้มีกำลังมากกว่าคนธรรมดา มีสัมผัสพิเศษรู้ความคิดของผู้อื่น หรืออาจเปลี่ยนรูปร่างเป็นชายหรือหญิงได้ เป็นต้น ซึ่งความสามารถพิเศษนี้ผู้แต่งกำหนดว่ามีเฉพาะในชนชั้นปกครองเท่านั้น ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“...พวกชนชั้นผู้ถูกปกครองถูกจำกัดให้มันสมองใช้การได้เพียงสิบเปอร์เซ็นต์เท่านั้น โดยทำการกำหนดลงในพันธุกรรมจากรุ่นพ่อแม่ก็จะถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน... ในขณะที่ชนชั้นผู้ปกครองใช้มันสมองได้เต็มร้อย” [ราเอล, ๓๗๗]

“สำหรับเขาไม่จำเป็นต้องอาศัยการผ่าตัดด้วยซ้ำ..เพราะเขา [โอดิน] มีพลังพิเศษมากพอจะเปลี่ยนเซลล์ทุกหน่วยในร่างกายตามแต่ใจปรารถนา ไม่ว่าจะเป็เพศใดหรือลักษณะใดก็ได้...” [ราเอล, ๕๓๕]

การให้มนุษย์ต่างดาวมีความสามารถพิเศษสูงเช่นในเนื้อความข้างต้น สื่อถึงทัศนะของผู้แต่งว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันตามสถานะ และสถานะนั้นมีมาแต่กำเนิด (คง) ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ จากเนื้อเรื่องผู้แต่งไม่ได้บอกชัดเจนว่า ใครเป็นผู้กำหนดสถานะแต่แรกเริ่มของผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง และเงื่อนไขการใช้สมองได้ในสัดส่วนที่ต่างกันเช่นนี้ ผู้แต่งคงต้องการเพียงเน้นว่าผู้ปกครองซึ่งเป็นตัวละครหลักของเรื่อง มีความพิเศษเป็นเลิศกว่าตัวละครอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม เนื้อเรื่องของ *สุดขอบจักรวาล* ก็กล่าวถึงตัวละครที่ไม่ใช่ผู้ปกครองน้อยมาก อันได้แก่ ฝ่ายต่อต้านจักรวรรดิ ซึ่งผู้แต่งก็ไม่ได้แสดงให้เห็นชัดเจนถึงสติปัญญาที่จำกัด

(เพียงสิบเปอร์เซ็นต์) แต่อย่างไรก็ตาม จากประเด็นนี้มีมนุษย์และโลกต่างดาวใน *ชุดขอบจักรวาล* จึงดูมีความเสมอภาคน้อย ทั้งที่ผู้แต่งเสนอความคิดกรอบใหญ่ว่า ที่โลกนั้น (ดาวเอต้า) ความรู้วิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ ได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกันและต่างฝ่ายพัฒนาไปจนถึงขั้นสูงสุด สถานะ “ผู้วิเศษ” ได้รับการยอมรับเช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์

ประเด็นเรื่องการยอมรับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์อย่างเท่าเทียมกันนี้ ผู้แต่งได้ขยายความโดยกำหนดให้ตัวละครระดับผู้นำคนหนึ่ง ชื่อโอดิน มีสถานะเป็นผู้วิเศษ ซึ่งสามารถเปลี่ยนรูปร่าง สร้างภาพลวงตา หรือมีพลังพิเศษ ไม่ต่างจากพระเอกของเรื่อง (ราเอล) ซึ่งผู้แต่งกำหนดให้มีและใช้พลังพิเศษแบบที่เป็นวิทยาศาสตร์มากกว่า เช่น สามารถรับคลื่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วได้ สามารถดึงพลังจากธรรมชาติมาเพิ่มพลังในตัวเองได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อสังเกตในรายละเอียดแล้ว ความสามารถพิเศษที่ตัวละครทั้งสอง (โอดิน และ ราเอล) มีและใช้นั้นดูจะไม่แตกต่างกันนัก คือมีลักษณะเหนือธรรมชาติ แต่ผู้แต่งได้อธิบายความเป็นไปได้ด้วยคำอธิบายแบบวิทยาศาสตร์

หากจะพิจารณาว่าตัวละครโอดิน เป็นตัวแทนของไสยศาสตร์ และราเอลเป็นตัวแทนของวิทยาศาสตร์ในเรื่องนี้แล้ว จากรายละเอียดของเรื่องและผู้แต่งกำหนดไว้ ก็อาจเห็นได้ว่าผู้แต่งมีความเอนเอียงยกย่องวิทยาศาสตร์มากกว่าไสยศาสตร์ โดยจากเนื้อเรื่องผู้แต่งให้ตัวละครโอดิน มีสถานะเป็นลูกของจักรพรรดิเช่นเดียวกับ ราเอล แต่เป็นลูกนอกสมรส ขณะที่ราเอลเป็นลูกของมเหสีที่จักรพรรดิรักมาก (จักรพรรดิมีภรรยาหลายคน) และบทบาทของโอดินในเรื่องก็เป็น “ผู้ร้าย” ที่คอยจ้องล้างพระเอกของเรื่อง ฉายะของเรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จึงเป็นว่าไสยศาสตร์เป็นฝ่ายร้าย และวิทยาศาสตร์เป็นฝ่ายดี

เรื่องการตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือร้ายนี้ ดูจะเป็นความสนใจของผู้แต่งและก็ได้เสนอเป็นความคิดสำคัญของเรื่องว่า เป็นเรื่องยากที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือร้ายให้ชัดเจนลงไป ผู้แต่งได้สื่อประเด็นนี้ผ่านทางบุคลิกของตัวละครเอกคือ ราเอล และตัวละครประกอบบางตัว (ชื่อฮากิม) บทบาทหลักของ ราเอล ในเรื่องคือ เป็นโอรสคนที่สองของจักรพรรดิ ซึ่งมีคำทำนายว่าเขาจะได้เป็นจักรพรรดิในอนาคต เขาจึงถูกสงสัยว่าจะเป็นกบฏโค่นล้มพ่อของตน ผู้แต่งกำหนดให้ราเอลมีบุคลิกภายนอกเย็นชา สุขุมและเก็บความรู้สึก แต่กับนางเอกของเรื่อง (ลินิน) กลับแสดงความสุภาพเอื้อเฟื้อเป็นห่วงเป็นใย การกระทำหลายอย่างของราเอล เช่น การต่อสู้หรือลงโทษฝ่ายต่อต้านจักรพรรดินั้น รุนแรงและเหี้ยมโหด ผิดจากลักษณะของ “พระเอก” ที่มักพบในนวนิยายทั่วไปที่ต้องเป็นคนดีอยู่เสมอ

จากรายละเอียดของเรื่องเกี่ยวกับตัวละครดังที่กล่าวมา จึงอาจเห็นได้ว่าแม้ผู้แต่ง *สุดขอบจักรวาล* จะตั้งใจยอมรับไสยศาสตร์ว่าเป็นความรู้ที่เท่าเทียมกับวิทยาศาสตร์ แต่โดยสำนักพื้นฐาน (โดยไม่ได้ตั้งใจ) ก็แสดงให้เห็นสถานะที่ต่างกันของศาสตร์ทั้งสองตามที่ปรากฏในสังคมไทย ประเด็นที่น่าพิจารณาคือ เหตุใดวิทยาศาสตร์จึงมีสถานะเป็นที่ยอมรับมากกว่าไสยศาสตร์ เหตุใดไสยศาสตร์จึงมักถูกโจมตีว่าต่ำต้อยมงาย ทั้งที่สังคมไทยร่วมสมัยปัจจุบันคนมีการศึกษาจำนวนมากไม่น้อยหันมาสนใจและปฏิบัติไสยศาสตร์อยู่มาก และกิจกรรมเกี่ยวกับไสยศาสตร์ก็มีการปรับตัวให้ทันสมัยและเป็นธุรกิจมากขึ้น มีเงินทุนหมุนเวียนในกิจกรรมและธุรกิจเกี่ยวกับไสยศาสตร์จำนวนมาก เช่น การเช่าพระเครื่อง กิจการสิ่งพิมพ์ การโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพระเครื่อง การผลิตรูปบูชาและเครื่องประกอบพิธีกรรม กิจกรรมสำนักทรงต่าง ๆ เป็นต้น

การพิจารณาถึงสาเหตุที่วิทยาศาสตร์มีสถานะสูงเป็นที่ยอมรับ และไสยศาสตร์มีสถานะด้อยถูกตำหนิโจมตีในสังคมไทยนั้น คงต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่า "ใคร" เป็นผู้ยกย่องและ "ใคร" เป็นผู้โจมตีตามที่เข้าใจกันว่ามีกรยกย่องและโจมตี แน่แน่นอนว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติหรือสนับสนุนของแต่ละฝ่ายย่อมไม่โจมตีตนเอง แต่เป็นฝ่ายตรงข้ามของกันและกันที่มุ่งกล่าวร้ายกัน หากเทียบปริมาณผู้ปฏิบัติหรือสนับสนุนแต่ละฝ่ายแล้ว อาจเป็นการยากที่จะชี้ชัดว่าฝ่ายใดมีมากหรือน้อยกว่ากัน แต่หากอนุมานเอาโดยคร่าว ๆ ว่า วิทยาศาสตร์เป็นความรู้ในระบบการศึกษาชั้นสูง ผู้ที่มีโอกาสเรียนรู้จนสนับสนุนย่อมเป็นเฉพาะผู้มีการศึกษาแล้ว ก็คงประมาณได้ว่ามีจำนวนน้อยกว่าคนที่คุ้นเคยหรือปฏิบัติไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดแทรกอยู่ในวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต และบางส่วนก็เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ย่อมรู้จักหรือปฏิบัติกันมาบ้างทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังนั้นในด้านปริมาณผู้สนับสนุนแต่ละฝ่ายอาจเห็นได้ว่า วิทยาศาสตร์นั้นมีจำนวนน้อยกว่า ส่วนไสยศาสตร์มีจำนวนมาก แต่ประเด็นที่พิจารณานี้ จำนวนผู้สนับสนุนมากหรือน้อยอาจไม่ใช่สาระสำคัญ ส่วนที่สำคัญคงเป็นที่ "อำนาจ" เบื้องหลังบุคคลที่ก่อให้เกิดการยกย่องหรือโจมตีมากกว่า

ใน *สุดขอบจักรวาล* ฝ่ายวิทยาศาสตร์ที่แทนด้วยตัวละครพระเอก มีความชอบธรรมและน่าสนับสนุนมากกว่าฝ่ายไสยศาสตร์ที่แทนด้วยผู้วิเศษโอดิน ซึ่งมีบทบาทเป็นตัวอิจฉา เพราะเป็นลูกนอกสมรสที่พ่อ (จักรพรรดิ) ไม่สนใจ โอดินจึงต้องการชิงความเป็นใหญ่และกลายเป็นผู้ร้ายในเรื่องเต็มตัว กรณีของตัวละครทั้งสองนี้ คนสำคัญที่กำหนดให้ตัวละครใดได้รับการสนับสนุนหรือเป็นพระเอก และตัวใดถูกเกลียดชังและเป็นผู้แพ้ในที่สุดนั้น คือ ผู้แต่งซึ่งมีอำนาจในการกำหนดโครงเรื่องและเนื้อเรื่องของนวนิยาย เป็นเพียงบุคคลเดียวและจำนวนน้อยกว่าผู้อ่านจำนวนมากแต่ไม่มีอำนาจเท่า เช่นเดียวกับการกำหนดให้วิทยาศาสตร์เป็น

ความรู้ที่ควรยกย่องสนับสนุน และไสยศาสตร์เป็นเรื่องที่ควรตำหนิและกีดกันมิให้มีบทบาทเด่นในสังคม “ผู้แต่ง” เงื่อนไขดังกล่าวนี้คือ ผู้มีอำนาจกำหนดนโยบายความรู้ของประเทศ ซึ่งในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาได้พิจารณาว่านานาอารยประเทศ โดยเฉพาะชาติตะวันตกนั้นสนใจและส่งเสริมความรู้วิทยาศาสตร์กันโดยทั่วหน้า กับตั้งข้อรังเกียจไสยศาสตร์ซึ่งเป็นคนละระบบคิดกับวิทยาศาสตร์ จึงต้องจำกัดอิสระในการเผยแพร่ เพื่อให้คนส่วนใหญ่หันมายอมรับระบบคิดแบบเหตุผลนิยมของวิทยาศาสตร์แทน วิธีการยกย่องศาสตร์หนึ่งและจำกัดอีกศาสตร์หนึ่งโดยเบื้องต้นก็คือการทำให้ฝ่ายหนึ่งมีความชอบธรรม ซึ่งอาจเปรียบได้กับภาพของพระเอกในนวนิยาย ส่วนอีกฝ่ายก็สร้างเรื่องให้ด้อยไม่เหมาะสมควรแก่การตำหนิ เช่นภาพของผู้ร้ายโดยทั่วไป

แนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน ได้ผ่านกระบวนการ “แต่ง” มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า ๑๕๐ ปี นับแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปิดรับและศึกษาวิทยาการความรู้ของชาติตะวันตก และสืบเนื่องมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำประเทศสยามให้ทันสมัย (modernization) โดยทรงเน้นส่งเสริมให้การศึกษาแก่ปวงชน และมีการ “จัดระเบียบ” ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์ของประชาชน ดังที่เอกวิทย์ ณ ถลาง (๒๕๔๔) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความเชื่อของคนไทยภาคกลางไว้ ระยะเวลาอันยาวนานของการจัดแต่งให้ความรู้วิทยาศาสตร์มีความชอบธรรม และไสยศาสตร์เป็นเรื่องมลายาล้าสมัยในสังคมไทยนั้น จนถึงปัจจุบันที่วิทยาการของโลกได้แปรเปลี่ยนไป เสรีภาพทางความคิดความเชื่อมีมากขึ้น ประกอบกับกระแสบริโภคนิยม ได้ร่วมกันทำให้การ “จัดแต่ง” โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่เป็นมาแต่อดีตเริ่มคลี่คลายตัวลง และเป็นไปตามอุปสงค์ (ความเชื่อ) และอุปทาน (การปฏิบัติ) มากขึ้น

ปัจจุบันมีการศึกษาเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในแง่มานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ และรวมถึงเศรษฐศาสตร์ ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับไสยศาสตร์ขยายวงกว้างเป็นที่ยอมรับมากขึ้น แม้ในนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษาก็มีส่วนสะท้อนแง่มุมที่หลากหลายไว้ เช่นเรื่อง *อุบัติจากดวงดาว* (นันทนา วีระชน, ๒๕๓๐) ได้เสนอว่าไสยศาสตร์เป็นความเชื่อและเครื่องมือ ใช้จัดการกับปัญหาที่เป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ ซึ่งเกินความรู้ความเข้าใจของชาวบ้าน, เรื่อง *ร่าง* (ภูเตศวร, ๒๕๓๔) เสนอความคิดว่าร่างทรงเป็นสื่อให้ความรู้เรื่องเหนือธรรมชาติ (โลกทิพย์) เพื่อให้คนเชื่อถือและทำความดีเพื่อจะได้ไปสู่อีกโลกนั้น, เรื่อง *ไสยดำ* (โสภี พรรณราย, ๒๕๓๙) เสนอว่าไสยศาสตร์เป็นความรู้ที่มีมาแต่อดีตแพร่หลายอยู่ทั่วโลก แต่ก็ใกล้สูญหายจึงต้องมีการศึกษารวบรวมไว้ เป็นต้น

วัฒนธรรมความรู้ที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ในแบบเดิม ที่ยกย่องศาสตร์หนึ่งและตำหนิตั้งข้อรังเกียจอีกศาสตร์ สำหรับยุคปัจจุบันดูเป็นแนวคิดเก่า ซึ่งแม้จะยังคงมีอยู่ แต่ก็มีน้ำหนักน้อยต่อความคิดความเชื่อของคนทั่วไป นอกจากนี้กระแสบริโภคนิยมที่คนหวังความสุขจากวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันมากขึ้น ก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ไสยศาสตร์ยุคใหม่ได้รับความนิยม และปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย

ตัวละครมนุษย์ต่างดาวที่ผู้แต่งเสนอใน *สุดขอบจักรวาล* นี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว มีความใกล้เคียงกับมนุษย์โลกและสะท้อนลักษณะสังคมไทยหลายประการ เช่น เรื่องความอิจฉาแย่งชิงอำนาจความเป็นใหญ่ หรือการเชื่อถือคำทำนาย และโชคกลาง เป็นต้น ภาพของตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ จึงเป็นเสมือนเพื่อนร่วมโลกเดียวกับมนุษย์ เป็นภาพจำลองของคนและสังคมไทยก็ว่าได้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“ท่านผู้วิเศษชูพยากรณ์ว่า ราเอลจะเป็นจักรพรรดิองค์ต่อไป... องค์จักรพรรดิมีชีวิตเป็นอมตะ ไม่มีวันแก่ไม่มีวันตาย แล้วอยู่ ๆ ก็เกิดมีจักรพรรดิองค์ต่อไปเกิดขึ้นมา.. อย่างนี้องค์จักรพรรดิจะคิดเช่นไร?... นอกเสียจากว่าเด็กคนนั้นจะเป็นขบถในอนาคตเท่านั้น!” [เซว๋า, ๓๗๙]

“...คนเดินทางทุกคนจะเชื่อถือโชคกลาง และถือว่าถ้าในขบวนเดินทางมีคนร้องไห้ก็จะต้องพบกับโชคร้าย!” [วาลีเลีย, ๕๗๐]

นัยยะของการให้มนุษย์ต่างดาวเชื่อคำพยากรณ์ ถือโชคกลาง หวงอำนาจ หรือกลัวโชคร้าย เหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงลักษณะของมนุษย์ปุถุชน ที่มีความเกรงกลัวต่ออนาคตที่ไม่อาจล่วงรู้ได้ ไม่ต้องการความเปลี่ยนแปลงไม่อยากสูญเสียอำนาจ ชาติความมั่นใจ และต้องการอยู่เหนือผู้อื่น ความรู้สึกเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุของการพึ่งพาและเชื่อถือไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวคิดและวิธีการที่ตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกพื้นฐาน อันได้แก่ เช่น รัก หลง โกรธ เกลียดกลัว ของมนุษย์ได้ในทันที

เนื้อเรื่องของ *สุดขอบจักรวาล* โดยรวมแล้ว ผู้แต่งได้เสนอจินตนาการที่มีการอธิบายความอย่างเป็นวิทยาศาสตร์อยู่มาก แต่ในรายละเอียดของเรื่องจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ผู้แต่งได้สะท้อนภาพสังคมไทยบางด้านที่คนยังมีความสนใจเชื่อถือเรื่องไสยศาสตร์อยู่ ทักษะที่ผู้แต่งเสนอไว้ในเรื่องคือ ควรเปิดกว้างให้ทั้งวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ได้พัฒนาในแนวทางของตนอย่างอิสระ ยอมรับซึ่งกันและกัน แนวคิดนี้จะสอดคล้องกับข้อเสนอของฟายเออรา

เบนด์ ที่เรียกร้องให้สังคมเสรีทั้งหลาย ให้โอกาสความรู้ทุกศาสตร์ได้เผยแพร่อย่างเท่าเทียมกัน ให้โอกาสคนในสังคมได้เรียนรู้สิ่งที่ตนสนใจ โดยปราศจากอำนาจเบื้องหลังความรู้บางอย่าง เป็นผู้บงการ สภาพการณ์เช่นว่านี้น่าจะสอดคล้องกับลักษณะของคนไทยที่รักอิสระ มีความหลากหลาย และให้ความสำคัญแก่ด้านจิตใจ ทั้งนี้วัฒนธรรมไทยซึ่งใกล้ชิดกับพุทธศาสนา คงมีส่วนช่วยให้ไสยศาสตร์มีบทบาทและพื้นที่ในการปฏิบัติต่อไป

โดยสรุปของหัวข้อตัวละครมนุษย์ต่างดาวนี้ ได้อภิปรายถึงความคิดของนักเขียนที่เสนอผ่านนวนิยาย ๓ เรื่องในแนวที่ต่างกัน กล่าวคือ กาเหว่าที่บางเพลง (ดิถีฤทธิ์ ปราโมช, ๒๕๓๒) ผู้แต่งได้ใช้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวเป็นสื่อสะท้อนถึงลักษณะของคนไทย ๓ แบบ ที่อาจเทียบได้กับศาสตร์สำคัญที่มีบทบาทอยู่ในสังคมไทยคือ ไสยศาสตร์ พุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้แต่งเห็นว่าคนจะศรัทธาเชื่อถือในศาสตร์ใดก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาที่มีอยู่ ซึ่งก็สะท้อนว่าไสยศาสตร์เป็นแนวคิดที่ใกล้ชิดมากที่สุดกับชาวบ้านที่มีการศึกษาน้อย และเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่ชาวบ้านใช้เมื่อเผชิญกับปัญหาที่พ้นจากความรู้ความเข้าใจของตน ส่วนวิทยาศาสตร์เป็นแนวทางของผู้มีการศึกษาสูง ซึ่งพยายามหาสาเหตุของปัญหาเพื่อคิดหาทางแก้ไข สำหรับพุทธศาสนานั้นอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เป็นเสมือนทางสายกลางระหว่างไสยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ เป็นแนวคิดที่สอนให้คนเผชิญปัญหาด้วยสติและปัญญา พุทธศาสนายังให้คำตอบแก่ชาวบ้านเมื่อเผชิญปัญหาแปลกประหลาดคาดไม่ถึงอีกด้วย

สำหรับเรื่อง *โครงทิพย์ร่างทอง* (วีรวัฒน์ กนกนุเคราะห์, ๒๕๓๗) ผู้แต่งได้แสดงทัศนะว่ามนุษย์ต่างดาวนั้นอาจเป็นทายาทของมนุษย์ในปัจจุบัน ตัวละครมนุษย์ต่างดาวในเรื่องนี้เป็นสื่อที่ผู้แต่งใช้แสดงความนิยมและเชื่อถือในความรู้วิทยาศาสตร์ ที่อาจอธิบายธรรมชาติได้ทุกอย่าง ผู้แต่งยังเชื่อว่าในอนาคตวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าขึ้นกว่าปัจจุบัน อย่างไรก็ตามผู้แต่งก็ได้ชี้ประเด็นไว้ว่าความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องจิตใจนั้นจะทำให้มนุษย์รู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้นด้วย ในส่วนเรื่อง *สุดขอบจักรวาล* (จุฑารัตน์, ๒๕๔๕) ผู้แต่งเสนอตัวละครมนุษย์ต่างดาวเป็นเสมือนเพื่อนร่วมจักรวาลของมนุษย์โลก ซึ่งเปรียบได้กับทัศนะที่ผู้แต่งเสนอว่า ความรู้ไสยศาสตร์ก็ควรแสดงบทบาทร่วมในสังคมเดียวกันกับที่ความรู้วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าได้ แต่ละศาสตร์ควรมีอิสระที่จะพัฒนาไปได้อย่างเต็มที่ ซึ่งผู้แต่งก็สื่อนัยยะว่าไสยศาสตร์ไม่ได้ด้อยไปกว่าวิทยาศาสตร์

ในภาพรวมนวนิยายทั้ง ๓ เรื่อง นักเขียนต่างเสนอทัศนะผ่านตัวละครมนุษย์ต่างดาวที่สะท้อนถึงสังคมไทย ซึ่งมีการแข่งขันและผสมผสานกันของความรู้วิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา และไสยศาสตร์

๔.๓ จินตนาการเวลาและสถานที่

การสร้างหรือบรรยายจากเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นจินตนาการ และความสามารถ ในทางวรรณศิลป์ของนักเขียน นวนิยายแนวเหนือธรรมชาติหรือแนวจินตนาการวิทยาศาสตร์ นับเป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่นในด้านฉาก โดยนักเขียนมักเสนอจินตนาการเกี่ยวกับเวลาและ สถานที่อย่างกว้างขวาง ซึ่งจินตนาการเหล่านี้มักสอดแทรกหรือสะท้อนถึงทัศนะแนวคิดของผู้ แต่งไว้ด้วย ในหัวข้อนี้จะได้พิจารณาวิเคราะห์นวนิยายที่น่าเสนอจากของเรื่องที่น่าสนใจ ๓ เรื่องคือ *เทวลียอสูร* (เกษรา บรรณ, ๒๕๔๖) ซึ่งมีแนวเรื่องเน้นไปในด้านไสยศาสตร์ เรื่อง *สุด ขอบจักรวาล* (จุฑารัตน์, ๒๕๔๕) มีแนวเรื่องแบบจินตนาการวิทยาศาสตร์ และเรื่อง *มนตรา* (แก้วแก้ว, ๒๕๓๘) เนื้อเรื่องแนวเหนือธรรมชาติแต่อธิบายด้วยหลักวิทยาศาสตร์

๔.๓.๑ ไสยศาสตร์พื้นที่ของข้อห้ามและกฎเกณฑ์

โดยภาพรวมแล้ว เนื้อเรื่องของนวนิยายทั้ง ๓ ได้เสนอประเด็นเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนา ผสมผสานกัน จะแตกต่างกันบ้างก็ที่น่าสนใจ โดยเรื่อง *เทวลียอสูร* จากหลักของเรื่องเป็นยุคปัจจุบันในสังคมเมือง ตัวละครจัดว่าเป็นคนสมัยใหม่มีการศึกษา แต่ผู้แต่งได้กำหนดให้มีเหตุการณ์ย้อนอดีตไปในยุคโบราณ และให้ตัวละครในอดีตนั้นมาแสดงบทบาทในยุคปัจจุบันด้วย ลักษณะเด่นของนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้อยู่ที่การบรรยาย จากที่วิจิตรพิสดาร แต่ความน่าสนใจของฉากในเรื่องอยู่ที่ความคิดเบื้องหลังที่แฝงอยู่ ซึ่งสะท้อนถึงทัศนะของผู้แต่งต่อประเด็นเรื่องไสยศาสตร์ โดยผู้แต่งกำหนดให้ฉากเมืองโบราณ โดยเฉพาะเขตที่พักของผู้ปกครอง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมี “ผีปู่ย่าตายาย” คอยคุ้มครองรักษา ในยุคอดีตนั้นระบบผีปู่ย่าตายายนี้ถือเสมือนเป็น “กฎเกณฑ์หรือระเบียบ” ของสังคมที่สมาชิกทุกคนในชุมชนต้องเคารพและปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ดังเนื้อความจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“ตามประวัติเทวนครกฤษณะเป็นเมืองโบราณที่เต็มไปด้วยมนต์มายา
เข้มขลังของชาวเมือง ล่มสลายไปเพราะเรื่องชิงรักหักสวาทของนุราชสตรีชั้นสูง อัน
เป็นสาเหตุให้เกิดการแย่งชิงสมบัติราชบัลลังก์กัน จนผีปู่ย่าตายายโกรธซึ่ง สามีให้
เทวนครกฤษณะล่มสลายแตกดับลงไปในปีสุดท้าย” [ผู้แต่ง, ๑๕]

“รณชิต..สุเจ้าบังอาจนักที่เข้ามาบรรพชาฆ่าฟันกันในอุทยานหลวงแห่งนี้ ทั้ง ๆ ที่
สุเจ้าก็รู้ว่า หากเลือดพวกเรากันเองต้องตกถึงพื้นพสุธาแห่งนี้เมื่อไร อา..เท

วนคร กฤษณะจะต้องคำสาป เทพผู้รักษานครจะพิโรธ แผ่นดินจะลุกเป็นไฟ..."
[แม่เฒ่าอินทรีรา, ๔๒]

จากเนื้อความข้างต้นผู้แต่งระบุว่า "เทวนครกฤษณะเต็มไปด้วยมนต์มายาเข้มขลังของชาวเมือง" ข้อความนี้คงหมายความว่า เขตเมืองนี้เป็นเขตของผู้มีความรู้อยู่อาศัยกัน และความรู้นี้เป็นความรู้ในทางไสยศาสตร์เวทย์มนตร์ ซึ่งหมายความว่าผู้แต่งได้กำหนดให้ฉากนี้เป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์หรือไสยศาสตร์มีอิทธิพลอยู่ ดังเห็นได้จากชื่อเมืองซึ่งเป็นชื่อของเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ นอกจากนี้ในเนื้อเรื่องผู้แต่งยังกำหนดให้มีตัวละครพราหมณ์มีบทบาทในการแก้ไขปมขัดแย้งของเรื่องอีกด้วย

ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์หรือไสยศาสตร์นั้น "ผีสิงเทวดา" มีบทบาทในทางวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของประชาชนอยู่มาก ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๔๓: ๒๗-๘) ได้อธิบายว่า ผีสิงเทวดา คือกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้โดยสงบสุข เช่น สิ่งที่เป็นของส่วนรวมจะมีผีคอยคุ้มกันรักษา เพื่อไม่ให้ใครละเมิดริบไปใช้คนเดียว เป็นต้น ในทางวัฒนธรรมเมื่อขาดผี ผู้คนก็ไม่รู้สึกว่าการเอาสมบัติส่วนรวมไปเป็นส่วนตัวเป็นความผิด นับตั้งแต่โบราณมา พระพุทธศาสนาไม่ค่อยเน้นมีบทบาทในเชิงสังคม เพราะศาสนาผีรับหน้าที่รักษาภาวะระเบียบทางสังคมอยู่แล้ว พุทธศาสนาไทยจึงให้ความสำคัญแก่การพัฒนาจิตใจของบุคคลเป็นสำคัญ

ตามคำอธิบายของ นิธิ ไสยศาสตร์นั้นมีบทบาทและหน้าที่หลักในทางสังคม เป็นเสมือนกฎหมายของยุคโบราณ การบังคับให้ปฏิบัติตามนั้นใช้คำสาปแช่งและความกลัวของผู้เชื่อถือ ในสังคมโบราณที่คนยังมีการศึกษาน้อย มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติจำกัด ระบบผีสิงเทวดานับเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยรักษาระเบียบของสังคมที่มีประสิทธิภาพ นอกจากเป็นข้อห้ามแล้ว ระบบผีหรือไสยศาสตร์ยังเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลงที่คาดไม่ถึงได้อีกด้วย เช่น การเกิดสงคราม การทะเลาะเบาะแว้งของผู้ปกครอง จนทำให้บ้านเมืองเสื่อมถอยหรือล่มสลาย ซึ่งหน้าที่ทำนองนี้ก็เป็นหน้าที่เดียวกับศาสนาทั้งหลายในการอธิบายความเป็นไปต่าง ๆ นิธิ ยังชี้ว่าแม้คนไทยจะรับพุทธศาสนามานับถือแล้ว แต่ศาสนาผีหรือไสยศาสตร์ก็ยังคงมีบทบาทเป็นความเชื่อความศรัทธาของคนไทย ซึ่งพุทธศาสนามิได้ห้ามผู้นับถือไม่ให้ปฏิบัติตามความเชื่ออื่นที่เคยมีมา เพียงแต่เน้นให้ความสำคัญในการพัฒนาความคิดและจิตใจ ให้มีเหตุมีผลมากขึ้น

เนื้อเรื่องของ เทวลัยอสูร ที่ใช้ฉากเริ่มเรื่องเป็นยุคอดีตซึ่งไสยศาสตร์แสดงบทบาทเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น และต่อมาได้ดำเนินเรื่องในยุคปัจจุบันอันเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญอยู่ จึงนับเป็นความตั้งใจที่ชัดเจนของผู้แต่ง ที่ต้องการเสนอความแตกต่างหรือขัดแย้งกันของความรู้ที่ต่างระบบจากยุคที่ต่างกัน แต่ปัจจุบันได้มาแสดงบทบาทร่วมหรือสัมพันธ์กัน ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครเอกในเรื่องเป็นชายหนุ่มที่มีการศึกษา และย้ำหลายครั้งว่าเป็นคน "หัวสมัยใหม่" ไม่เชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติหรือไสยศาสตร์ แต่เมื่อเขาต้องเกี่ยวข้องกับ "พื้นที่" ซึ่งมีความเชื่อในทางไสยศาสตร์แฝงอยู่ เขาก็ยินดีปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสถานที่แม้ตนจะไม่มี ความเชื่อถือก็ตาม ซึ่งเป็นลักษณะที่พบเห็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ที่การปฏิบัติตามความเชื่อไสยศาสตร์ที่มีอยู่มากมายนั้น จำนวนไม่น้อยที่ปฏิบัติไปตามประเพณีหรือสถานที่ โดยมีได้เป็นความเชื่ออย่างแท้จริงของผู้ปฏิบัติ ดังตัวอย่างตัวละครเอกในเรื่องนี้

"เพื่อนแกคนนี้เขาไม่ค่อยเชื่อเรื่องพรรคนี้ [ไสยศาสตร์] ไหมซีรี?" "อย่าไปถือสามันเลยลุง เทพมันหัวสมัยใหม่ แต่ถ้ามีเหตุผลเพียงพอ ผมคิดว่าจะพูดกันได้ครับ" [อาจารย์คง / พิษณุ, ๒๑๗]

"เทพมีใบหน้าเคร่งขรึม ใช้สมองครุ่นคิดอย่างหนัก เพราะเขาเองหัวสมัยใหม่ไม่เคยเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ใด ๆ มาก่อน" [ผู้แต่ง, ๒๔๗]

"เทพคุ้นชินกับการเดินทางไปถ่ายทำมาแล้วทั่วประเทศ พักหน้าไปทางอรรถไผ่ยนั้นรู้หน้าที่ดีอยู่แล้ว หันไปหยิบถุงรูปเทียนที่เตรียมมาเดินตามหัวหน้าคณะหนุ่มไปที่ศาล... จุดธูปเทียนกราบไหว้บอกกล่าวขออนุญาตเรียบร้อย..." [ผู้แต่ง, ๗๔]

การปฏิบัติหรือเชื่อถือไสยศาสตร์ในสังคมไทยปัจจุบันนั้น ดูจะมีมิติหรือวัตถุประสงค์ที่หลากหลายมากกว่าในยุคอดีต เป็นการปฏิบัติหรือเชื่อถือในมุมมองใหม่ที่ปรับเข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน ที่ให้ความสำคัญด้านวัตถุและการบริโภคมากขึ้น ดังตัวอย่างกระแสพุทธพาณิชย์ และลัทธิพิธีบูชาเจ้านาย ที่เห็นได้โดยทั่วไป ข้อที่น่าสังเกตคือแนวคิดใหม่ในการปฏิบัติหรือเชื่อถือไสยศาสตร์นี้ ได้เปลี่ยนแปลง "ละเว้น" ความคิดเก่าในเรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามที่เป็นความคิดเบื้องหลังของไสยศาสตร์แต่เดิมไป

จุดที่น่าสนใจของเรื่อง เทวलयสูตร คือการนำเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน อันได้แก่ เครื่องถ่ายและฉายภาพวิดีโอ มาเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อยุคอดีตกับปัจจุบัน หรือเชื่อมโยงไสยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์นั่นเอง นับเป็นความคิดที่แปลกและน่าพิจารณาต่อไป ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่สะท้อนประเด็นนี้ ได้แก่

“พระนางอัครเทวีปรากฏขึ้นในจอภาพ [จากเทปวิดีโอ] และยกมือชี้หน้าเขา พลางเปล่งพระสุรเสียงออกมาอย่างเยาะหยันว่า พงษ์เทพ..อย่าแปลกใจไปเลย เจ้าพาข้ามาที่นี่เองนะ อีอีอี...” [ผู้แต่ง, ๑๒๐]

“...ภาพในจอวิทยาศาสตร์ของเจ้าเป็นประตูลูกเข้าได้ก้าวออกมาร่วมภพภูมิกับเจ้าแล้ว...” [พระนางอัครเทวี, ๑๔๔]

“อรชุน..ใช้ความรู้ในภาพใหม่ของเจ้าช่วยข้าเดี๋ยวนี้..เลื่อนขอบภาพบนจอ นั้นให้เข้ามาใกล้บันไดศิลาชั้นสุดท้าย... มันคือประตูอันเลื่องล้าของสองภพ และเป็นรอยต่อของกาลเวลาที่ข้าจะก้าวออกไปหาเจ้าได้...” [ขุนศึกภณชิต, ๑๕๙]

ทัศนะหรือแนวคิดเบื้องหลังของผู้แต่ง เทวलयสูตร ที่ผูกเรื่องให้ไสยศาสตร์โดยใช้วิญญาณจากยุคอดีตเป็นสื่อ มาแสดงบทบาทโดยเฉพาะในทางร้ายในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุควิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนั้น คล้ายกับต้องการเตือนให้คน “หัวสมัยใหม่” ในปัจจุบันคำนึงถึง “ระเบียบกฎเกณฑ์” ข้อห้ามทางจริยธรรมของสังคมไว้ด้วย เป็นการปรามมิให้คนกระทำความชั่วอย่างเสรี เพราะความรู้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของยุคปัจจุบัน ไม่ได้สอนกฎเกณฑ์ข้อห้าม ดังเช่นไสยศาสตร์สอนไว้ จุดนี้จึงสะท้อนว่าความรู้หรือความเชื่อไสยศาสตร์นั้น เป็นระบบที่เน้นการปฏิบัติตามและการห้ามไม่ให้ปฏิบัติไปพร้อมกัน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่สะท้อนทัศนะนี้ เช่น

“...บัดนี้ถึงกาลเวลาที่เทพฝ่ายธรรมะอ่อนกำลังลง..อ่อนลงตามวิบากกรรมที่มนุษย์ยุคใหม่สั่งสมกันแต่บาป โลกโมโหสัน เท่ากับเพิ่มพลังอำนาจของพวกมาร ปีศาจทั้งหลายให้มีอำนาจยิ่งใหญ่ขึ้น...” [ขุนศึกภณชิต, ๑๖๐]

จินตนาการของผู้แต่ง เทวलयสูตร ต่อเรื่องเวลาและสถานที่ดังได้กล่าวมา จึงเป็นการสะท้อนแนวคิดของไสยศาสตร์ในด้านจริยธรรม ที่กำหนดพื้นที่ของความรู้และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานที่ไว้ด้วย เปรียบเทียบกับความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่อำนวยความสะดวกให้มากโดยไม่ต้องคำนึงถึงบริบทใด ๆ แต่ความสะดวกสบายนี้ก็อาจนำมาทั้งคุณและ

โทษได้เท่าเทียมกัน ซึ่งจากเนื้อเรื่องผู้แต่งได้เสนอทัศนะว่า ความรู้วิทยาศาสตร์ที่มีกฎเกณฑ์ข้อห้ามทางจริยธรรม แม้จะให้อิสระน้อยแต่ก็มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่วนยุคของความรู้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่มีความสะดวกสบาย แต่ก็อาจนำภัยมาให้ด้วย

๔.๓.๒ วิทยาศาสตร์เครื่องมือสร้างโลกเสมือนจริง

นวนิยายเรื่องต่อมาซึ่งได้เสนอจินตนาการเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ไว้อย่างน่าสนใจ คือเรื่อง *สุดขอบจักรวาล* (จุฑารัตน์, ๒๕๔๕) ซึ่งมีแนวเรื่องเป็นนวนิยายจินตนาการวิทยาศาสตร์ คือ เน้นการบรรยายเรื่องโดยเฉพาะจากและเหตุการณ์ในเรื่อง อย่างเป็นทางการเป็นผลหรือด้วยความรู้วิทยาศาสตร์ ผู้แต่งนวนิยายเรื่องนี้เน้นว่ามีจินตนาการและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์อย่างกว้างขวาง พร้อมกับมีความสามารถในการประพันธ์ ซึ่งทำให้นิยายเรื่องมีความน่าสนใจให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านได้มาก การบรรยายจากที่นับว่าโดดเด่นคือการจินตนาการให้สถานที่ (background) หรือห้องเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความนึกคิดของเจ้าของห้อง โดยผู้แต่งให้เหตุผลว่า คอมพิวเตอร์ที่ควบคุมห้องเป็นตัวการทำให้เปลี่ยนแปลงได้ดังเนื้อความบางตอนจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“ทุกสิ่งในห้องนี้จะทำงานตามคลื่นเสียงของคุณ เพราะถูกบันทึกอยู่ในสมองกลที่ควบคุมห้องนี้” [เอลน่า, ๑๒๕]

“คราวนี้สภาพห้องจะระจกหมดไป เหลือแต่พื้นกลมเท่านั้น ด้านบนกลายเป็นห้องฟ้าสดใส มีปูยเมฆขาวลอยประดับประดา... พื้นที่ยืนเปลี่ยนเป็นพื้นหญ้าเขียวขจี มีดอกหญ้าเล็ก ๆ น่ารักสีชมพู ม่วง เหลือง และขาวขึ้นแซม.. มัสลินรู้สึกเหมือนได้หลุดออกจากห้องไปยืนอยู่ท่ามกลางธรรมชาติโดยสมบูรณ์...”

ทุกอย่างที่เห็นราวกับถูกจุดให้มีชีวิตขึ้นมาจริง ๆ..ยอดไม้ใบหญ้าพลิ้วไหวดังต้องสายลมอ่อน ข้าสายลมนั้นยังพัดตึงตัวของมัสลิน จนเส้นผม ชายกระโปรงพลอยพลิ้วไหวไปด้วย กลิ่นหอมอ่อน ๆ กรุ่นกำจายมารายรอบกาย ผีเสื้อบินว่อนไปมาและเสียงนกร้องเจื้อยแจ้ว...” [ผู้แต่ง, ๑๒๘-๘]

ประเด็นน่าสนใจพิจารณาในที่นี้คือ ผู้แต่งเสนอทัศนะผ่านการบรรยายจากเช่นนี้ว่า ความรู้วิทยาศาสตร์ (โดยคอมพิวเตอร์) สามารถเชื่อมโยงความนึกคิดของคนกับเทคโนโลยีได้ และเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม หรือสร้าง “มายา” ให้คนเห็นสิ่งที่นึกอยากเห็นได้ นัยยะของแนวคิดนี้คือ ความรู้วิทยาศาสตร์อาจทำให้คนเราไม่ต้องเห็นโลกตามธรรมชาติได้อีกต่อไป แต่

อยู่ในจินตนาการความคิดของตนเอง แนวคิดนี้สำหรับยุคปัจจุบันไม่ใช่เรื่องเกินจริง เพียงแต่รูปแบบยังไม่สมบูรณ์ดังฉากในนวนิยายที่ผู้แต่งบรรยายมา การมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำลองเหตุการณ์เสมือนจริงต่าง ๆ อาทิ การขับเครื่องบินหรือขับรถ การเล่นเกมสโตร์ คอมพิวเตอร์ที่เยาวชนคุ้นเคยกันดี ล้วนเป็นสภาพทำนองเดียวกับที่ผู้แต่งจินตนาการเกี่ยวกับฉากข้างต้น คือเห็นภาพหรืออยู่ในฉากที่ตนต้องการ

ข้อที่น่าพิจารณาต่อมาคือ การที่คนสามารถอยู่ในสภาพหรือฉากที่ความรู้วิทยาศาสตร์บันดาลให้ได้เช่นนั้นเป็นสิ่งดีหรือไม่ ปัจจัยเทียบเคียงที่อาจใช้พิจารณาได้คือ สภาพการณ์ปัจจุบันที่เยาวชนไทย "ติด" เกมส์คอมพิวเตอร์จนมีผลต่อพฤติกรรม ความคิดและบุคลิกภาพนั้น อาจช่วยสื่อให้เห็นผลเสียของความรู้วิทยาศาสตร์ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คน สภาพการณ์ปัจจุบันที่ความรู้วิทยาศาสตร์ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก หรือให้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์สบายขึ้นนั้น พร้อมกับความสบายนี้เทคโนโลยีเหล่านั้นก็ทำลายความสามารถของคนหมู่มากไปด้วย อาทิ เมื่อมีเครื่องคิดเลข คนส่วนใหญ่ก็มีความสามารถในการคิดคำนวณเลขด้วยสมองของตนน้อยลง เครื่องถ่ายเอกสาร ทำให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความสามารถในการฟังและจดบันทึกความรู้น้อยลง เพราะนิยมถ่ายเอกสารประกอบการบรรยายแทน โดยมักไม่ใคร่อ่านเอกสารนั้น เช่นนี้เป็นต้น

จากตัวอย่างในเรื่อง *สุดขอบจักรวาล* นี้ เป็นเพียงประเด็นหนึ่งที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของความรู้วิทยาศาสตร์ในด้านที่อำนวยความสะดวกสบายแก่มนุษย์ แต่ความคิดสำคัญที่ผู้แต่งมุ่งเสนอในนวนิยายเรื่องนี้คือ "การตัดสินใจใดจากภายนอกว่าถูกหรือผิดนั้นเป็นเรื่องยาก" โดยผู้แต่งเน้นแสดงตัวอย่างด้วยพฤติกรรมของตัวละคร โดยเฉพาะ "พระเอก" ของเรื่อง ซึ่งมีบุคลิกสภาพและปฏิบัติตัวอย่างดีต่อ "นางเอก" แต่กับตัวละครอื่น ๆ ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม กลับมีลักษณะเหี้ยมโหดอย่างเลือดเย็น หรือตัวละครประกอบในเรื่อง ชื่อ ฮากิม ซึ่งผู้แต่งตั้งใจให้เป็นตัวอย่างขยายความประเด็นนี้ให้ชัดเจนขึ้นนั้น มีพฤติกรรมการเป็นสามีที่เลวต่อภรรยา แต่ในฐานะพ่อแล้วกลับห่วงใยและรักลูกสาวมาก ความคิดสำคัญของเรื่องในประเด็นนี้ นำมาใช้กับความรู้วิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดีเช่นกัน ความสะดวกสบายที่วิทยาศาสตร์บันดาลให้แก่มนุษย์นั้น ภายนอกหากมองอย่างผิวเผินอาจเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ แต่ในทางตรงข้ามหรือผลข้างเคียงได้ก่อให้เกิดโทษหรือผลเสียมาแล้วไม่น้อย

จินตนาการเกี่ยวกับฉากของผู้แต่ง *สุดขอบจักรวาล* ในประเด็นที่กล่าวมาแล้วนั้น อยู่ในขั้นที่มนุษย์ใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ ผ่านเครื่องมือหรือสื่อบางอย่างเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต นอกจากประเด็นนี้ ผู้แต่งได้เสนอฉากในเรื่องอีกลักษณะหนึ่ง ที่ดูจะก้าวหน้า

กว่าขั้นที่กล่าวมาแล้ว นั่นคือจากในลักษณะที่ตัวละครรับรู้หรือเห็นภาพได้ด้วยจิตสำนึกของตน โดยไม่ต้องผ่านสื่อหรือเครื่องมือใด ๆ ดังตัวอย่างข้อความจากเรื่อง

“นั่นขึ้นอยู่กับว่า **ปรับคลื่นสมองได้ตรงกันขนาดไหน..ถ้าเพียงผิวเผินก็** อาจจะได้รับแค่เสียงหรือภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแค่แวบ ๆ ผ่านตรงกันขึ้นมาหน่อย ก็จะได้ยินทั้งเสียงและเห็นทั้งภาพ มากกว่านั้นก็สามารรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของคนคนนั้นหรือสัตว์ตัวนั้น และระดับสูงสุดคือมีคลื่นตรงกันพอดี ผู้ปรับคลื่นจะรู้สึกว่าเป็นตัวตนของเจ้าของคลื่นเลยทีเดียว... จนบางทีเกิดการเข้าใจผิดว่าเป็นการกลับชาติ มาเกิดอยู่บ่อย ๆ” [ราเอล, ๔๒๔]

การรับรู้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดผ่านไปแล้วในลักษณะที่บรรยายข้างต้นนั้น แม้ผู้แต่งจะใช้คำหรือสำนวนแบบวิทยาศาสตร์ว่า “ปรับคลื่นสมอง” แต่ในความเป็นจริงปัจจุบัน ยังไม่มีเครื่องมือวิทยาศาสตร์ หรือเทคโนโลยีใดที่ทำเช่นนี้ได้ จะมีที่ใกล้เคียงก็คือความสามารถพิเศษเฉพาะในบางบุคคล ที่เรียกว่าพลังจิต หรือ อีเอสพี (Extra Sensory Perception) ซึ่งเป็นความสามารถที่ทำให้ผู้มีพลังจิตพิเศษนั้น รู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ หรือในทางตรงข้ามคือรู้อดีต ซึ่งมักเรียกกันว่าเป็นการระลึกชาติ หากเทียบกับลักษณะพิเศษที่มีกล่าวไว้ตามหลักพุทธศาสนา ก็เปรียบได้กับการมีตาทิพย์ (clairvoyance) ซึ่งเป็นที่รับรู้กันว่า ผู้ที่ฝึกฝน ฌานสมาธิจนถึงขั้นได้อภิญญา ๖ จะมีความสามารถพิเศษนี้

การจินตนาการให้มีจากลักษณะนี้ในเรื่อง **สุดขอบจักรวาล** ของผู้แต่งนั้น ก็เพื่อต้องการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครเอกชาย ซึ่งเป็นมนุษย์ต่างดาวให้มีความสามารถพิเศษเหนือมนุษย์ แม้โลกต่างดาวของตัวละครนั้นก็มิวิทยาการ หรือความรู้วิทยาศาสตร์ในขั้นที่สูงกว่าโลกมนุษย์มาก และความรู้วิทยาศาสตร์นั้นก็ดูจะข้ามพรมแดนไปมีลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องเหนือธรรมชาติอย่างมาก จากเนื้อเรื่องนับแต่ในช่วงต้นของนวนิยาย ผู้แต่งได้แสดงทัศนะชัดเจนว่า ไม่ว่าจะไสยศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ก็เป็นความรู้ที่ควรได้รับการพัฒนาไปอย่างเท่าเทียมกัน ดังข้อความจากเรื่องที่ผู้แต่งให้ตัวละครมนุษย์ต่างดาวคนหนึ่งพูดว่า

“ที่นี่ [โลกมนุษย์] พวกเจ้าแบ่งแยกว่าวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ที่แน่นอนพิสูจน์ได้ แต่ไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่ยังพิสูจน์ไม่ได้... แต่ที่ **เฮต้า** [โลกต่างดาว] ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ศาสตร์ทั้งสองฝ่ายต่างเจริญรุดหน้าจนถึงขั้นสูงสุดแล้ว และแบ่งบุคคลออกเป็นสี่ประเภทด้วยกันคือ..ผู้ใช้แรงงาน นักรบ นักวิทยาศาสตร์ และผู้วิเศษ” [มิวส์, ๙๙]

แนวคิดเบื้องหลังการจินตนาการให้มีฉากในลักษณะที่ มนุษย์ (ต่างดาว) สามารถรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วโดยไม่ต้องใช้สื่อหรือเครื่องมือใด ๆ ของผู้แต่งนี้ อาจตีความได้ว่าเป็นการแสดงความหวังของผู้แต่งว่า ไม่ว่าความรู้แบบวิทยาศาสตร์หรือไสยศาสตร์ ก็อาจพัฒนาให้ก้าวหน้าไปจนถึงขั้นสูงสุดของแต่ละฝ่ายได้ โดยไม่ถือเป็นการแข่งขันกัน หรือกีดกันอีกฝ่ายเพื่อความเป็นหนึ่งเดียว และที่สุดของความรู้ที่พัฒนาไปนั้นอาจเป็นจุดบรรจบเดียวกัน ที่อธิบายด้วยหลักเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์ หรือหลักความเชื่อแบบไสยศาสตร์ได้ทั้งสองวิธี

ภาพรวมของการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ ผ่านจินตนาการเวลาและสถานที่ในนวนิยายทั้ง ๒ เรื่อง คือ เทวลัยอสูร (เกษรา บรรณ, ๒๕๔๖) และ สูดขอบจักรวาล (จุฑารัตน์, ๒๕๔๕) ดังได้อภิปรายมา ได้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของความรู้และแนวคิดเบื้องหลัง จากความรู้ระบบดั้งเดิมแบบไสยศาสตร์ที่มีระเบียบกฎเกณฑ์เคร่งครัด มาสู่ความรู้ใหม่แบบวิทยาศาสตร์ที่ให้อิสระแก่มนุษย์มากขึ้น จนถึงอาจสร้างสรรค์โลกส่วนตัวขึ้นได้เอง จินตนาการของนักเขียนที่เสนอมาแม้จะมาจากความนึกคิด แต่ก็ให้ประโยชน์ที่ช่วยสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์เรากำลังอยู่ ณ จุดใด ได้เปลี่ยนแปลงมาอย่างไรจากอดีตสู่ปัจจุบัน และอาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างไรในอนาคต

๔.๔ ภาษาสื่อความคิด

ภาษานับเป็นสื่อสำคัญของงานวรรณกรรม ในนวนิยายที่ศึกษาภาษานับว่ามีบทบาทมาก เพราะเนื้อเรื่องของนวนิยายมีทั้งในลักษณะจินตนาการฉากที่ใช้เทคโนโลยีล้ำยุค เหตุการณ์เหนือธรรมชาติ หรือแนวคิดที่โต้แย้งกัน ลักษณะเหล่านี้นอกจากนักเขียนต้องมีความสามารถในการบรรยายเรื่องราวได้ชัดเจนเข้าใจได้แล้ว หลายคนยังได้แสดงให้เห็นฝีมือที่พิเศษยิ่งขึ้นในการใช้ภาษาช่วยสร้างบรรยากาศให้แก่เรื่อง เช่น ความคลุมเครือ เหนือจริง หรือความตื่นเต้น คับขัน ลักษณะภาษาที่พิเศษซึ่งช่วยสื่อความหมายเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และไสยศาสตร์ในนวนิยายที่จะพิจารณาในหัวข้อนี้ ได้แก่ ภาษาอำพราง ภาษาแบบวิทยาศาสตร์ และภาษาภาพพจน์ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ ภาษาอำพราง

ในหัวข้อนี้จะอภิปรายถึงทัศนคติของนักเขียนที่เสนอผ่านภาษา โดยพิจารณาวิเคราะห์จากเรื่องตัวอย่างคือ มายา (ทมยันตี, ๒๕๓๘) ซึ่งเป็นนวนิยายที่ผู้แต่งใช้สำนวนภาษาพิเศษ และแฝงทัศนคติความเห็นไว้อย่างชัดเจน ความคิดสำคัญของเรื่องนี้ผู้แต่งแสดงทัศนคติว่า

สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเป็นมายา (ภาพลวง) นัยยะสืบเนื่องต่อมาก็คือ จึงไม่ควรลุ่มหลงไปกับมายาเหล่านั้นเพราะทุกคนล้วนต้องตาย ซึ่งผู้แต่งใช้คำว่า “กลับบ้าน” เนื้อเรื่องของนวนิยายส่วนใหญ่มุ่งอภิปรายตามหลักวิทยาศาสตร์คือใช้เหตุและผล เปรียบเทียบโดยนัยกับพุทธศาสนา ซึ่งผู้แต่งเห็นว่ามีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล เป็นวิทยาศาสตร์เช่นกัน แต่มีความ “เหนือ” กว่าความรู้วิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน เพราะได้สอนหรืออธิบายเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น ญาณหรือ จิต ไว้อย่างลึกซึ้งมาช้านานแล้ว ขณะที่วิทยาศาสตร์ยังมีความรู้ในด้านนี้จำกัด จุดที่ผู้แต่งใช้สนับสนุนประเด็นนี้คือ วิทยาศาสตร์ใช้ “ภาษา” เป็นสื่อกลาง ซึ่งมีความจำกัดอยู่ในตัว ดังนั้นจึงทำให้อธิบายความรู้ได้จำกัดด้วย ต่างกับความรู้ในพุทธศาสนา ที่ในขั้นสูงแล้วเป็นการรับรู้ทางจิตหรือด้วยญาณโดยตรงจึงลึกซึ้งกว่า ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“แม้แต่ในความรู้บางอย่างยังอธิบายถึงมันไม่ได้ เพราะ... .. ภาษามีจำกัด... ในความรู้ทางเหตุผล ยังต้องใช้..สัญลักษณ์บางอย่างแทนภาษาอธิบาย... อย่างเครื่องหมายทางคณิตศาสตร์ แอลฟา เบต้า ต้องเขียนเป็นสัญลักษณ์’ เมื่อภาษาถูกจำกัด และความรู้ที่ต้องการเหตุผลที่อธิบายด้วยภาษา ความรู้นั้นจะอธิบายทั้งหมดแห่งสรรพสิ่งได้อย่างไร” [อิติรูป / รินทร, ๑: ๒๒๑]

“ความรู้จากเหตุและผลเป็นวิทยาศาสตร์ ความรู้จาก..” ... “ภายในเป็น.. ญาณ..เป็นตัวรู้ วิทยาศาสตร์รู้เหตุและผลแค่..บางส่วนของจักรวาล หาก..ญาณ..รู้ทั้งหมดของจักรวาล” [อิติรูป, ๑: ๒๒๐]

“ภาษามีจำกัด’ ... บางอย่างในใจบางทีก็ยากยิ่งจะอธิบาย แต่ใครเคยนึกบ้างเล่า..มนุษย์ถูกจำกัดความกว้างขวางทางความคิดด้วย ภาษา...” [รินทร / ผู้แต่ง, ๑: ๒๓๑]

วิธีการประพันธ์ที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่อง มายา นี้คือ ผู้แต่งตั้งใจใช้ภาษาให้คลุมเครือเพื่อให้บรรยายการของเรื่องดูลึกลับ สัมพันธ์กับตัวละครเอกที่มีที่มาหรือกำเนิดไม่ชัดเจน (ไม่มีพ่อแม่) เนื้อเรื่องของนวนิยายมีเหตุการณ์น้อย ส่วนใหญ่เป็นการอธิบายความ การดำเนินเรื่องเนิบนาบตามบุคลิกของตัวละครเอก ข้อความที่ตัวละครพูดมักขาดเป็นช่วง ๆ ไม่ติดต่อกันโดยตลอด โดยนักเขียนใช้สัญลักษณ์ “...” ขึ้นคำหรือข้อความ เพื่อสื่อถึงการพูดอย่างไตร่ตรอง หรือบางครั้งก็เป็นการหาคำที่เหมาะสมไม่ได้ (ของตัวละคร) เป็นการสนับสนุนความคิดที่ว่า “ภาษามีจำกัด”

จุดเน้นหรือกระทู้ที่ผู้แต่งตั้งไว้ในเรื่องและใช้เนื้อเรื่องส่วนใหญ่อภิปรายคือเรื่อง ภาษาที่จำกัด นี่ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญที่จำกัดความรู้ของคนไปด้วย ผู้แต่งชี้ว่าการรับรู้ด้วยจิตเป็นวิธีที่เปิดกว้างกว่า ซึ่งความรู้ในเรื่องจิตนี้พุทธศาสนาได้อธิบายหรือสอนไว้เป็นเวลานานแล้ว การใช้ภาษาอธิบายความหรือประเด็นในเรื่องของผู้แต่ง มีลักษณะเป็นภาษาแบบวิทยาศาสตร์คือ อธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผล ใช้คำ (ศัพท์) เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เช่น สสาร พลังงาน คลื่น แสง เสียง หรือคำภาษาอังกฤษ เป็นต้น ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

“การอ่านจิตไม่ใช่ของมหัศจรรย์ ทุกคนทำได้ถ้าฝึก เหมือนอ่านหนังสือ ถ้าจำเรียนฝึกอ่านบ่อย ๆ ก็อ่านออก... จิตเหมือนคลื่นวิทยุ อย่างขณะนี้คลื่นวิทยุอยู่รอบตัว เรา เปิดวิทยุเมื่อไหร่จะได้ยินเสียงทันที ฉะนั้นถ้าเราเคยฝึกจิต เราก็จะเปิดรับคลื่นความคิดของคนอื่นได้ แล้ววิชานี้ก็ไม่ใช่จะเพ็งมี เป็นวิชาเก่าแก่ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ตั้งเกือบสามพันปีแล้ว” [อดิรูป, ๒: ๔๐๖]

“...จิตใจของคนเรามีอยู่สามสภาวะ คือ จิตสำนึก ที่ภาษาอังกฤษว่า คอนเซ็ปส อันเป็นจิตไม่ว่าง เป็นจิตปกติธรรมดา... สภาวะที่สองคือ จิตใต้สำนึก เรียกว่า ซับคอนเซ็ปส เป็นจิตเข้าภวังค์เคลิบเคลิ้ม ครึ่งหลับครึ่งตื่น เป็นจิตว่าง มีสติเล็กน้อย อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดไม่มี และสภาวะที่สาม จิตนอกสำนึก อันคอนเซ็ปส เป็นจิตไร้สำนึก มีสภาพภวังค์ เป็นจิตอย่างตอนหลับสนิท ไม่รู้ตัว คงมีแต่จิตภายในคือวิญญาณครอบงำอยู่ จิตแบบนี้เรียก ภวังค์จิตได้ จิตใต้สำนึกหรือภวังค์จิตนี้แหละครับที่เราสะกดไว้ ทำให้คนถูกสะกดมีอิทธิฤทธิ์ได้ ระลึกชาติได้...” [วิทยากร, ๑: ๑๗๓]

เมื่อพิจารณาจากภาษาของเรื่อง จะเห็นได้ว่าผู้แต่งมีความสามารถในการใช้ภาษา และยังมีการอ้างอิงหรือค้นคว้าความรู้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้เนื้อเรื่องเหมาะสมสอดคล้องกับตัวละครเอกซึ่งผู้แต่งกำหนดว่า เป็นคนที่แบ่งภาคมาจาก “เทพ” จึงควรต้องมีความรู้กว้างขวาง นอกจากนี้ยังมีตัวละครนักวิทยาศาสตร์คอยอธิบายเรื่องที่เป็นหลักการหรือการทดลองทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย จุดนี้น่าสังเกตว่า ทมยันตี มักกำหนดให้มีตัวละครที่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เช่นนี้ ซึ่งมักเป็นเพศชาย คอยอธิบายความรู้วิทยาศาสตร์ที่ต้องอ้างอิงหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ให้แก่ตัวละครเอกหญิง (นางเอก) เสมอ ดังที่พบลักษณะนี้เช่นกันในเรื่อง ทวิภพ (ทมยันตี, ๒๕๓๘) ลักษณะนี้ดูจะสะท้อนนัยยะว่า เพศหญิงมีความรู้ความสนใจเรื่องวิทยาศาสตร์น้อยกว่าเพศชาย ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่สะท้อนในประเด็นนี้ เช่น

"ฟิลิกส์.." ... "คำนี้มาจากคำว่า ไฟซิส ในภาษา.." ... "กรีก" ... "คำนี้มี
ความหมายว่าวิชาที่พยายามค้นหาธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่ง คือจักรวรรดิ ฟิลิกส์
จึงอธิบายธรรมะได้ เพราะธรรมะคือธรรมชาติ" [อติรูป, ๑: ๒๑๙]

"ถ้าร่างกายมนุษย์คือช่องว่าง มนุษย์คือภาพมายา' ... 'โลกประกอบด้วยธาตุ
ธาตุต่าง ๆ แยกลงไป.. เออ แยกอะตอมลงไปอีก จะมีแค่ช่องว่างกับพลังงาน' 'โลกคือ
มายา" [รินทร์ / หุน, ๒: ๓๐๔]

"...ถ้าคุณจะเข้าใจคำว่าสสารคือพลังงาน และพลังงานคือสสารอย่างที่คุณ
เรียนรู้มา ทุกอย่างจะเป็นมายา ไม่มีภาพ ไม่มีอะไรนอกจากพลังงาน..ว่าง!" [อติรูป,
๒: ๓๓๔]

"...มายา' ใช้..โลกมนุษย์เป็นแค่ 'สนามพลังงาน' เป็น 'กลุ่มก้อนแห่ง
เหตุการณ์' เป็นธาตุของธาตุ เป็นอนุภาคมารวมกัน หากแยกสลายย่อยลง จำนวนที่ได้
คงไม่เกิน 'สองลิตรเท่านั้นแหละ!' [ผู้แต่ง / หุน, ๒: ๔๑๐]

การเสนอแนวคิดเรื่อง "มายา" ซึ่งนอกจากจะสื่อด้วยเนื้อเรื่องซึ่งผู้อ่านอาจจินตนาการ
ตามได้อย่างชัดเจนแล้ว ผู้แต่งยังพยายามใช้ภาษาที่มีลักษณะเป็น "มายา" ด้วยกล่าวคือ ใช้
ข้อความที่ยอกย้อน เวียนวน ไม่เป็นแก่นสาร การใช้องค์ประกอบทางวรรณศิลป์ทั้งสองส่วนนี้
(เนื้อเรื่อง และภาษา) ของผู้แต่งก็เพื่อมุ่งเสนอความคิดสำคัญของเรื่องว่า โลกนี้เป็น "มายา"
แต่ทั้งนี้ทัศนะเบื้องหลังประเด็น "มายา" นี้ ผู้แต่งมุ่งยืนยันว่าความรู้พุทธศาสนาในสิ่งที่ดู
เหนือธรรมชาตินั้น แท้จริงเป็นเรื่องที่มีเหตุผลอธิบายตามหลักวิทยาศาสตร์ได้ เป็นภูมิปัญญา
โบราณที่ความรู้วิทยาศาสตร์ปัจจุบันเริ่มค้นพบและอธิบายได้ (ตามหลักเหตุผลนิยมของตน)
ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องที่สะท้อนลักษณะที่กล่าวมานี้ อาทิ

"...มนุษย์นะแกมีสองส่วน..ทางพระท่านเรียกวิญญาณธาตุ กับอากาศ
ธาตุ" ... "ไอ้สองธาตุมันสำคัญเป็นวิทยาศาสตร์ทางพุทธศาสนา" ... "...อากาศธาตุ
ไม่ใช่แก๊ส แต่แปลว่าความว่าง คำว่าวิญญาณก็ไม่ได้หมายถึงผี แต่หมายถึง
พลังงานในมนุษย์" ... "ในร่างกายมนุษย์ถ้าแยกเซลล์ออกไป เราจะพบว่าทั้งร่างกาย
เรายึดโยงกันไว้ด้วยพลังงาน ระหว่างการยึดโยงของโครงสร้างคือ ช่องว่าง ฉะนั้นถ้า
มองให้ลึกซึ้ง ร่างกายเรามันไม่มีอะไรนอกจากพลังงานกับความว่าง..." [หุน, ๒: ๓๐๒-
๓]

“เมื่อกฎของวิทยาศาสตร์บอกแล้วว่า สสารคือพลังงาน และพลังงานคือสสาร มนุษย์คือกรอบโครงหรือสถานีของพลังงาน ฉะนั้นแต่ละคนหรือแต่ละสถานีย่อมมีความถี่ที่แตกต่างกัน เดียวนี้วิทยาศาสตร์ยอมรับอีกอย่างว่าในคลื่นมีมวล ฉะนั้นมวลแต่ละความถี่ย่อมเหมือนกัน เหมือนน้ำเข้าได้กับน้ำ น้ำมันต้องอยู่กับน้ำมัน เมื่อสังขารแก่แตกดับ วิญญาณแก่ก็จะไปรวมกับคลื่นที่เหมือนกัน ฉันทก็ไปรวมกับคลื่นของฉัน นี่แหละคือความแตกต่างของมิติ หรือจะเรียกว่า ‘ชั้นของสวรรค์ก็ได้’ [พูน, ๒: ๓๓๗]

ลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนจากเนื้อเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ คือ การพยายามเชื่อมโยงความรู้วิทยาศาสตร์เข้ากับพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกอย่างว่าการพยายามอธิบายพุทธศาสนาให้เป็นวิทยาศาสตร์ โดยประเด็นในพุทธศาสนาที่ผู้แต่งมุ่งกล่าวถึง เป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะ ได้แก่เรื่อง ญาณ จิต วิญญาณ มิติหรือภพอื่น ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์หรือไสยศาสตร์เข้ามาปะปนด้วย ซึ่งผู้แต่งไม่ได้แบ่งแยกจากพุทธศาสนา แต่กลับรวมเป็นส่วนหนึ่ง ดังที่ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครเอก (ชื่อ อติรูป) ซึ่งทำหน้าที่หลักในการอธิบายเรื่องพุทธศาสนาในเชิงวิทยาศาสตร์นั้น มีกำเนิดจากการแบ่งภาคมาจากมหาเทพตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ตัวอย่างเนื้อความจากเรื่องของผู้แต่งอ้างอิงข้อความทั้งตามคัมภีร์พุทธศาสนา และตำนานเทพของพราหมณ์ เช่น

“ดูกรสาริบุตร กำเนิดชีวิตมีสี่อย่าง คือ อัญชชโยนิ สัตว์เหล่าใดทำลายกระเปาะไข่เกิดออกมา ชลาพุชโยนิ สัตว์เหล่าใดกำเนิดมาด้วยการคลอดจากมดลูก สังเสทชโยนิ สัตว์เหล่าใดกำเนิดจากของบูดเน่าและสิ่งสกปรก โอปปาติกะโยนิ เป็นกำเนิดที่ได้อัศจรรย์จากใจผุดขึ้นมา” [ผู้แต่ง, ๒: ๓๗๑]

“ตรีมูรติ ที่หมายถึงพระผู้เป็นเจ้าทั้งสาม คือ พรหม คิวะ และนารายณ์ หรือนารายณ์นั้น พรหมคือ ความบริสุทธิ์ ความว่าง คิวะคือแสงสว่าง นารายณ์แปลว่า ผู้กระดิกในน้ำ จุดแห่งการกำเนิดโลก เริ่มจากมีแสงสว่างผ่านอากาศลงสู่ น้ำ ทำให้เกิดกรดอะมิโน กรดที่จุดชีวิตให้เกิดขึ้น ศาสนาแห่งเทพเจ้าจริงแท้คือวิทยาศาสตร์” [พูน, ๒: ๔๘๐]

ดังได้อภิปรายมานวนิยายเรื่อง มายา เป็นตัวอย่างของวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทหรืออิทธิพลของความรู้สำคัญ ๓ ศาสตร์ในสังคมไทยคือ วิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา และไสยศาสตร์ ซึ่งความรู้เหล่านี้ยากที่จะแยกขาดจากกัน ทั้งนี้เพราะปัจจัยต่าง ๆ

ในสังคม อาทิ การศึกษา วัฒนธรรม รวมถึงเศรษฐกิจ ได้ทำให้ความรู้เหล่านี้ผสมผสาน อิงอาศัย และร่วมกันแสดงบทบาทในสังคมไทยร่วมสมัยปัจจุบัน

๔.๔.๒ ภาษาแบบวิทยาศาสตร์

การใช้ภาษาแบบวิทยาศาสตร์หมายถึง การบรรยายความ หรืออธิบายเรื่องด้วย คำศัพท์หรือหลักการแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งลักษณะนี้พบมากในนวนิยายที่ศึกษา ทั้งนี้อาจ เพราะเนื้อเรื่องของนวนิยายทั้งหมดมีประเด็นวิทยาศาสตร์ หรือเป็นเรื่องแนวจินตนาการ วิทยาศาสตร์ แต่แม้เรื่องในแนวไสยศาสตร์หรือเรื่องเหนือธรรมชาติ ก็พบการใช้ภาษาแบบ วิทยาศาสตร์เช่นกัน นับได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของกลุ่มข้อมูลที่ศึกษา และอาจสรุปได้ว่า ช่วงเวลาร่วมสมัยของนวนิยายที่ศึกษา คือระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๐ - ๒๕๔๖ เป็นช่วงที่ความรู้ วิทยาศาสตร์มีบทบาทเด่นอยู่ในสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อแนวคิดและภาษาที่ปรากฏออกมาใน ลักษณะเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์อย่างชัดเจน

นวนิยายที่นับว่ามีการใช้ภาษาแบบวิทยาศาสตร์อย่างเด่นชัด ที่จะนำมาพิจารณาใน หัวข้อนี้คือเรื่อง *ร่าง* (ภูเตศวร, ๒๕๓๔) ซึ่งมีเนื้อเรื่องจัดว่าเป็นแนวเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับร่าง ทรง แต่นักเขียนได้ใช้ภาษาและการให้เหตุผลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ อธิบายความเรื่องร่างทรง รวมถึงเรื่องผีหรือวิญญาณ และสวรรค์ ไว้อย่างยืดยาวเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตามหรือเชื่อ ในสิ่งที่ผู้แต่งอธิบาย ประเด็นเรื่องร่างทรง และการใช้ภาษาแบบวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในเรื่อง *ร่าง* นี้ นับเป็นจุดที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความร่วมสมัย โดยสะท้อนภาพสังคมไทยปัจจุบันที่ เรื่องการเข้าทรงหรือลัทธิพิธีแบบไสยศาสตร์มีความนิยมแพร่หลายอยู่โดยทั่วไป ซึ่งผู้แต่งก็ได้ สะท้อนทัศนะด้านเรื่องนี้ผ่านตัวละครเอกของเรื่อง โดยกำหนดให้เป็นนักเขียนที่มีการศึกษา และรู้สึกกังเกยจเรื่องร่างทรงในตอนต้น แต่แล้วด้วยเทคนิคการนำเสนอเรื่องอย่างเป็นเหตุเป็น ผลแบบวิทยาศาสตร์ ผู้แต่งก็ให้ตัวละครเอกยอมรับเรื่องไสยศาสตร์ร่างทรงนี้ในที่สุด จากนั้นผู้ แต่งก็เบี่ยงประเด็นไปสู่ภารกิจของร่างทรง ในการรับถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับโลกทิพย์ หรือ สวรรค์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้คนทั่วไปเข้าใจเชื่อว่าสวรรค์นั้นมีจริง หากต้องการไปอยู่ที่นั่นต้อง ทำความดีสะสมบุญให้มาก

ข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับภาษาในนวนิยายเรื่อง *ร่าง* นี้ คือมีความคล้ายคลึงกับเรื่อง *มายา* (ทมยันตี, ๒๕๓๘) ทั้งในด้านคำศัพท์และการใช้ภาษา กล่าวคือ อธิบายเรื่องเหนือ ธรรมชาติด้วยภาษาแบบวิทยาศาสตร์ และด้านแนวคิดซึ่งนักเขียนทั้งสองนำเรื่องเทพในลัทธิ พราหมณ์-ฮินดู มาผสมผสานกับความเชื่อแบบพุทธศาสนา เช่นเรื่อง การขึ้นสวรรค์ หรือการฝึก

สมาธิ เป็นต้น นอกจากนี้ประเด็นเรื่องผู้แต่งกล่าวถึงก็คล้ายคลึงกัน เช่น ข้อจำกัดของภาษาพูดหรือเขียนที่ไม่สามารถอธิบายเรื่องนามธรรมได้ เรื่องญาณหรือสมาธิ เป็นต้น ดังตัวอย่างเนื้อความบางตอน ที่ผู้แต่งให้ตัวละครมหาเทวะพูดถึงข้อจำกัดของภาษา กับการพยายามอธิบายเรื่องวิญญานด้วยเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์

“...ภาษาของมนุษย์ทุกชาติพันธุ์เป็นเครื่องสมมติในการสื่อความหมายซึ่งกันและกัน แต่มีข้อจำกัดที่ไม่อาจอธิบายธรรมชาติของจิตและวิญญานได้.. เพราะจิต.. วิญญาน.. เทวะเป็นนาม มิใช่รูป...” ... “...จิตเท่านั้นที่สามารถอธิบายความลึกลับของวิญญานได้” [มหาเทวะ, ๑๘๗]

“กายมนุษย์เป็นรูป.. วิญญานเป็นนาม.. ภาษามนุษย์อธิบายนามธรรมไม่ได้ เจกเช่นมหาเทวะ ย่อมอาศัยสิ่งสมมุติอธิบายไม่ได้เช่นกัน...” [มหาเทวะ, ๒๑๕]

“...ร่างกายมนุษย์ถ้าขยายขึ้นไปเรื่อย ๆ จะเห็นว่าทุกส่วนเป็นช่องว่างหมด เพราะประกอบกันเข้าเป็นรูปด้วยเซลล์ต่าง ๆ ที่ยึดโยงกัน ในเซลล์ก็จะประกอบด้วยนิวเคลียสที่มีอิเล็กตรอนวิ่งรอบ...” ... “ตัวที่ยึดโยงเซลล์ในร่างกายตัวนี้แหละเป็นพลังที่เรียกว่า วิญญาน.. เป็นพลังที่เรามองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ตัวกระแสพลังที่แทรกอยู่ในร่างกายส่วนนี้เราเรียกว่า กายทิพย์.. คุณก็รู้อะไรที่เป็นพลังงานจะไม่มีวันสูญหายไปจากจักรวาลนี้ได้ ตามกฎแห่งฟิสิกส์ ฉะนั้นเวลาที่เรตาย พลังส่วนนี้จะเคลื่อนออกจากกายหยาบที่เรียกว่า โอบปาติกะ นั่นเอง...” [วรุฒ, ๒๓๐]

การใช้ภาษาแบบวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายไทยร่วมสมัยนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความแพร่หลายของความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งนักเขียนส่วนใหญ่พยายามผสมผสานเชื่อมโยงเข้ากับความรู้หลักคือพุทธศาสนา หรือความรู้ดั้งเดิมอย่างไสยศาสตร์ที่มีอยู่ในสังคมไทย ข้อที่น่าสังเกตคือ นักเขียนหลายคนแสดงทัศนะอย่างชัดเจน ยกย่องว่าพุทธศาสนาเป็นความรู้ที่ครอบคลุมและมีมาก่อนวิทยาศาสตร์ซึ่งตามหลังพิสูจน์เรื่องต่าง ๆ ที่พุทธศาสนาประกาศหรือสอนไว้แล้ว การใช้ภาษาแบบวิทยาศาสตร์อธิบายพุทธศาสนานี้อาจมองในมุมกลับได้ว่า เป็นการปรับตัวของฝ่ายพุทธศาสนาที่พยายามทำคำสอนให้มีความร่วมสมัยน่าสนใจสำหรับคนยุคใหม่ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ผู้แต่งให้ตัวละครเอกพูดในการบรรยายเรื่องวิทยาศาสตร์ทางจิตวิญญานอ้างอิงกฎของไอน์สไตน์เพื่ออธิบายเรื่องกรรม

“มีบางคนอาจสงสัยว่า จริงหรือที่สัตว์โลกนั้นต่างเป็นไปตามกรรมที่ตนกระทำ และอะไรคือข้อพิสูจน์.. ไอน์สไตน์ได้กล่าวถึงสูตรสำคัญ อีเท่ากับเอ็มซีกำลังสอง ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสสารและพลังงาน มนุษย์สามารถเปลี่ยนสภาพของสสารบางชนิดให้ปลดปล่อยพลังงานมหาศาลออกมาได้เช่นระเบิดนิวเคลียร์... ทว่าไม่มีใครสามารถทำลายพลังงานและสสารทิ้งได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น คลื่นความคิด ความจดจำของมนุษย์ พลังงานในร่างกายของมนุษย์เมื่อตายแล้วไปอยู่ ณ ที่ไหน? ใครตอบได้บ้าง.. ทุกวันนี้นักวิทยาศาสตร์ยังค้นพบถึงทฤษฎี Action.. ที่หมายถึง การกระทำซึ่งเท่ากับ Reaction ที่หมายถึงปฏิกิริยาสะท้อนกลับ.. เช่นการปาลูกฟุตบอลเข้ากระทบฝาผนังแรงเท่าใดก็จะสะท้อนกลับแรงเท่านั้น เท่ากับเป็นการยืนยันเรื่องกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนา...”

“...พุทธพจน์แห่งพระพุทธองค์นั้น เป็นภาษาของมนุษย์เมื่อสองพันห้าร้อยกว่า ปีมาแล้ว ยากนักที่มนุษย์ในปัจจุบันจะเข้าใจ เพราะมนุษย์มิได้พิจารณาอย่างถ่องแท้ ทว่ายึดในอุปาทานที่ว่า ศาสนาเป็นเรื่องมงาย จึงเป็นเรื่องน่าสลดใจสำหรับผู้หมั่น แคลนพระศาสนา.. โดยมีได้ใช้ปัญญาพิจารณาโดยละเอียด.. เพราะแท้ที่จริง วิทยาศาสตร์กำลังก้าวตามศาสนาโดยตลอด” [วรูต, ๔๓๖]

การกล่าวว่าวิทยาศาสตร์เป็นความรู้ที่ตามหลังพุทธศาสนานั้น แสดงให้เห็นถึงการ แข่งขันกันระหว่างระบบความรู้ทั้งสอง ซึ่งโดยหลักคิดแล้วมีความคล้ายคลึงกันที่เป็นระบบ เหตุผลนิยมเช่นเดียวกัน แต่จุดที่ต่างกันอย่างชัดเจนคือวิทยาศาสตร์สนใจศึกษาในด้าน กายภาพหรือวัตถุ ขณะที่พุทธศาสนาเน้นทางด้านจิตใจ การเทียบเคียงหลักการหรือสูตรทาง วิทยาศาสตร์กับหลักคำสอนของพุทธศาสนาและนำมาใช้อธิบายนี้ ต้องนับเป็นความรู้ของ นักเขียนและความสามารถทั้งด้านภาษาและการประพันธ์ นอกจากนี้นักเขียนยังได้สะท้อน ประเด็นความสนใจของสังคมร่วมสมัยไว้ในเนื้อเรื่องอีกด้วย นับว่านวนิยายไทยร่วมสมัยให้ ภาพสะท้อนของสังคมได้อย่างกว้างขวางและหลากหลายมิติ

๔.๔.๓ ภาษาภาพพจน์

นวนิยายแนวจินตนาการวิทยาศาสตร์นับเป็นเรื่องที่มีสีสันในหลากหลายด้าน ทั้งจาก ของเรื่องซึ่งมักแปลกใหม่ด้วยจินตนาการเหนือจริง บรรยายกาศของเรื่องที่มีเหตุการณ์ตื่นเต้น ระทึกใจ หรือเนื้อเรื่องที่ซับซ้อนเกินความคาดหมาย ทั้งหมดล้วนต้องใช้ความสามารถทางด้าน ภาษา เพื่อบรรยายให้ผู้อ่านเห็นภาพ เข้าใจเรื่อง และสื่ออารมณ์ที่นักเขียนต้องการได้ นว

นิยายที่จะพิจารณาเป็นตัวอย่างประกอบในหัวข้อภาษาสื่อภาพพจน์นี้คือเรื่อง *เดอะไวท์โรด* (ดร.ปิอบ, ๒๕๔๖) ซึ่งนับว่าผู้แต่งมีจินตนาการและความสามารถในการเขียนไม่น้อย ด้วยความยาวของเรื่องที่มีถึง ๓ ตอน ทำให้ *เดอะไวท์โรด* บรรจุเหตุการณ์และจินตนาการของผู้แต่งได้มากมายและหลากหลาย นับตั้งแต่ฉากในโลกมิติอาร์กาเซียที่ตั้งของโรงเรียนไวท์โรดที่มีความล้ำยุคด้วยไฮเทคโนโลยีต่าง ๆ หรือโลกมิติคลอโรเนียที่ผู้แต่งกำหนดให้เป็นดินแดนแห่งการใช้เวทย์มนตร์บันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ผู้แต่งยังบรรยายถึงเหตุการณ์พิเศษบางอย่าง เช่น การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ชื่อ ซีมูเลชันสปีด ซึ่งผู้แต่งสามารถบรรยายได้อย่างเห็นภาพและให้อารมณ์ร่วมที่ตื่นเต้นไปด้วย ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง ตัวละครเอกพอล และเพื่อน ๆ ได้ร่วมกันเล่นเกมซีมูเลชันสปีดนี้ [การเน้นข้อความทั้งหมดเป็นของผู้วิจัย]

“สถานที่ภายในเกมจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งหนองน้ำ ทะเลสาบ ป่าทึบ และภูเขา ทุกอย่างถูกจำลองไว้อย่างแนบเนียน รวมทั้งมอนสเตอร์หลากสายพันธุ์ด้วย ทั้งบัลด์ ค้างคาวยักษ์ ที่ออกล่าเหยื่อเป็นฝูง - - สแน็กซ์ หมาป่าล่าเนื้ออำมหิตที่ตามกัดไม่ปล่อย แม้หัวจะขาดสะบั้น - - แควดำ ดันไม้ปีศาจมันมีหนามเต็มตัวไปหมด และสามารถฟันใส่ศัตรูได้ด้วย...” [ผู้แต่ง, ๑/๕๗]

“พื้นดินสั่นไหว เมฆขาวถูกเปลี่ยนเป็นสีคล้ำในชั่วขณะ เสียงฟ้าร้องฟ้าแลบดังกรืน ๆ ดิดกั้นหลายครั้ง วงกลมแสงสีน้ำเงินโผล่ขึ้นเหนือหัวเจอรี่!! - - ชั่วขณะหนึ่งมันกลายเป็นเทพสายฟ้า เขาสวมชุดสีน้ำเงินเข้ม หมวกทรงยาวที่สวมมีประจุไฟฟ้าวนอยู่รอบ ที่มือทั้งสองข้างกำลูกพลังสีขาวไว้แน่น - - เหล่าไวเปอร์หยุดเคลื่อนไหว พวกมันเงยขึ้นมองอย่างจงน เทพสายฟ้าเงื้อมือทั้งสองประสานเหนือหัว ลูกพลังรวมตัวกันขนาดใหญ่ขึ้น ๆ จนในที่สุด เขาก็ระเบิดมันออก!! ธานเดอร์บอม!! เบรียง!! สายฟ้าสีน้ำเงินพุ่งลงกลางฝูงไวเปอร์!! - - พื้นดินแตกกระจายเป็นเสียง ๆ ฝูงมอนสเตอร์กระเด็นออกไปคนละทิศละทาง และไหม้เกรียมในพริบตา!! - - เสียงร้องครวญครางดังระงมไปทั่วป่า...” [ผู้แต่ง, ๑/๖๑]

การบรรยายความของผู้แต่งข้างต้นนอกจากจะทำได้อย่างเห็นภาพแล้ว ยังได้สื่อถึงทัศนคติต่อเทคโนโลยีของผู้แต่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งให้ความบันเทิง สนุกสนานแก่ชีวิตอีกด้วย ผู้แต่งยังได้แสดงทัศนคติต่อการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ของนักเรียนไว้อย่างน่าพิจารณาว่า สถานศึกษาไม่ควรห้ามการเล่นเกมที่เด็ดขาด แต่ควรเปิดให้นักเรียนเล่นได้ตามเวลาที่กำหนดและมีคะแนนเพิ่มให้ในการเรียนสำหรับคนที่สามารถเล่นได้เก่ง การบรรยายภาพหรือจินตนาการ

ของผู้แต่งใน *เดอะไวท์โรด* นั้นนับว่าช่วยจำลองหรือบันทึกภาพต่าง ๆ ในสังคมร่วมสมัยไว้ อย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างเนื้อความอีกตอนที่ผู้แต่งได้บรรยายถึงห้องสมุดล้ำยุคที่โรงเรียน *เดอะไวท์โรด*

“ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ของไวท์โรดนั้น ใหญ่โตกว้างขวางสุดบรรยาย... หนังสือในห้องนี้มีรูปแบบเดียว ขนาดเดียว คือเป็นเล่มโลหะสีวาวหนาประมาณหนึ่ง เซนติเมตร - - มิ้มอ่านหนังสือมากมาย เช่น สนวนหนังสือลอยฟ้า ที่มีก้อนเมฆ นุ่ม ๆ ให้นั่งกัน สนวนพฤกษศาสตร์ซึ่งจำลองธรรมชาติมาครบทุกอย่าง ทั้งน้ำตก ทะเลสาบ ต้นไม้้น้อยใหญ่ สร้างความรู้สึกร่มรื่น - - ชั้นสองเป็นพิพิธภัณฑ์หนังสือหายากที่รวบรวมมาจากทุกมุมโลก เช่น คัมภีร์ศาสนาเทพ... ชั้นสามเป็นห้องสมุดอวกาศ ใช้ศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล กินเนื้อที่กว่ายี่สิบไร่ ชั้นนี้จัดจากจำลองอวกาศจริง ๆ ดวงดาว ดาวหาง อุกกาบาต...” [ผู้แต่ง, ๑/๘๓]

ทัศนะของผู้แต่งที่ปรากฏในเรื่อง *เดอะไวท์โรด* ได้ให้ภาพและมุมมองต่อวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และไสยศาสตร์ ในหลายแง่มุม แต่ทัศนะที่ชัดเจนคือผู้แต่งเห็นว่าวิทยาศาสตร์หรือไสยศาสตร์ก็ไม่แตกต่างกัน เพราะต่างเป็นเครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตมนุษย์ สิ่งผู้แต่งเสนอไว้เป็นความคิดสำคัญของเรื่องคือ การกระทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงให้โลกอยู่ได้อย่างสุขสงบอย่างแท้จริง

๔.๕ ลักษณะทวิลักษณ์

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงกลวิธีพิเศษที่นักเขียนใช้ในการประพันธ์ ซึ่งโดยทั่วไปอาจเป็นการใช้สัญลักษณ์ หรือการใช้ลีลาการเขียนพิเศษ เช่น การประชดประชัน การยั่วล้อ เป็นต้น กลวิธีพิเศษนี้นักเขียนมักใช้เพื่อสื่อความหมายพิเศษหรือเฉพาะ เพื่อให้ผู้อ่านสะดุดใจหรือสังเกตเห็นความหมายนั้นได้ชัดเจน ในนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษาซึ่งประเด็นสำคัญที่นักเขียนเน้นนำเสนอ คือ วิทยาศาสตร์ ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนา นั้น กลวิธีพิเศษที่พบมากคือ การใช้ลักษณะคู่ตรงข้าม หรือทวิลักษณ์ เช่น เกา-ใหม่ หม่อมสาว-แก่ อดีต-อนาคต สว่าง-มืด เป็นต้น แทนแนวคิดหรือความรู้ทั้งสาม ข้อดีของการใช้กลวิธีพิเศษนี้คือ ช่วยให้นักเขียนเสนอนัยยะบางอย่างได้มากขึ้นกว่าการไม่ใช้ หรือการพูดถึงโดยตรง

นวนิยายตัวอย่างที่จะใช้พิจารณาในหัวข้อนี้คือเรื่อง *หุ่นหลวง* (เยาวเรศ เดชาคุณีย์, ๒๕๔๕) ซึ่งผู้แต่งเสนอเนื้อเรื่องเพื่อสื่อความคิดสำคัญเรื่องการอาฆาตจองเวร โดยใช้ลักษณะ

ทิวทัศน์ในเรื่องหลายลักษณะ ได้แก่ ยุคอดีต (สมัยปลายอยุธยา) กับยุคปัจจุบัน ความรู้ของ คนตะวันออก (ขอม) กับคนตะวันตก (เยอรมัน) ความรู้ฝ่ายร้ายมุ่งทำลาย (ไสยศาสตร์) กับ ฝ่ายป้องกัน (พุทธศาสนา) เป็นต้น โดยเฉพาะคู่ตรงข้ามประการหลังระหว่างไสยศาสตร์กับ พุทธศาสนานั้น มีพบมากในนวนิยายไทยที่ศึกษาโดยนักเขียนมักกำหนดให้อำนาจพุทธคุณ สามารถปราบอำนาจไสยศาสตร์ได้ ซึ่งก็สะท้อนถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่แพร่หลายใน สังคมไทยนับแต่อดีตนั้น ได้ทำให้ความศรัทธาเชื่อถือในไสยศาสตร์ของผู้คนเสื่อมลง หันมานับ ถือพุทธศาสนาแทน

การให้ความสนใจพิจารณาถวิลพิเศษ ซึ่งในที่นี้คือลักษณะทิวทัศน์ในนวนิยายที่ ศึกษานี้ ช่วยทำให้เห็นมุมมองและทัศนะของนักเขียนต่อศาสตร์ทั้งสาม คือ วิทยาศาสตร์ ไสยศาสตร์ และพุทธศาสนามากขึ้น และทราบถึงเหตุผลเบื้องหลังบางอย่างของแนวคิดความ เชื่ออีกด้วย ในเรื่อง *หุลวง* นี้ ผู้แต่งได้ใช้เรื่องการสาปแช่งตามคติไสยศาสตร์ของขอม (ตามและผู้แต่งอ้าง) เป็นปมขัดแย้งของเรื่อง ซึ่งจากเนื้อเรื่องแสดงว่าการสาปแช่งที่ไม่อยู่บนหลัก หรือข้อเท็จจริงที่ถูกต้องจะไม่ให้ผล ดังที่ในเนื้อเรื่อง "ขุนราชภักดี" แซง "หลวงวิจิตรเลขา" ด้วย ความโกรธเพราะเข้าใจผิด หลวงวิจิตรฯ จึงแข่งกลับซึ่งได้ผลเป็นไปตามนั้น ฝ่ายขุนราชฯ ยังคง อาฆาตจิ้งจั่งให้ลูกหลานจองเวรอีกฝ่ายต่อไป ดังเนื้อความจากเรื่อง [การเน้นข้อความทั้งหมด เป็นของผู้วิจัย]

"...คนในตระกูลนี้ *ทวิรสุต* ทายาทของขุนราชภักดี) ส่วนมากจะตายด้วย อุบัติเหตุหรือไม่ก็โรคภัยไข้เจ็บที่สยดสยองต่าง ๆ นานา โดยหาสาเหตุไม่ได้..ต่อมาก็มี คนทราบว่าเป็นเพราะคำสาปแช่งของพวกวิจิตรเลขา *ททายาทหลวงวิจิตรเลขา* ที่ได้ ลั่นวาจาไว้ในครั้งก่อนโน้นนั่นเอง" [ไคแอน, ๑๔๔-๕]

"...ของพรรคนี้..มีทางผูกก็ต้องมีทางแก้ *คุณไสยหรือจะมาสู่พระธรรมได้*" *หลวงจำแสนบตีบริบาล, ๒๒๙*

เรื่องการใช้ไสยศาสตร์ หรืออาจเรียกว่า มายาการ นี้ นักวิชาการด้านมานุษยวิทยา (งามพิศ สัตย์สงวน, ๒๕๓๓: ๒๑๒) ได้อธิบายว่า เป็นการพยายามควบคุมพลังอำนาจเหนือ ธรรมชาติของมนุษย์ การใช้มายาการเป็นการแสดงความเชื่อว่า มนุษย์อาจมีอิทธิพลต่อ ธรรมชาติได้ไม่ว่าในทางดีหรือทางร้าย การใช้มายาการ [การสวดอ้อนวอนขอให้เทพเจ้าหรือผี สางเทวดาช่วยคลบบันดาลตามคำขอ] นั้นต่างจากการปฏิบัติทางศาสนา โดยจะเกี่ยวกับขั้นตอน เฉพาะของพิธีกรรม ซึ่งถ้าทำถูกต้องจะให้ผลตามต้องการ

ความเชื่อว่าไสยศาสตร์อาจให้ผลเหนือธรรมชาติตามต้องการได้ หากทำพิธีกรรมได้ ถูกต้อง และการเชื่อว่าพระธรรมหรือพุทธคุณมีอำนาจเหนือกว่าไสยศาสตร์ สามารถปราบหรือเอาชนะได้นั้น ล้วนเป็นความเชื่อที่มีที่มาซึ่งสัมพันธ์กับบริบท และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของผู้คน ปัจจุบันนักวิชาการในสาขาต่าง ๆ อาทิ มานุษยวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา และศาสนา ต่างได้ศึกษาเกี่ยวกับไสยศาสตร์อย่างลึกซึ้งขึ้น จึงทำให้เข้าใจว่าบทบาทของไสยศาสตร์นั้นมีผลต่อจิตใจของผู้เชื่อถือเป็นประโยชน์ทั้งในระดับส่วนตัวและสังคมส่วนรวม ไม่ใช่เรื่องไร้สาระอย่างที่แต่เดิมเข้าใจกันอย่างผิวเผิน ดังที่ พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายเกี่ยวกับไสยศาสตร์ (ใน อรุณ เวชสุวรรณ, ๒๕๑๙: ๒-๔) ว่า ไสยศาสตร์นั้นเป็นเรื่องทางวิญญาณ นับตั้งแต่เป็นเรื่องของความเชื่อ ความขลัง กระทั่งความเป็นสมาธิจิต ไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่คู่กับอารมณ์ของมนุษย์ที่ปราศจากเหตุผล อาจกล่าวได้ว่า ไสยศาสตร์เป็นของดีที่สุดในสมัยที่ยังไม่มีการศึกษา ซึ่งดีใน ๒ ทาง คือทางส่วนตัวบุคคล ช่วยระงับความขลาดได้ซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์ และดีในทางสังคม คือเป็นเครื่องมือสำหรับการปกครองบุคคลในยุคที่ยังไม่มีการศึกษา ไม่มีการใช้เหตุผล

คำอธิบายของท่านพุทธทาสภิกขุข้างต้น ทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดพุทธศาสนาจึงเป็น “คู่ตรงข้าม” กับไสยศาสตร์ ทั้งนี้เพราะดังที่ทราบกันดีว่าไสยศาสตร์เป็นศาสนาดั้งเดิมของสังคมทั่วไปรวมถึงสังคมไทย ต่อมาพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่เน้นด้านปัญญาการคิดอย่างมีเหตุผล ได้เกิดขึ้นและแพร่หลายออกไปทำให้ระบบความเชื่อด้วยความกลัวอย่างไสยศาสตร์ค่อย ๆ หดไป ผู้คนหันมาใช้สติปัญญาคิดพิจารณาสิ่งรอบตัวมากขึ้น ผลที่ตามมาพุทธศาสนาจึงมีบทบาทคล้ายกับได้ปราบความเชื่อแบบไสยศาสตร์ลง กลายเป็นคู่ตรงข้ามในลักษณะที่เมื่อมีเหตุผล (พุทธศาสนา) อารมณ์กลัวต่าง ๆ แบบไสยศาสตร์ก็หดไป แม้ทำที่โดยตรงของพุทธศาสนาจะมีได้เป็นปฏิบัติหรือมุ่งกำจัดไสยศาสตร์ แต่โดยแนวคิดก็ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน ซึ่งหลักการนี้เป็นที่รับรู้และเข้าใจกันดีของผู้นับถือพุทธศาสนา จึงเป็นที่มาของแนวคิดความเชื่อว่าอำนาจพุทธคุณนั้นปราบไสยศาสตร์ได้ ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง *หุ่นหลว*

“ดิฉันจะพยายามเต็มที่..ให้มันรู้ไปว่าอำนาจที่คุณ [พูดตาม] มีอยู่จะเอาชนะพลังใจอันแข็งแกร่งไปได้ ยิ่งวิสาสกปรกโสมมอย่างนี้ คงไม่มีทางเอาชนะอำนาจพระพุทธรูปได้หรอก ดิฉันจะต่อสู้กับคุณซึ่ง ๆ หน้าอย่างนี้แหละ...” [ราชาวลี, ๑๒๙]

“...หลักที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้ห่อเหี่ยวสิ้นหวังได้ ก็เห็นจะมีอยู่ทางเดียวเท่านั้น..คือยึดมั่นในคำสอนขององค์พระศาสดา ใช้พระธรรมเป็นเครื่องปิดเป่า

ความทุกข์..ความเศร้าหมองอันเกิดแต่เวรกรรมที่ตามมาสนองในชาตินี้ เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างได้สิ้นสุดลงแล้ว โยมก็จะได้มองไปข้างหน้าได้อย่างมีสติ และมองกลับไปข้างหลังด้วยความเข้าใจอันถ่องแท้..." [พระภิกษุชรา, ๓๑๗]

เมื่อกาลเวลาและยุคสมัยเปลี่ยนไปแนวคิดความเชื่อของคน ย่อมมีการปรับเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน ปัจจุบันแนวคิดใหม่คือวิทยาศาสตร์ ที่แม้จะยังเป็นระบบเหตุผลนิยมทำนองเดียวกับพุทธศาสนา แต่ก็มีจุดเน้นที่ตรงข้ามกันไป กล่าวคือ ให้ความสำคัญในด้านกายภาพหรือวัตถุเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดและบทบาทของวิทยาศาสตร์ที่ขยายอิทธิพลมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบันนี้ ดูเหมือนกำลังขับไล่หรือกำจัดศาสตร์อื่น ๆ ที่มีแนวคิดตรงกันข้ามกับตน ลักษณะนี้ดูจะเป็นวัฏจักรของสรรพสิ่งที่ เกิดขึ้น-ตั้งอยู่-และดับไป หมุนเวียนเรื่อยไป ไสยศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้เก่าแก่อายุยาวนานที่สุด ในปัจจุบันภายใต้อิทธิพลของแนวคิดวิทยาศาสตร์นั้น ได้ถูกประณามเป็นความรุ่งมลาย ไร้สาระ เป็นวิชาสกปรก อย่างดูจะเป็นภาพลักษณ์ปกติ คู่ตรงข้ามใหม่ของไสยศาสตร์จึงเป็นวิทยาศาสตร์ ด้วยแนวคิดทำนองเดิมคือ เมื่อมีเหตุผล (วิทยาศาสตร์) ก็ต้องไม่มีไสยศาสตร์ จุดนี้เป็นประเด็นที่นักเขียนไทยร่วมสมัยหยิบยกขึ้นเป็นสถานการณ์ขัดแย้งในนวนิยายที่ศึกษาเสมอ ดังตัวอย่างข้อความจากเรื่อง หุ่นหลวง

"สมัยนี้ไม่ใช่สมัยโบราณที่จะได้มานั่งมงายอยู่กับไอ้พวกเวทมนตร์ หรือคำสาปแช่งบ้า ๆ อะไรอย่างที่คุณ [พูดาน] พูดหรอก ฉันไม่เชื่อที่คุณพูด..." [ราชawali, ๔๔]

"ใจแก [ลิขชา] เองก็มีส่วนเชื่อเหมือนกันใช่ไหม..ฉันรู้..แต่แกกระดากใจที่จะยอมรับว่าไสยศาสตร์ หรือเรื่องลึกลับมีจริง เพราะจากหลักฐานที่มันมีอยู่ คำพูดจากปากคุณแม่..คนสวน..คนใช้ที่เข้ามาเห็นประตูกะจกกับข้าวของแตกกระจัดกระจายเกินกว่าที่จะเป็นฝีมือของใคร ที่จะทำได้ในชั่วเวลาไม่ถึงหนึ่งวัน" [ประศุ, ๓๐๐]

"...ไปหาท่านเจ้าคุณ [พระสงฆ์] ลีคะ... เชื่อว่าท่านจะช่วยได้ วิทยาศาสตร์ หรือการแพทย์อะไรก็ไม่สามารถช่วยคุณปอ [ประศุ] ได้หรอกค่ะ..." [สุนทรา, ๔๕๕]

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่วิทยาศาสตร์มุ่งศึกษาค้นคว้าในด้านวัตถุเป็นสำคัญ จึงทำให้ไม่สามารถอธิบายในเรื่อง "จิต" ได้ลึกซึ้งเช่นพุทธศาสนา จึงเมื่อเป็นปัญหาเกี่ยวกับจิต หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ พุทธศาสนาก็จะมีบทบาทมากกว่าวิทยาศาสตร์ ซึ่งในส่วนของพุทธศาสนาก็ได้ปรับตัวให้ร่วมสมัยกับยุคเหตุผลนิยมแบบวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยมีการตีความหรืออธิบายความใหม่ให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปจากบริบทสังคมต้นกำเนิดของพุทธ

ศาสนาแล้ว ในนวนิยายที่ศึกษานักเขียนมักทำพุทธศาสนาให้ทันสมัยขึ้น โดยใช้คำอธิบายแบบวิทยาศาสตร์มาช่วยขยายความประเด็นเรื่องเหนือธรรมชาติ หรือใช้วิธีการสมัยใหม่ทางวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์ตรวจสอบเรื่องเหนือธรรมชาติ เพื่อสนับสนุนคำอธิบายตามหลักพุทธศาสนาและหรือไสยศาสตร์ให้มีน้ำหนักขึ้น ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง หุ่นหลวง

“...เธอไม่ได้คลุกคลีอยู่ในแวดวงของเก่าอย่างฉัน ไม่เคยได้ศึกษาสนใจมันอย่างจริงจัง ก็เลยไม่ได้รู้ว่าไสยศาสตร์หรือสิ่งลึกลับที่เธอเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหลนะมียู่จริง ความผูกพันของคนกับสิ่งของบางอย่างมีมากมาย จนกระทั่งเมื่อตายไปแล้ววิญญาณ หรือจะให้พูดเป็นวิทยาศาสตร์หน่อยก็ได้ว่า ใจความผูกพันนั้นกลายเป็นกระแสจิตแล้วก็แปรมาเป็นรูปพลังงาน จึงมีนักโบราณคดีหรือนักประวัติศาสตร์ไม่น้อยที่ได้พบเห็นสิ่งเหล่านี้ด้วยตัวเอง” [อาจารย์พันศักดิ์, ๓๐๖]

“ชิ้นส่วนของหุ่นที่ทำการทดสอบด้วยคาร์บอนสิบสี่ เมื่อคำนวณอายุของมันดูแล้วจะตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาในช่วงตอนปลายพอดี ส่วนเลือดที่สงสัยกันว่ามันเป็นสี ก็ได้รับคำตอบอย่างกระจ่างแจ้งไปเลยว่าเลือดมนุษย์... การทดลองทั้งหมดฉันก็อาศัยดอกเตอร์เฟอร์ดินานด์ชาวเยอรมันที่มาเป็นวิทยากรพิเศษให้กับนักศึกษาโบราณคดี...” [อาจารย์พันศักดิ์, ๓๐๗]

“...หนังสือเล่มนั้นเล่าว่าสมัยก่อน..พวกขอมจะมีคัมภีร์เกี่ยวกับเวทมนตร์คาถาต่าง ๆ ซุกซ่อนไว้เป็นสมบัติประจำตระกูล แต่ละหมอมก็มียุวิธีแตกต่างกันไป ... มีการกล่าวอ้างถึงวิธีให้รูปปั้นหรือสิ่งที่เราปลุกเสกไปได้ฆ่าอีกคนหนึ่งได้ทั้ง ๆ ที่ห่างจากกันเป็นระยะทางนับกิโลเมตร” [สิขชา, ๓๔๒]

ดังได้อภิปรายมากลวิธีการใช้คู่ตรงข้ามหรือลักษณะทวิลักษณ์ ในนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษานี้ นับเป็นวิธีที่ช่วยขยายความให้เห็นการแข่งขันแย่งชิง กลุ่มคนผู้เชื่อถือศรัทธาในแนวคิดสำคัญสามแนวในสังคมไทยคือ วิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา และไสยศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้นซึ่งในการดำเนินไปของสังคมนั้น แนวคิดทั้งสามต่างก็แสดงบทบาทและอิทธิพลคาบเกี่ยวต่อเนื่องกัน มีการปรับสภาวะบางอย่างของตนให้สอดคล้อง ผสมผสานกับแนวคิดอื่นด้วยลักษณะเช่นนี้คงเป็นธรรมชาติของสังคม ที่ไม่อาจมีเพียงแนวคิดเดียวดำรงอยู่ได้ยั่งยืน ความหลากหลาย หรือการมีแนวคิดอื่น ๆ นั้น ในด้านหนึ่งนับว่าเป็นข้อดี คือได้ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งภายในแต่ละศาสตร์ ดังที่เราเห็นตัวอย่างมากมายมาแล้วในประวัติศาสตร์

๔.๖ ความคิดสายกลาง

ความคิดสำคัญของเรื่อง (theme) เป็นประเด็นที่นักศึกษาวรรณกรรมคุ้นเคยดี เพราะได้ถูกฝึกฝนให้ค้นคิดหามาโดยตลอด กลุ่มนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษานี้ โดยภาพรวมมีแนวเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ไซยศาสตร์ และพุทธศาสนา ซึ่งนวนิยายแต่ละเรื่องได้เสนอความคิดสำคัญแตกต่างกันไป โดยส่วนใหญ่ได้เสนอความคิดตามหลักพุทธศาสนา เช่นเรื่อง การอาฆาตจองเวร กฎแห่งกรรม ธรรมะชนะอธรรม เป็นต้น บางเรื่องชี้ถึงโทษภัยของไซยศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ และหลายเรื่องพยายามอธิบายพุทธศาสนาด้วยหลักเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ ข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับศาสตร์ทั้งสามนี้คือ พุทธศาสนา ถูกจัดให้เป็นความรู้ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างไซยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ และได้รับยกย่องให้เป็นความรู้ที่ดีงาม เป็นที่พึ่งอันแท้จริงหรือเป็นทางแก้ปัญหาได้ ไม่ว่าจะเกิดจากวิทยาศาสตร์ หรือไซยศาสตร์

การที่พุทธศาสนาได้รับยกย่องนี้ คงมิใช่เพียงเพราะนักเขียนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน แต่เพราะด้วยพุทธศาสนานั้นมีลักษณะเสมือนอยู่กึ่งกลาง ระหว่างความรู้วิทยาศาสตร์และไซยศาสตร์ กล่าวคือ พุทธศาสนามีสาระคำสอนในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลทำนองเดียวกับวิทยาศาสตร์ และก็มีมิติของเรื่องเหนือธรรมชาติคล้ายกับไซยศาสตร์อยู่ด้วย ในด้านอายุความเก่าใหม่ของศาสตร์ ก็อยู่กึ่งกลางระหว่างไซยศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุด กับวิทยาศาสตร์ที่เป็นแนวคิดล่าสุด ด้วยลักษณะทั้งสองนี้ประกอบกับที่พุทธศาสนามีหลักการสำคัญในเรื่อง มัชฌิมาปฏิปทา^๕ หรือการดำเนินทางสายกลาง จึงเป็นที่มาของหัวข้อนี้ซึ่งจะได้อภิปรายถึงทัศนะความคิดที่นักเขียนไทยร่วมสมัยแสดงต่อพุทธศาสนา อันเป็นจุดร่วมที่นักเขียนส่วนใหญ่ถือเป็นทางออก หรือข้อสรุปในการคลี่คลายปมปัญหาของเรื่อง

ตัวอย่างนวนิยายที่จะใช้พิจารณาในที่นี้คือเรื่อง *มนตรา* (แก้วแก้ว, ๒๕๓๘) ซึ่งได้เสนอเนื้อเรื่องให้พุทธศาสนาเป็นแนวคิดความรู้สายกลางระหว่างไซยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ โดยผู้แต่งเสนอความคิดว่า ศตวรรษที่ ๒๑ จะเป็นยุคของความรู้เรื่องพลังจิตหรือปรจิตวิทยา ซึ่งแท้จริงก็มิใช่ความรู้ใหม่ เป็นความรู้เก่าแก่ที่คนในอดีตได้รู้จักกันมาแล้ว แต่เนื่องจากความรู้นี้มีลักษณะพิเศษ จึงเป็นที่หวงแหนปิดบังกันเมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนาน ความรู้เหล่านี้จึงสูญหายเหลือเพียงคำรำลือไม่มีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ แต่ปัจจุบันความรู้วิทยาศาสตร์ได้พยายามศึกษาค้นคว้าขึ้นใหม่และอธิบายด้วยหลักการของตน ความรู้เดิมที่เข้าใจกันว่าเป็นเรื่อง

^๕ หรือ มรรคมงคล ๘ แปลว่า ทางสายกลาง เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดภัย ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสองคือ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่กับกามสุข) และ อัตตกิลมณานุโยค (การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง, การบีบคั้นทรมานตนให้เดือดร้อน)

อิทธิปาฏิหาริย์หรือไสยศาสตร์นั้น จึงกลับคืนมาอีกครั้งด้วยวิธีการใหม่แบบวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างจากเรื่องที่สะท้อนเนื้อความนี้ อาทิ

“เรื่องที่ยุคสมัยหน้าที่จะมาถึง เป็นยุคของพลังจิต เมื่อหนึ่งร้อยปีก่อนไม่มีใครคาดว่าปลายศตวรรษที่ ๒๐ จะเป็นยุคนิวเคลียร์ แล้วมันจะแปลกอะไรถ้าศตวรรษที่ ๒๑ เราจะมีอาวุธชนิดใหม่ที่ศตวรรษนี้ยังไม่คุ้นเคย เพราะเท่าที่รู้มา เวลานี้โซเวียตรัสเซียกำลังค้นคว้าด้านนี้อยู่มาก จนถึงขั้นที่ว่ามนุษย์อวกาศสามารถใช้กระแสจิตติดต่อกับสถานีภาคพื้นดินได้แล้ว แทนที่จะใช้คลื่นสัญญาณวิทยุอย่างแล้ว ๆ มา เพราะผลจะแน่นอนกว่าและไม่มีการขัดข้องทางเครื่องกลไก” [ดร.ภาธร, ๑: ๒๙๒-๓]

“เทววิทยา..กษมิมระ ที่โบราณเขาเรียกกัน... วิชาพวกนี้เป็นวิชาที่สูญไปจากโลกภายนอกนานแล้ว เช่นเดียวกับวิทยาการอื่น ๆ อีกหลายแขนง อย่างการทำมัมมี่..นี่แหละ! ฤทธิ์ที่ปกปิดหวงแหนกันนัก พอเวลาผ่านไปหลาย ๆ ร้อยปีเข้า เลยเสื่อมไปหมด เหลือที่รู้กันกระท่อมกระทนั่มให้นึกว่าจริงบ้าง โทหกบ้าง..เท่านั้นเอง” [เขม, ๑: ๒๖๔]

ประเด็นที่ผู้แต่งเน้นย้ำมากเกี่ยวกับเรื่องพลังจิตนี้ คือ ความรู้ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดที่คนต้องแตกตื่น ความจริงเรื่องพลังจิตนี้ชาวพุทธได้รู้จักกันทั่วไปแล้วในรูปของ การทำสมาธิหรือเข้าฌาน การเน้นเตือนนี้ผู้เขียนคงต้องการวิพากษ์ลักษณะ “แห่งมคลตื่นข่าว” ของคนไทยที่นิยมเรื่องแปลกผิดปกติธรรมดา และมักหวังขอโชคลาภจากเรื่องนั้น ๆ ซึ่งก็สะท้อนว่าสังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านสภาพความเป็นอยู่ และรวมถึงสติปัญญา ความรู้ความคิดอยู่มาก ลักษณะเหล่านี้มีปรากฏเป็นที่รับรู้กันดี แต่ก็ยังคงเป็นปัญหาที่ผู้มีหน้าที่สติปัญญาที่จะแก้ไข ด้านผู้มีปัญญาก็คงเห็นเกินความสามารถของตน ที่จะแก้ไขได้เช่นกัน ปัญหาทั้งหลายจึงยังคงอยู่ ซึ่งก็สะท้อนต่อไปว่าสังคมไทยขาดการ “ร่วมคิดร่วมทำ” ขาดการกำหนดแผน “แม่บท” และการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาโดยรวมของสังคม เช่นเรื่อง การแห่งมคลตื่นข่าว การหวังโชคลาภดลบันดาลผลจากผู้วิเศษหรือคนพิเศษทั้งหลาย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมด้านการศึกษา และการกระจายรายได้นั่นเอง เนื้อความตัวอย่างจากเรื่องที่ผู้แต่งกล่าวถึงประเด็นความรู้เรื่องพลังจิตนี้ อาทิ

“...พลังจิต..หรือความรู้พิเศษอะไรก็ตาม..ไม่ควรจะไปหลอกลวงคนว่าเป็น เทวดาหรือเทพเจ้า... การมีประสาทที่หกหรือมีความพิเศษบางประการติดตัวนั้น..ผมเชื่อว่าเป็นของธรรมดาเหมือนคนบางคนมีความเป็นอัจฉริยะ หรือมีพรสวรรค์ติด

ตัวมาแต่กำเนิด ไม่ใช่เรื่องจะต้องเกรงกลัว หรือตกอกตกใจกันให้มากความ..."
[รัฐมนตรี, ๑: ๑๔]

"...ท่าน [บิดาของภรรยา] เป็นผู้มีสมาธิแน่นแน่ว จิตใจเยือกเย็น ยุติธรรม... ท่าน
ได้บรรลุถึงธรรมขั้นสูง สามารถมองเห็นความเป็นไปของอีกโลกหนึ่งได้ชัดเจน
พอสมควร" [ดร.ภรรยา, ๒: ๑๐๖]

"การปฏิบัติพวกนี้ [สมาธิ กรรมฐาน หรือเพ่งกสิณ] ไม่ใช่พิธีกรรมทาง
ศาสนาที่รับ เป็นเพียงการฝึกจิตซึ่งคนหลาย ๆ คนก็ปฏิบัติ โดยไม่จำเป็นต้องนับ
ถือศาสนาอะไร จะว่าไปก็ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนามากนัก นอกเสียจากบางคนใช้เป็น
วิธีทำจิตใจให้สงบ เพื่อบรรลุธรรมในขั้นสูงต่อไป..." [ดร.ภรรยา, ๑: ๗๓-๔]

จากเนื้อเรื่องของ มนตรา ผู้แต่งได้เสนอข้อมูลสาระหลายอย่างเกี่ยวกับเรื่อง ปรจิต
วิทยา [Parapsychology] ซึ่งในยุคที่นวนิยายเรื่องนี้พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกปี ๒๕๒๔ ยังเป็นเรื่อง
ใหม่สำหรับสังคมไทย การให้ข้อมูลนั้นนับเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือหรือความเป็นไปได้ให้แก่
เนื้อเรื่อง และเมื่อผู้แต่งผสมผสานจินตนาการของตนเข้าไป วิธีการนี้จึงทำให้นวนิยายไทยร่วม
สมัย โดยเฉพาะในแนวเรื่องเหนือธรรมชาติหรือแนวจินตนาการวิทยาศาสตร์ ภูมิสาระความรู้
มากกว่านวนิยายทั่วไป ซึ่งก็สะท้อนถึงกลุ่มผู้อ่านที่เป็นคนมีการศึกษา หรือคนรุ่นใหม่ที่ชอบ
ความ "ทันสมัย" กล่าวคือ สนใจเรื่องที่เป็นความรู้หรือวิทยาการใหม่ควบคู่ไปกับความบันเทิง
ตัวอย่างเนื้อความเกี่ยวกับเรื่องปรจิตวิทยา อาทิ

"เครื่องมือรูปร่างค่อนข้างเทอะทะชิ้นนี้ เคยถ่ายภาพประหลาดที่วิทยาศาสตร์
พิสูจน์ไม่ได้มาแล้วหลายภาพ บางภาพตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก..." [ผู้แต่ง, ๑: ๑๑๑]

"กล้องเกอร์เลียน เป็นกล้องที่ถ่ายภาพในอีกมิติหนึ่งโดยเฉพาะ..." [ผู้
แต่ง, ๑: ๑๙๘]

"การส่งโทรจิต [telepathy] ความจริงแล้วระยะทางไม่ใช่อุปสรรคในการ
ติดต่อด้วยพลังจิต เพราะกระแสจิตที่ส่งไปนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเวลา ปัญหาที่มีอยู่เพียงว่า
ผู้ส่งและผู้รับมีสมาธิแน่นแน่วพอจะส่งและรับกันได้หรือเปล่าเท่านั้น" [ผู้แต่ง, ๑:
๒๔๘]

"การเคลื่อนย้ายวัตถุด้วยพลังจิต เรียกว่า เทเลไคเนซิส [telekinesis]
คือการใช้พลังจิตคล้าย ๆ เครื่องเรดาร์ หรือวิทยุผลึกวัตถุให้เคลื่อนไหวได้

ตามแต่จิตผู้สั่งจะกำหนด ดูไปก็เหมือนการบังคับเครื่องบินเล็กนั้นแหละครับ โดยมากจะทำกับของขึ้นเล็กมีน้ำหนักเบา" [ดร.ภาธร, ๑: ๒๕๗]

การกล่าวถึงเรื่องพลังจิตหรือปรจิตวิทยาข้างต้นนี้ นับเป็นการยืนยันว่ามีการศึกษาหรือ พิสูจน์เรื่องนี้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การเสนอข้อมูลเหล่านี้ผู้แต่งคงต้องการชี้ว่า แนวคิด หรือความรู้ต่าง ๆ นั้นมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่ง และความรู้ทั้งหลายก็มีการเกิดและสูญไปเป็นวัฏจักรเช่นเดียวกับทุกสรรพสิ่ง อย่างไรก็ตาม สำหรับพุทธศาสนาผู้แต่งได้เสนอความคิดว่า เป็น ความรู้ที่เป็น "สัจ" คือจริงแท้ ยืนยงอยู่ยาวนาน และเป็นที่ยังอันแท้จริงของมนุษย์ได้ ในว นิยายไทยร่วมสมัยที่ศึกษาหลายเรื่อง มักเสนอความคิดว่าธรรมะนั้นก็คือธรรมชาติ เป็นความ เป็นไป เป็นตัววัฏจักรหรือกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั่นเอง ในเรื่อง มนตรา แม้เนื้อเรื่องจะเสนอ ด้วยภาษาหรือการอธิบายความแบบวิทยาศาสตร์ แต่ผู้แต่งก็ไม่ได้ยกย่องหรือสนับสนุนความรู้ วิทยาศาสตร์ น้ำเสียงหรือข้อมูลที่ผู้แต่งสื่อผ่านเนื้อเรื่องในประเด็นวิทยาศาสตร์นี้ มีลักษณะ เป็นการแจ้งข้อมูลใหม่ให้ผู้อ่านทราบ แต่เมื่อผู้แต่งกล่าวถึงพุทธศาสนา ผู้อ่านอาจเห็นได้จาก เนื้อความว่า ผู้แต่งมุ่งสนับสนุนศาสตร์นี้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างเนื้อความจากเรื่อง

"เมื่อกว่าสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว ในชมพูทวีป เจ้าชายพระองค์หนึ่ง.. เจ้าชายโดยชาติกำเนิดแท้จริง ได้ทรงละทิ้งความสุขส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์ของ มวลมนุษย์ ในการที่จะมีโอกาสลาดขึ้นจนรู้แจ้งเห็นจริง และบรรลุถึงความสงบสุข ในบั้นปลาย แต่ก็น่าเสียดายที่จนบัดนี้ มนุษย์เพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่มองเห็น" [ดร.อารยัน, ๒: ๓๐๕]

"ผมเชื่อว่าสิ่งทีวี่เศษที่สุดของมนุษย์ก็คือ อภัยยิตถิออตตา ไม่ว่าของ ตัวเองหรือของผู้อื่น..เทพ มนุษย์ หรือสัตว์วันรก ล้วนเป็นส่วนประกอบของจักรวาล ด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อแยกธาตุให้เล็กที่สุดแล้ว อนุแต่ละอนุล้วนเหมือนกัน..." [เขม, ๒: ๓๗๓-๔]

"มนุษย์เป็นอันมากเมื่อถูกความกลัวคุกคาม มักอ้างตนขอพึ่งภูเขา ต้นไม้ ป่า และรูปเคารพว่าเป็นสรณะ แต่สรณะของเขาไม่ใช่สรณะที่ยั่งยืน..สรณะเช่นนั้นยังไม่พ้น ความทุกข์ทั้งปวงได้ แต่ถ้าผู้ใดขอถึงพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ มีปัญญาอันชอบยอมเกิดปัญญามองเห็นความทุกข์..." [เขม, ๒: ๑๕๖]

แนวคิดที่ว่าธรรมะคือธรรมชาตินั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาและชี้ให้เห็นว่า ทำที่ของพุทธศาสนาต่อธรรมชาตินั้นเป็นไปอย่างเคารพอ่อนน้อม พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ ปรับตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งต่างจากแนวคิดวิทยาศาสตร์ที่พยายามมุ่งเอาชนะ ธรรมชาติ ดังที่ สมภาร พรหมทา (๒๕๔๐: ๑๔๑-๒) ได้อธิบายเปรียบเทียบระหว่าง ความรู้พุทธ ศาสนากับวิทยาศาสตร์ว่า ความรู้ในพุทธศาสนาและความรู้วิทยาศาสตร์อยู่บนความเชื่อแบบ มนุษยนิยม (humanism) เหมือนกัน แต่ทำที่ต่อธรรมชาตินั้นต่างกัน กล่าวคือ วิทยาศาสตร์ถือว่า มนุษย์เป็นนายธรรมชาติ ทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ (แม้จะเบียดเบียนสิ่งอื่น) วิทยาศาสตร์เชื่อว่าคนนั้นเอาชนะธรรมชาติได้ ส่วนพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์อ่อนน้อมต่อมตน ต่อโลกและจักรวาล (มนุษย์ไม่ใช่เจ้าของโลก) ควรปฏิบัติต่อธรรมชาติในฐานะเพื่อนร่วมโลก (ธรรมชาติไม่ใช่ทาสหรือสิ่งสนองความอยากรู้อยากเห็น) วิทยาศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเรื่อง สสาร (ซึ่งรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส) มีรากฐานอภิปรายเป็นแนวสสารนิยม (materialism) ขณะที่พุทธศาสนามีรากฐานอภิปรายแบบจิตนิยม (idealism) ความรู้บางส่วนในพุทธ ศาสนาอาจตรวจสอบได้ด้วยประสาทสัมผัส และเหตุผลเหมือนความรู้ในวิทยาศาสตร์ แต่ทั้งนี้ รากฐานของระบบความรู้สองอย่างนี้ต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ความคิดสำคัญในเรื่อง *มนตรา* นี้ ผู้แต่งได้เน้นหลายครั้งผ่านคำพูดของตัวละครสำคัญ ของเรื่องว่า "ธรรมชาตินั้นยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์มากนัก ยิ่งใหญ่เกินกว่าที่มนุษย์จะเปรียบเทียบได้" ทั้งนี้ ผู้แต่งคงต้องการเตือนใจผู้อ่านมิให้รู้สึกทงนงตนในความรู้หรือความสำเร็จของตน จนลืมหิวคิด เหนือเหิมทำการยิ่งใหญ่ที่ทำร้ายธรรมชาติและตนเอง ความคิดนี้นับว่าเหมาะกับยุคที่สังคมหัน มากังวลเรื่องภาวะโลกร้อนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ด้วยเพราะความรู้วิทยาศาสตร์ปัจจุบันได้ช่วยให้ มนุษย์ควบคุม หรือกระทำต่อธรรมชาติอย่างตามใจกิเลสไม่จำกัดขอบเขต จนบัดนี้ธรรมชาติได้ เริ่มส่อเค้าแล้วว่าคงถึงการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งจะไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้มนุษย์ ได้มากเช่นในอดีต การณ์ต่อมาจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของมนุษย์ว่า จะเลือกใช้ความรู้ วิทยาศาสตร์เอาชนะธรรมชาติต่อไป หรือใช้พุทธศาสนาแสดงที่ทำเคารพและเป็นมิตรต่อ ธรรมชาติ อาศัยอยู่ในธรรมชาติต่อไปอย่างผู้เจียมตน ตัวอย่างเนื้อความที่สะท้อนความคิด สำคัญของเรื่อง ได้แก่

"ความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติบอกอยู่ในตัวของมันเองว่า มนุษย์อย่างเขา [ภราทร] เป็นเพียงชีวิตอันเล็กน้อยไร้ความหมายเพียงใด เมื่อเทียบกับสรรพสิ่งที่ดำเนิน มาเป็นเวลานับพันนับหมื่นล้านปี และจะคงทนต่อไปแม้มนุษย์คนสุดท้ายจะล่วงลับ ดับสูญ... เพราะฉะนั้นความถูกต้องหรือความผิด ตลอดจนพฤติกรรมทั้งมวลของมนุษย์ ที่ถือกันเองว่าเกริกไกร เหมือนกับตนเองเป็นเจ้าโลก แท้จริงแล้วคือฝุ่นธุลีที่ไม่

อาจกระทบกระเทือนได้แม้แต่เศษของจักรวาลที่ตนเองอาศัยอยู่” (ดร.ภาธร, ๒: ๒๗๔)

“...ความกว้างใหญ่ไพศาลของบริเวณนั้น ทำให้ภรรยานึกแวบขึ้นมาว่า ทั้งเขาและบุรุษทั้งสองเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่เล็กกระจ้อยร่อย ไร้ความหมายเพียงใดเมื่อเทียบกับความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ซึ่งเป็นมาแล้วซ้ำกับซ้ำอีกปี...” (ผู้แต่ง, ๒: ๑๙๕)

“...ผมไม่เคยเห็นยุคไหนที่คนจะว่าเหวไรที่พึ่งเท่ากับยุคนี้เลย... ผมไม่เชื่อเลยว่าในศตวรรษใหม่เราจะมีหวังได้มากขึ้นกว่านี้.. มนุษย์อาจจะไปได้ไกลจนถึงขอบจักรวาลโดยไม่หลงทาง แต่ใจเขา..ผมว่าหาทางไม่ถูก...” (เขม, ๒: ๒๓๙-๔๐)

การมุ่งพัฒนาและเดินตามวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้ทางวัตถุ โดยไม่ใส่ใจฝึกฝนด้านจิตใจของคนเรานั้น ผู้แต่งคงเห็นว่าเป็นอันตรายยิ่ง จากทศนะที่ปรากฏตลอดเนื้อเรื่องของ มนตรา ผู้แต่งได้ชี้เป็นนัยว่า ความรู้สามศาสตร์สำคัญในสังคมไทยนั้น ความรู้ที่จริงแท้ควรยึดถือคือ พุทธศาสนา ที่เป็น “ทางสายกลาง” มิได้สอนให้คนลุ่มหลงอยู่ในความกลัวเช่นไสยศาสตร์ และก็ได้ส่งเสริมให้กิเลสของคนเฟื่องฟู กระทำการต่าง ๆ รวบรวมอำนาจเหนือธรรมชาติเช่นความรู้วิทยาศาสตร์ การดำเนินทางสายกลางตามคำสอนของพุทธศาสนานั้น น่าจะดีและควรปฏิบัติอย่างยิ่ง แต่ในความเป็นจริงมนุษย์เราดูจะไม่ได้ต้องการสิ่งที่ดียิ่งเท่านั้น พฤติกรรมของมนุษย์ที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็น “ความอยาก” หรือกิเลสต่าง ๆ ที่ถูกปล่อยให้อยู่นอกการควบคุมของจิตใจ เป็นผู้นำพาการกระทำทั้งหลายของมนุษย์ไปอย่างไม่มีขอบเขต ทั้งนี้เพื่อความสนุกเพลิดเพลินโดยมักไม่คำนึงถึงความดีหรือผิดถูก สภาพการณ์เหล่านี้เป็นที่รับรู้และอยู่ในความคิดคำนึงของนักเขียนไทยร่วมสมัยหลายคน ซึ่งได้สะท้อนถ่ายทอดความคิดของตนออกมาในรูปของนวนิยาย เพื่อหวังช่วยบอกกล่าวและเตือนใจให้เพื่อนร่วมสังคมเห็นทางที่ถูกต้อง และเลือกประพฤติตนในทางสายกลางอันดียิ่งของพุทธศาสนาต่อไป ดังตัวอย่างที่สะท้อนไว้ในเรื่อง มนตรา นี้

“มนต์ดำเป็นวิชาที่ฝากแล้ว ถึงแม้ว่าจะจางไปมากแล้ว ในโลกปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีบทบาทอยู่ในชีวิตประจำวันอย่างมากมายก็ตาม แต่บางครั้งมนต์ดำก็ยังแทรกซึมอยู่ในบางเรื่อง เหมือนกับเป็นเงามืดที่ยังหลบอยู่ตามซอกมุมต่าง ๆ แม้โลกจะสว่างไสวด้วยรังสีแห่งอารยะอยู่มากแล้วก็ตาม” (ผู้แต่ง, ๑: ๓๐)

“...เธอ [คุณหญิงสุภาพ] พอใจที่ได้บริจาคเงินทองทำทานอย่างมากมาย... และยินดีที่รู้ว่าเมื่อร่างกายแตกดับลง วิญญาณจะไปสู่ภพภูมิที่สูงกว่าดีกว่า พร้อมกับ การทำบุญทำทานที่ทำไปนั้น จะไปเป็นสมบัติทิพย์รอคอยอยู่บนสวรรค์...” [ผู้แต่ง , ๑: ๕๑]

“...ตราบไต่ยังมีเวลา ตราบนั้นก็ยังมีกรจ้อโกง ถ้ายังมีความมม งามอยู่ ความหลอกหลวงก็ยังไม่อาจถูกขจัดได้ เพราะฉะนั้น เราจะทำอย่างไร อบรม คนฉลาดไม่ให้โกงหรือสั่งสอนคนโง่ให้รู้แจ้งเห็นจริง จนไม่อาจมีใครคดโกง หลอกหลวงเขาได้อีก” [ดร.อารยัน, ๒: ๓๐๔]

โดยสรุปรวมแล้วนักเขียนไทยร่วมสมัย ได้ใช้กลวิธีการประพันธ์ต่าง ๆ ทางวรรณกรรม สื่อทัศนคติความคิดเห็นต่อศาสตร์สำคัญในสังคมไทย คือ วิทยาศาสตร์ ไสยศาสตร์ และพุทธ ศาสตร์ กลวิธีแต่ละอย่างถูกเลือกใช้เพื่อนำเสนอประเด็นต่างกัน กล่าวคือ เมื่อเกี่ยวข้องกับ วิทยาศาสตร์ นักเขียนมักเสนอทัศนคติในลักษณะเป็นความทันสมัยหรือจินตนาการเกินจริง โดย สื่อออกมาทาง ฉากของเรื่อง ตัวละครต่างดาว หรือโครงเรื่องเก่าแต่ดัดแปลงหรือเสนอมุมมอง ใหม่ ในด้านไสยศาสตร์หรือเรื่องเหนือธรรมชาติ นักเขียนส่วนใหญ่มักกล่าวถึงด้านลบของ ศาสตร์นี้ ที่เป็นความรู้ในทางร้ายมักถูกใช้เพื่อการทำร้ายผู้อื่น กลวิธีที่นักเขียนมักเลือกใช้สื่อ เรื่องไสยศาสตร์คือ ภาษาที่บรรยายเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน กับการ จินตนาการให้ฉาก (เวลาและสถานที่) นำหวาดระแวง ให้ความรู้สึกอึดอัด น่ากลัว และการใช้ กลวิธีพิเศษคือลักษณะทวิลักษณ์สื่อความหมายให้เห็นการเปรียบเทียบของคู่ตรงข้าม

สำหรับความรู้พุทธศาสนา เนื่องจากเป็นแนวการดำเนินชีวิตที่สำคัญของคนและ สังคมไทย นักเขียนจึงมักนำเสนอเป็นความคิดสำคัญของเรื่องว่า พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งหรือมี อำนาจปราบความชั่วร้ายโดยเฉพาะจากการใช้ไสยศาสตร์ได้ รูปแบบการอธิบายความเกี่ยวกับ พุทธศาสนามักใช้ภาษาและคำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อเรื่องดูสมัยใหม่ และมี ความเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยภาพรวมแล้วทัศนคติความคิดเห็นของนักเขียนที่สื่อผ่าน กลวิธี การประพันธ์แบบต่าง ๆ นี้ มีลักษณะร่วมกันในนวนิยายส่วนใหญ่คือ วิทยาศาสตร์เป็นแนวคิด สมัยใหม่ แต่ก็เป็นความรู้ที่จำกัดไม่สามารถอธิบายเรื่องเหนือธรรมชาติบางอย่างได้ ขณะที่ ไสยศาสตร์เป็นแนวคิดโบราณ มีภาพลักษณ์เป็นความมมงามไร้สาระ แต่นักเขียนจำนวนไม่ น้อยก็ยืนยันว่าเรื่องไสยศาสตร์หรือเหตุการณ์เหนือธรรมชาตินั้นมีจริง อยู่เหนือการพิสูจน์หรือ คำอธิบายของวิทยาศาสตร์ สำหรับพุทธศาสนานับเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ คือมีความเป็นเหตุ เป็นผลและให้คำตอบทั้งในด้านการปฏิบัติและด้านจิตใจ จึงเป็นที่พึ่งอันแท้จริงของมนุษย์